

ОРГАНИЗАЦИЯ С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ
«НАУЧНО – ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
«УКРТРАНСАКАД»

Выполнение научно-исследовательских работ, направленных на совершенствование эксплуатационной работы промышленного и магистрального транспорта.

Проведение испытаний технических средств железнодорожной техники, материалов, запасных частей и оборудования для целей сертификации в системе УкрСЕПРО, а также широкой номенклатуры оборудования, изделий и материалов из различных отраслей промышленности. Опыт испытания железнодорожной техники предприятий Польши, Венгрии, Германии, Ирана, Литвы, Китая, России и Украины.

Основные направления деятельности:

- испытания подвижного состава железных дорог, промышленного и городского транспорта, пути и транспортных сооружений с использованием современного профессионального оборудования, проводимые высококвалифицированными специалистами;
- разработка и экспертиза технических условий, норм и методик для проведения испытаний по сертификации железнодорожной техники и оборудования;
- обследование бетонных и металлических конструкций железнодорожных вагонных весов с возможностью продления их срока службы;
- техническое диагностирование (экспертное обследование) грузоподъемных кранов, подъемников;
- техническое диагностирование и продление срока службы подвижного состава железных дорог;
- разработка и регистрация технических условий на различную продукцию;
- разработка технических условий погрузки и крепления грузов.

Разработка обучающих и тестирующих программных комплексов, необходимых для обучения, повышения квалификации, тестирования и сдачи экзаменов сотрудников всех уровней железных дорог и промышленного транспорта, совместно с Днепропетровским национальным университетом железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна.

Міністерство освіти і науки України

Департамент фізичної культури і спорту, сім'ї та молоді
Дніпропетровської обласної державної адміністрації

Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

ТЕЗИ

міжнародної науково-практичної конференції
СУЧАСНА СІМ'Я: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ТЕЗИСЫ

международной научно-практической конференции
СОВРЕМЕННАЯ СЕМЬЯ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

THE ABSTRACTS

of the international scientific and practical conference
MODERN FAMILY: PROBLEMS AND PERSPECTIVES
(07.04.2015)

Дніпропетровськ
2015

Сучасна сім'я: проблеми та перспективи [Текст]: тези міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – Дн-вськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2015. – с.

У збірці представлені тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна сім'я: проблеми та перспективи», яка відбулася 07 квітня 2015 р. у Дніпропетровському національному університеті залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна за підтримки Департаменту фізичної культури і спорту, сім'ї та молоді Дніпропетровської обласної державної адміністрації, а також ТОВ «НВП «Укртрансакад».

Тематика збірки охоплює результати наукових досліджень щодо теоретичних напрямів та практичних результатів аналізу проблем сучасної сім'ї в Україні в умовах глобалізаційних трансформацій.

Збірка призначена для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів та широкого кола читачів.

Тези доповідей друкуються мовою оригіналу без редакційної правки.

ЗМІСТ

Власова Т.И. Вступительное слово

СЕКЦІЯ 1. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У НОВОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ХХІ СТ.

Власова Т.И. Гендер как метод феминистских исследований.....	6
Kravets V.P. The ways of gender and familistic competence formation of the future teachers.....	7
Єрмакова Т.Г. Соціальні ролі як основний компонент рольової структури подружжя.....	10
Купцова Т.А. Идеал жінки-войовниці в історії козацької України.....	13
Скиба Э.К. Гендерная социализация и социокультурные трансформации современности.....	15
Zhang Guojin Gender discrimination: new aspects of the problem	17
Макешина Ю.В. К проблеме о трансформации материнства в современных гендерных исследованиях.....	18
Moser-Vlasova L. Gender aspects of the professional woman.....	20
Тибайкина Т.Л. Вариативность и интерпретации гендерного дискурса.....	21
Колієва І.А. Роль реклами у формуванні жіночої сексуальності.....	23
Булка М.М., Дирда Є.А. Гендерна нерівність на ринку праці та у сфері управління суспільством.....	25
Решетнева Ю.Ю. Гендерные стереотипы и феномен справедливости.....	27
Зимарёва Ю.В. «Вечная женственность» в культуре западноевропейского романтизма.....	29
Охват І.М. Гендерна рівність у політичному житті України.....	30
Масур Г.С. Гендер та проблема здоров'язбереження української молоді.....	33
Крюков С.С. Суспільство амазонок як шлях до радикального фемінізму.....	35
Данилюк А.В. Біблійне тлумачення призначення чоловіка та жінки та сучасна сім'я.....	38
Zakharchenko Yevgenia Domestic violence as a global social problem.....	40
Мичкарева Л.Л. Концепция идеального тела в свете гендерных исследований.....	41
Емельянова А.В. Влияние моды на маскулинную и фемининную идентичность.....	43
Шаповалова К.М. Гендерні стереотипи в сучасному суспільстві.....	45

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНА ЕГАЛІТАРНА СІМ'Я: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Богомаз К.Ю., Мачуліна І.І. Сімейне дозвілля як фактор позитивних відносин в родині...	48
Чайкіна Н.О. Особливості сучасної сім'ї: гендерно-рольовий аспект.....	50
Бондаренко З.П. Дослідження готовності студентів до усвідомленого батьківства і створення сучасної егалітарної сім'ї.....	53
Власова О.П. Ли Куан Ю: гендерный Сингапур.....	56
Багрова И. В., Пилова Е. П. От семьи формальной к семье неформальной.....	57
Tiurenkov Volodymyr Family law in egalitarian society.....	60
Чернова Л.Є. Ставлення молоді до цивільного шлюбу (на прикладі студентів ПДАБА).....	62
Василькевич Я.З. Вплив сім'ї на розвиток креативності дітей.....	65
Гречин І.М. Взаємодія школи, сім'ї та соціальних інституцій у підготовці учнівської молоді до відповідального батьківства у Німеччині.....	68
Антонян-Шевчук Б. Л. Задоволення потреб особистості як спосіб вирішення проблем студентської сім'ї.....	70

Kikinezhdi O.M. Social construction of gender in youth surroundings: neotraditionalism or egalitarianism?.....	73
Сорокіна Л.М., Пододня О.О. Сімейні традиції як чинник формування соціально-культурних цінностей сімейного дозвілля.....	76
Tiurenkova V.Ya. Family life and lifestyle in the Netherlands.....	79
Глушкова Л.В., Гевель К.М. Теоретичні засади розгляду сім'ї як дозвіллевого простору..	81
Познанська К.В., Шеломовська О.М. Майбутнє української сім'ї у програмах політичних партій.....	83
Личковаха Е.М. Матери-одиночки как феномен современной украинской семьи. Стереотипы, статистика и характеристика.....	86
Волкова В. Поведение мужчин после развода.....	88
Сокол І.В. Трансформація ролі жінки в сім'ї у сучасних умовах.....	90
Чернявская Е. Переживание детьми ситуации развода родителей.....	92

ВСТУПИТЕЛЬНОЕ СЛОВО

Власова Т. И., д.филос.н., профессор, Днепрпетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Семья и материнство в современном мире являются не только важными сферами жизни граждан, но и объектом все большего внимания государства. Они становятся теми сферами жизни, вокруг которых формируются новые социокультурные дискурсы и ценностные ориентации, где возникают новые практики, связанные с новыми моделями брачно-репродуктивного поведения, производством индивидуальных и коллективных идентичностей.

Как известно, для современных обществ характерны процессы либерализации и демократизации. Последнее приводит к широкому распространению постмодернистских постматериалистических ценностей, «демократизации» и «либерализации» личной жизни, переопределяющих содержание и формат гендерных отношений. Происходящие трансформации затрагивают не только семью, отношения между супругами/партнерами, но и само материнство.

Сегодня материнство многообразно и не всегда непосредственно связано с браком и кровно-родственными отношениями (у Бреда Пита и Анжелины Джоли, которые вместе с 2005г. – трое своих детей и четверо приемных). Современное материнство все больше наполняется такими ценностями, как стремление к самореализации, взаимопониманию, построению доверительных отношений между родителями и детьми. Содержание родительских ролей перестает быть гендерно-маркированным, приобретает договорной характер, включает многообразие поведенческих и ценностных образцов, связанных с личными предпочтениями, а также с классовыми, этническими и культурными различиями. Находят ли отражение данные тенденции в украинской социальной жизни? Как репрезентируются семья и материнство в официальном дискурсе? Какие изменения происходят в ценностных ориентациях и паттернах в сфере семьи и материнства? Этим и многим другим темам посвящены выступления, которые мы сегодня заслушаем и обсудим.

Гендерная политика и материнство в современной Украине, политика в отношении семьи и занятости женщин обладает рядом бесспорных особенностей (можно, например, отдельно говорить о нашем отечественном нарративе «Мама в Риме моет раму»). Тем не менее, материалистский официальный дискурс проистекает в русле общеевропейских демократических ценностей.

Сегодня украинская интеллигенция понимает, что гендер – это лицо современной заказной демократии, следовательно, перед нами стоит задача:

трансформировать гендерно-сбалансированное общество в общество гендерной демократии. С уверенностью хочу подчеркнуть: особая роль в решении провозглашенной заказным обществом приоритетной задачи создания условий для всестороннего развития личности и защите ее прав принадлежит нам, гуманитариям. Наши исследования, статьи, выступления способны оказать непосредственное влияние на процессы трансформации общественного сознания и функционирующих в культуре гендерных стереотипов. Именно эта убежденность придает, на мой взгляд, особую актуальность той конференции, которую я имею честь открыть.

СЕКЦІЯ 1. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У НОВОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ХХІ СТ.

ГЕНДЕР КАК МЕТОД ФЕМИНИСТСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

*Власова Т. И., д.филос.н., профессор, Днепрпетровский национальный
университет железнодорожного транспорта
имени академика В. Лазаряна*

Понятие «гендер», будучи многоплановым и многоликим, рассматривается учеными-феминистами и как качество личности, и как базовая идентичность (Н.Л. Крылова). В то же время подчеркивается, что гендер – это аналитическая категория, с помощью которой сделана попытка описать феномен соотношения власти между полами без обращения к ставшему проблематичным утверждению некоего общего «женского опыта» (Р. Хоф). При всей полифоничности подходов и методов в гендерных научных дискуссиях все более уверенно звучит мнение о том, что гендер – это прежде всего методология, с помощью которой могут быть постигнуты самые различные аспекты изучаемого социума (И. Е. Суриков, Л. П. Репина и др.). Отсюда следует, что феминизм в его широком понятийном значении явным образом десубстантивируется, превращаясь в метод, то есть феминизм – это уже не отстаивание прав женщин (прежде всего), но некая стратегия, и тогда феминизм (как стратегия) может использовать самые различные инструменты анализа. Последнее, как пишет Р. Краусс в своей полемической книге «Холостяки», это и заимствованное из психоанализа понятие частного объекта, и «машины желания» Делеза и Гваттари, и «миф» Барта, и «символическое» Лакана, и «перформанс» Батлер. Важно то, что при решении каждой конкретной задачи используется соответствующий методологический инструментарий, и это не использование схемы, некоего готового материала, но анализ объекта исследования с помощью соответствующих гендерных методов и подходов.

В то же время ученые-феминисты доказывают: в научном процессе гендерных исследований не существуют собственно феминистские методы сбора и обработки данных, но есть одна феминистская методология, ведущие принципы которой являются скорее эмпирически-интегрирующими, чем эмпирически-аналитическими (С. Шервин). Однако это не искусственное наложение метода на материал, но комплексное научное исследование с помощью гендера как аналитической категории.

Исследователи гендера уверены, что нет оснований для вывода о несовместимости методологии феминизма и традиционной философии; есть общее теоретическое пространство, приемлемое для обеих сторон, и напрямую связанное с постмодернизмом (Л. Николсон). Философов-постмодернистов и исследователей гендера объединяет глубоко критичное

отношение к традиционной философии, однако внутри феминизма существует некое напряжение в отношении постмодернизма, поскольку постмодернизм в каком-то смысле подрывает некоторые важные аспекты феминистской теории. Важно то, что, выступая как социокультурный конструкт, гендер переводит концепт «женщины» в широкое проблемное поле постмодернизма, и этот мировоззренческий сдвиг усиливает необходимость оформления метатеории, призванной раскрыть взаимоотношения между полом, гендером, наукой и властью.

THE WAYS OF GENDER AND FAMILISTIC COMPETENCE FORMATION OF THE FUTURE TEACHERS

V. P. Kravets, Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

The system of higher education is actively influenced by the changes which are going on in the modern world and in the Ukrainian society and are demanded the mobility and adequate solution of the tasks of the present period.

The goal of the article lies in the analysis of the content and ways of gender and familistic competence formation of the future teachers in pedagogical university conditions.

Sex education is very important for school but it should be started not from the pupils but from the teachers. These teachers should know for sure what is going on with their education, they have to understand the importance of protection from destructive influence of “sexual revolution” which is “a latent” sexual period which S. Freud talked about. It is important for a child and a teenager, for their gradual intellectual, moral development and for all their future life. It is important for a teacher and school. A teacher should know how to notice a danger in which his or her student might be. And it would be the best if in such cases the communication between a teacher and a student was confidential and trustful.

One of the principal tasks in education of a teacher regardless of his or her specialization is to attain enough competence in the sphere of intersexual relations, to gain necessary knowledge and to choose a correct form of answers to the pupils' questions. One more demand in the aspect of teacher's training to moral and sexual education of students is the ability to react in time and correctly to character intersexual relations of the pupils. A teacher should be familiar with a nature of conflict situations which happen between boys and girls, realizing that they may see one and the same things differently and their reaction may vary.

In our work we pointed out and analyzed the next structural components of gender and familistic competence of a teacher: 1) Motivational and value component includes professional and family values orientation of a teacher's personality which define his or her attitude towards gender and family life problems from one side and to professional activity in gender education and

training of the pupils to a family life from the other one. It is characterized by formed family values orientation, a presence of interest to a problem of gender education, to self-education in the sphere of gender and familistics, a desire to educate a valuable family man or woman etc. 2) Intellectual and cognitive component, which is a basis for gender and familistic formation, a competence of a future teacher. It includes knowledge of the basis of gender theory and familistics and the methods of education. Thus for gender and familistic competence formation in the context of pedagogical education the knowledge of different sciences should be integrated (social and family pedagogics, gender, psychology of personality and family relations, ethno pedagogics, sexology, economy, jurisprudence) and also knowledge of the teaching methods which help to introduce the system of gender and familistic knowledge into educational process. 3) Moral and behavioral component is pointed out because the process of communication between the individuals may have a conflicting, contradictory character. That's why gender and familistic competence of a teacher provides a human oriented model of his or her behavior, which is based on moral immaculacy of a teacher, recognition of a pupil's right for his or her own position, for possibility to express himself or herself without the following disciplinary punishment, interaction between a teacher and a pupil, accepted pupil's right for a mistake etc. 4) Active and practical (or operational proceeding) component provides a readiness to solving gender and familistic problems by a teacher himself or herself and also to professional pedagogical activity of a teacher in solving gender problems and in training the pupils to a family life. For it a teacher has to have general pedagogical skills, ability to help a family individually in education and reeducation of the children, organizational, communicative, orientation and other skills.

In the process of gender and familistic competence formation of the future teachers we tried to include all the subjects provided by university curriculum. In the content of these subjects we tried to select the material, which directly or indirectly would help the improvement of professional training of the students in this sphere.

We offered the problematic issues for discussion: 1) Do you agree with a saying "In a family even porridge is thicker" and how do you understand its meaning? 2) M. Karamzin stated that "without good parents there is no good education in spite of all the schools". What is your opinion about it? 3) O. Hersten said "A family starts with children" How do you understand this phrase? Is a family without children full? 4) Is the statement false or true: "Remember that your children will treat you the same way as you treat your parents"? 5) Debate the phrase "One should marry the person of the "same nationality". 6) Advise to the youth (complete the sentence): "If you want to become a good family man or woman and father or mother you should know...and be able to..."

An important moment during the training was modeling the situations of a family life in a form of role play. The aim of role plays is an attainment of the skills of solving complicated life situations by moral choice.

As the criteria of efficiency of the influence of this special course on qualitative training of the students to the work with sex education of the pupils and the future family man or woman formation was coefficient of their satisfaction with the content and methods of its teaching. 212 students of experimental groups were offered to answer the questions “Are you satisfied with the content of the special course?”, “What was valuable in this special course for your pedagogical growth and future work with the problems of gender and premarital education of the pupils?” The questionnaire helped to determine that fully satisfied with its content are 50 % of the questioned, satisfied 41,7 %, unsatisfied – 5,4 %, completely unsatisfied 1,1 % of the students. On the basis of this fact the score of satisfaction was determined. The general coefficient of satisfaction with the special course we calculated with the help of the formula:

$$Z = \frac{A \cdot (+2) + B \cdot (+1) + C \cdot (0) + D \cdot (-1) + E \cdot (-2)}{N}$$

Where: A – the quantity of the students maximally satisfied with the special course; B – the quantity of the students satisfied with the content of the special course; C – the quantity of the students with undefined attitude; D – the quantity of the unsatisfied students with the content of special course; E – the quantity of the students maximally unsatisfied; N – total quantity of the questioned. Attained results give a ground to make a conclusion about the efficiency of the special courses in a process of formation of gender and familistic training of the future teachers.

The research – experimental work showed that not in all the students a formation of appropriate level of gender and familistic competence was successful. It is explained by the fact that not all the students of pedagogical institutions have a pronounced professional pedagogical orientation and sufficient development of pedagogical skills not all the students due to their individual peculiarities could overcome wrong barriers of shyness, different complexes etc.

But the changes which have happened show the correctness of chosen ways of achievement of stated objectives. The quantity of the students with a high level of competence increased from 6, 1 % to 40, 1 %, and with low level decreased from 60,4 % to 4,7 %. It gives the ground to conclude that the quality of gender education of the pupils and their training to a family life is much depended on a radical rethinking of profession-oriented training of the teachers in pedagogical institutions, on strengthening attention to their gender and familistic competence formation.

СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ РОЛЬОВОЇ СТРУКТУРИ ПОДРУЖЖЯ

Єрмакова Т.Г., к.соц.н., доц., Дніпродзержинський державний технічний університет

Рольова структура є однією з характеристик сучасної сім'ї, основним параметром якої є розподіл ролей між подружжям. Соціальна роль розуміється, перш за все, як соціальна функція, модель поведінки, яку задає соціальна позиція особистості в системі суспільних відносин або міжособистісних взаємин. Роль – це динамічний аспект статусу. Індивід соціально приписаний до певного статусу і займає його у відношенні до інших статусів. Коли права і обов'язки, що конструюють статус, реалізуються, індивід виконує роль. Отже, що соціальна роль – модель поведінки, орієнтована на даний статус. Соціальна роль неможлива без таких умов, як очікування членів групи, функціонально пов'язаних з даним статусом, і соціальні норми, які фіксують коло вимог до виконання цієї ролі. А стрижнем, що об'єднує норми й очікування, виступають дії. Найбільш повний перелік складу соціальної ролі, на наш погляд, дає А. І. Кравченко, який визначає формулу змісту соціальної ролі:

$$P = D + H + Oc$$

де Oc – очікування, D – дії, H – норми.

Таким чином, зміст ролі складають такі елементи: соціальні дії, соціальні норми, соціальні (рольові) очікування [1].

Рольові очікування (експектації) – це уявлення про те, як ці ролі повинні «правильно» виконуватися. Ці уявлення іменуються в соціологічній мові «експектаціями» – очікуваннями-вимогами до носія ролі з боку оточуючих. Очікування можуть фіксуватися, і тоді вони стають соціальними нормами. Якщо, звичайно, їх розглядають як обов'язкові вимоги (приписи). А можуть не фіксуватися, але від цього вони не перестають бути очікуваннями.

Соціальні норми. Зміст ролі і її виконання регулюються нормами, тобто певними виробленими та прийнятими правилами, яких необхідно дотримуватися для реалізації спільної діяльності [2, с. 55]. Завдяки нормам, структурними характеристиками соціального простору, тільки й стає можливою та організується відповідним чином рольова поведінка [1].

Основні характеристики соціальної ролі (за Т. Парсонсом):

1. За масштабом. Масштаб ролі залежить від діапазону відносин. Чим більше діапазон, тим більший масштаб. Так, соціальні ролі подружжя мають дуже великий масштаб, оскільки між чоловіком і дружиною встановлюється найширший діапазон відносин. З одного боку, це відносини міжособистісні, що базуються на різноманітні почуттів та емоцій, з іншого – відносини регулюються нормативними актами і в певному сенсі є формальними.

Учасники даної соціальної взаємодії цікавляться різними сторонами життя один одного, їх відносини практично не обмежені.

2. За способом отримання. Ролі діляться на запропоновані і завойовані (ще їх називають ролі, які досягаються). Спосіб отримання ролі залежить від того, наскільки неминучою є дана роль для людини. Так, коли чоловік та жінка вступають в шлюб, ролі визначаються автоматично їхньою життєдіяльністю. Тут може бути тільки проблема лідерства в виконанні тих або інших ролей.

3. За ступенем формалізації. Діяльність може протікати як в строго встановлених рамках, так і довільно. В шлюбі ролі поєднують в собі як формальні, так і неформальні відносини.

4. За видами мотивації. Мотивація залежить від потреб і мотивів людини. Різні ролі обумовлені різними мотивами. Наприклад в ролі вихователя дітей, батьки, піклуючись про благо своєї дитини, керуються насамперед почуттям любові і турботи [3, с. 60; 26].

Мертон запропонував ще одне поняття – «рольовий набір». Рольовий набір – це сукупність ролей (рольовий комплекс), асоційованих з одним статусом. Інша назва – рольова система. Ці терміни у літературі ототожнюються. Статусний набір належить людині, а рольовий набір належить статусу. Між ролями існують тільки взаємодії, а між статусами – стосунки. Поняття «рольовий набір» описує усі види і все різноманіття шаблонів поведінки (ролей), закріплених за одним статусом [1].

За переконанням А. І. Кравченко, в сім'ї представлена практично вся гамма соціальних відносин: юридично-правових, соціальних, господарсько-економічних, культурних і духовних. Немає тільки політичних, оскільки сім'я не відноситься до інститутів політичної системи суспільства.

В даній роботі розглядаються соціальні ролі подружжя, оскільки в сучасному світі саме пара є ядром сім'ї [4, с. 74], і від правильного розподілу ролей між подружжям залежить функціонування сім'ї в цілому. Подружжя – це особи, які перебувають у шлюбі, чоловік і дружина. Різниця між цими поняттями в тому, що сім'ю складають, окрім чоловіка та дружини, діти, бабуся та інші члени родини, які проживають разом.

Задоволення потреб членів сім'ї здійснюється в царині їхньої життєдіяльності: матеріальних – в сфері господарсько-побутової діяльності; потреб у відпочинку, розвагах, саморозвитку – у сфері дозвілля; у формуванні особистості дітей і підлітків – виховної діяльності. Вся ця різноманітна і багатогранна діяльність сім'ї повинна бути відповідним чином організована. Конкретної формою організації життєдіяльності сім'ї є структура існуючих у ній ролей. Саме вона в основних рисах визначає що, ким, коли і в якій послідовності має робитися [5].

У найбільш загальному плані сімейні ролі можна розділити на 2 групи: конвенціональні і міжособистісні ролі. Конвенціональні ролі приписані соціокультурним оточенням, стандартизовані, визначають постійні права і

обов'язки членів сім'ї, являючи собою перелік форм поведінки і способів їх реалізації, регульованих правом, мораллю, традиціями. Міжособистісні ролі є дуже специфічними, індивідуалізованими, вони властиві конкретній сім'ї. Ці ролі визначаються конкретним характером міжособистісних стосунків у сім'ї, тобто залежать від особистих схильностей, здібностей і особливостей конкретної людини, вони більш рухливі. Т. Парсонс поділяє сімейні ролі на інструментальні (пов'язані із зовнішнім оточенням сім'ї) та експресивні (пов'язані з внутрішньою діяльністю в сім'ї) [6, с. 221]. Цей підхід отримав назву «статорольовий». Згідно з ним, жінка виконує експресивну роль в соціальній системі, чоловік – інструментальну. Експресивна роль означає, кажучи сучасною мовою, здійснення піклування, емоційної роботи, підтримання психологічного балансу сім'ї. Ця роль – монополія домашньої господині, сфера відповідальності жінки. Інструментальна роль полягає у регуляції відносин між сім'єю та іншими соціальними системами, це роль добувача, захисника. При цьому вихідною підставою статорольової підходу є визнання біологічного детермінізму ролей [7, с. 16]. Якщо раніше більшість сімейних ролей пов'язувались зі статтю, то в останні десятиліття зв'язок цей втрачається, підставою для розподілу ролей все більше служать не соціальні норми і стереотипи, а інтереси та вподобання подружжя. Зрозуміло, те, як відбувається цей процес, багато в чому залежить від соціальних норм і стереотипів, які склалися і підтримуються різними традиціями і законами [8, с. 71-72].

Розподіл ролей між подружжям – не єдина характеристика рольової структури сім'ї. Виділяють наступні параметри, облік яких сприяє більш повному опису внутрішньосімейних відносин:

1) ступінь ідентифікації людини з роллю, тобто наскільки вона вважає, що за реалізацію даної ролі дійсно несе відповідальність саме вона;

2) рольова компетентність – те, наскільки людина в принципі здатна ефективно реалізувати дану сімейну роль;

3) конфліктність ролі, яка має на увазі суперечливість різних поведінкових патернів, необхідних для ефективного виконання ролі, принаймні у свідомості даної людини [8, с. 71].

4) контроль за виконанням ролі і санкції, як зовнішні, так і внутрішні, спрямовані на відновлення балансу сімейної діяльності за рахунок певного впливу на члена сім'ї, який не виконує свою роль [2, с. 55].

5). рольова відповідність, тобто відповідність один одному взятих на себе членами пари міжособистісних ролей і наявності бази для спільної взаємодії з іншими людьми, соціальними системами або предметним світом.

Таким чином, трансформація рольових стосунків у сім'ї є найважливішою стороною сучасної перебудови шлюбно-сімейних відносин. Невизначеність норм, які регулюють в даний час шлюбно-сімейні, в тому числі рольові, відносини, ставить перед сучасною сім'єю ряд соціально-психологічних проблем. Найважливішими з них є проблеми «вибору»

кожною сім'єю способу рольової взаємодії і формування ставлення членів сім'ї до різних сторін рольової поведінки в сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко А.И. Социология: Общий курс: Учебное пособие для ВУЗов [Электронный ресурс] / А.И. Кравченко. – М., 2003. – 640 с. Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/kravch/09.php
2. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: Учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / О.А. Карабанова. – М.: Гардарики, 2005. – 320 с.
3. Мокшанцев Р.И. Социальная психология: Учебное пособие для ВУЗов / Р.И. Мокшанцев, А.В.Мокшанцева. – М.: Инфра-М, 2001. – 212 с.
4. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс; пер. с англ. М. Коробочкина. – М.: Издательство «Весь мир», 2004. – 120 с.
5. Эйдемилер Э.Г. Семейная психотерапия [Электронный ресурс] / Э.Г. Эйдемилер, В.В. Юстицкий. [2-е изд., доп.]. – Л., 1989. – 192 с. Режим доступа: <http://www.libok.net/view/11569/1>
6. Ляпунова А.В. Исследование ролевых ожиданий в браке у студентов-психологов / А.В. Ляпунова // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. – 2009. – №6.(94). – С. 220-227.
7. Здравомыслова Е.А. Социология гендерных отношений и гендерный поход в социологии / Е.А. Здравомыслова, А.А. Темкина // Социологические исследования. – 2000. – № 11. – С. 15-23.
8. Кондрашова Е.А. Распределение ролей в семье и семейные конфликты/ Е.А. Кондрашова // Труды СГА. – 2011. – №6. – С. 68-80.

ІДЕАЛ ЖІНКИ-ВОЙОВНИЦІ В ІСТОРІЇ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ

Купцова Т.А., к.філос.н., доц., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В.А. Лазаряна

Загальновідомо, що козацька доба являється однією із найяскравіших сторінок української історії. Світський ідеал героїзму і відповідно провідна маскулінна модель представлена у дуже популярному народному образі козака Мамаю, який виступав як герой-захисник і став символічним втіленням волелюбності, стійкості та невмирущості народу. Саме в ньому втілювався тип сильної людини епохи бароко, український архетип ідеального чоловіка. Народ вірив у невичерпну силу козацьку, їх оспівували в піснях і думах, вони виростили в надлюдські образи в легендах і переказах. А от українська жінка постійно залишалась поза увагою дослідників козащини. І тут не можна не погодитись з українським істориком О. Кривошиєм, що «шукаючи жіночі сліди, слід збирати все, що залишили по собі люди, а саме зосередити увагу перш за все в легендах і переказах, записаних фольклористами на теренах колишнього Запорожжя», області, яка була тісно пов'язана з утвердженням на історичній арені войовничої чоловічої спільноти – козацтва.

Так у переказі, який був записаний Д. Яворницьким «Могила Настина» присутній опис зовнішнього вигляду та сценаріїв повсякденного життя відважної отаманші Насті, яка «носила шаблю, шаровари, шапку і держала у себе ватагу козаків, а ніхто того не знав, що вона дівка... Кілька років правила вона за козака. А як умерла, то тоді тільки дізналися, що вона дівка». Отже, відвага, сила і хоробрість цієї жінки, її дії як ватажка були настільки вправними, що козаки навіть не здогадувалися про те, що ними керує «отаманша». Як бачимо, образ жінки-войовниці включає в себе доволі розповсюджену на українських землях в XVI – першій половині XVII століття традицію перевдягання в чоловічий одяг, підмальовування вусів, гоління голови.

А от у переказі, записаному краєзнавцем А. Ковальовим на Дніпропетровщині, знаходимо розповідь про те, що в повстанні під проводом Якова Острянина (1638 р.) активну участь брала дружина козацького сотника Семена Мотори – Варвара, яка особливо відзначилась під час захисту повстанського табору біля Жовнина. Острянин доручив Варварі стріляти особливо важливих персон у ворожому таборі, приставивши шість козаків заряджати мушкети та готувати стріли для неї. Розвідники Потоцького виявили, що джерелом «особливого зла» з боку козацького табору є відьма, яка безпомилково підстрілює ротмістрів та вельмож. Потоцький наказав відкривати гарматний вогонь по всякій жінці, яка буде помічена в козацьких штанах. Дуже багато жіноцтва полягло, за переказом, від порохових ядер, серед них загинула і Варвара Мотора.

За свідченнями письмових джерел, доволі звичайним явищем була військова активність жінок шляхетного стану. У 1609 році войовнича волинська княгиня Софія Ружинська, разом зі своєю помічницею Ганною Комаровською та їхніми чоловіками, «приспособивши собе немало обчыхъ и посторонныхъ людей на помочь» напала на чолі шеститисячного добре озброєного і організованого війська на с. Черемошку, маєток князів Корецьких. Військо, очолюване княгинею Ружинською, «помордувало» й «позабивало» населення села, пограбувало все майно, а сама Черемушка була «на корень» спалена. Під час таких виступів, зазначає українська дослідниця Наталія Мірза-Авакянц, жінки зазвичай озброювались, як тогочасні вояки, носили панцирі, мали холодну та короткоствольну вогнепальну зброю.

Про військову звитягу сильної жінки, справжньої степової амазонки, яка воювала з нападниками на пограниччі і «гнала бусурманів у полон» знаходимо у пісні про козака Супруна. Дотичні до заявлених сюжети про присутність жінок на Запоріжжі та в козацькому війську фіксуються у роботах українського історика Юрія Мицика.

Не зважаючи на гендерний конфлікт, що виник між провідною фемінінністю, яка була заснована на типології сомовідданої люблячої дружини та маскулінністю, заснованою на моделі героя-бунтівника, в добу козацтва, з'являється достатньо «омужнений» ідеал жінки-войовниці,

захисниці південних кордонів Речі Посполитої, що знаходить відображення в літературі, музиці та інших культурних практиках польсько-литовської держави, до складу якої входили і українські землі.

ГЕНДЕРНАЯ СОЦИАЛИЗАЦИЯ И СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ СОВРЕМЕННОСТИ

Скиба Э.К., к.филос.н., доц., Национальный горный университет

В современном обществе, как мы видим, произошли и все еще происходят серьезные, возможно даже, фундаментальные изменения в социальных институтах. Выход женщины на рынок труда воспринимается сейчас обществом не только как решение ее экономических проблем (что, безусловно, придает ей более независимый, а значит, более высокий, с точки зрения власти, статус), но и имеет целью удовлетворение ее амбиций (что тоже способствует повышению ее значимого статуса по шкале властных отношений). Работающие женщины, как и мужчины, отмечают более высокое чувство достоинства, уверенности в себе, меньшей угнетенности. Но домашний труд при этом остается прерогативой женщины.

Разделение труда на домашнюю и общественную сферы, сформировало выполнение домашних обязанностей как сугубо женский труд. Домашний труд соответствует биологическому процессу функционирования человеческого тела. Этот вид труда имеет место в сфере домашнего хозяйства, семьи и личных отношений. Объекты труда являются постоянно потребляемыми и поэтому недолговечными. Это продукты непосредственно циклического, биологического жизненного процесса. Может быть именно поэтому женщине, как подчиненной мужчине в обществе доминирования, отведена роль занятия домашним трудом – труд циклический, неизменный, без начала и конца, и постоянно потребляемый, а значит невидимый и, соответственно, нет даже временной возможности оценить его важность. Сам процесс такого труда предполагает и обуславливает определенную ментальность и способ мышления, поддержание жизнеобеспечения – абсолютная неизбежность, а значит, и, невозможность обретения свободы от домашнего труда. С уходом мужчины в сферу промышленности произошло закрепление мужского доминирования как приносящего домой денежные средства, в отличие женщины, выполняющей неоплачиваемую домашнюю работу. Только в XX в. когда женщина пришла в промышленность, ее трудовая деятельность стала оплачиваться. Но в силу уже ранее закрепленного мужского доминирования, мужчина не захотел «опускаться» до домашнего труда – уж слишком он был труден, монотонен, неинтересен, и обесценен ранее (самим же мужчиной). Женщина продолжает выполнять все обслуживание дома, не потому, что ей нравится, а потому, очень часто, что ей приходится. Мужчина с позиций прежде завоеванного социального

доминирования имеет возможность избегать его. Даже если он и помогает по дому, то не регулярно и не постоянно, а только время от времени, когда он желает этого. Женщина выполняет работу по дому в обязательном порядке, желает или нет. Она выполняет неизбежную рутинную работу, мужчина, в лучшем случае, только ту, что выполняется периодически. Данные соцопросов выявляют, что паттерны поведения в семье и выполнения домашних обязанностей остаются прежними. Когда мужчина моет, он называет это помощью, когда женщина моет посуду – это называется жизнью. Семья как социальный институт также демонстрирует паттерны как межличностных отношений патриархального порядка, так и гендерного разделения домашнего труда. Гендерное неравенство выражается в разнице объемов работы по дому и ухода за детьми. Идеологию разделения сфер изобрели и навязали в период становления, формирования так называемой «традиционной семьи», оставив женщину дома для выполнения бесплатной домашней работы. Произошло обесценивание социального значения женщины и возвышение этого статуса мужчины. Институт образования участвует и в воссоздании гендерного неравенства, манипулируя гендерным различием. Высшее образование для женщин – это доступ к свободе, к приобретению права против силы доминирования, к утверждению абсолютного равенства. На протяжении нескольких столетий формировался устойчивый разный тип образования. Девочек в разных культурах и в разные века обучали быть хорошей женой, матерью, рачительно вести домашнее хозяйство. Мальчики же, напротив, должны быть обучаться всем достижениям науки. Дабы отвлечь самих девочек от образования, в общественном мнении формировалось представление, что девочки сами не захотят и не смогут физически вынести все тяготы приобретения знаний в точных науках. Женщин, посвятивших себя науке или просто тех, кто решил приобрести высшее образование, изображали как сухих, не женственных, не способных к созданию семьи индивидов. Для ограничения доступа к рычагам власти мужчины как группа должны были сосредоточить обучение точным наукам в своих руках, женщинам отводилось образование в гуманитарной сфере. В обществе культивируется задиристое поведение мальчиков, что означает «правильное» проявление своей маскулинности и поощряется «истинная женственность» в виде тихой, спокойной, робкой девушки, проявляющей свою укладывающуюся в социальные нормы фемининности. Гендерное неравенство показывает, что в это период мальчики просто обязаны «набрать» голос, дабы «соответствовать», а девочки, если хотят «соответствовать» должны быть «тихими». Модель воспитания заставляет девочек и мальчиков соответствовать социально-культурной норме гендерной идентичности. Девочки «говорят тише», так как в соответствии с предписанными правилами для их гендерной идентичности необходимо подчинение, а маска маскулинной гендерной идентичности

предполагает риск, беспричинное насилие, подавление чужого мнения, обязательное выяснение, кто «тут главный».

Уменьшение гендерного неравенства приведет к уменьшению давления гендерных различий, вследствие чего гендерные стереотипы подавления – подчинения перестанут обозначать резкое противостояние между мужчиной и женщиной как носителями маскулинности и фемининности, а значит, между всеми видами гендерной идентичности известными современному социально-философскому дискурсу.

GENDER DISCRIMINATION: NEW ASPECTS OF THE PROBLEM

Zhang Guojin, *Dean, Research Fellow, School of International University, Lanzhou Jiaotong University*

According to Judith Butler gender is a kind of a doing, an incessant activity performed, in part, without one's knowing and without one's willing, it is not for that reason automatic or mechanical. Gender is also a practice of improvisation within a scene of constraint. Moreover, one does not "do" one's gender alone. One is always "doing" with or for another, even if the other is only imaginary. The terms that make up one's own gender are outside oneself, beyond oneself in a sociality that has no single author.

Although being a certain gender does not imply that one will desire a certain way, there is nevertheless a desire that is constitutive of gender itself, so it is impossible to separate the life of gender from the life of desire. We speak about gender when it is realized that the social norms that constitute our existence carry desires that do not originate with our individual personhood.

Some years ago gender discrimination applied tacitly to women that no longer serve as the exclusive framework for understanding its contemporary usage. Discrimination against women continues. But gender now also means gender identity, a particularly salient issue in the politics and theory of transgenderism and transsexuality. Transgender refers to those persons who cross-identify or who live as another gender, but who may or may not have undergone hormonal treatments or sex reassignment operations. Among transsexuals and transgendered persons, there are those who identify as men (if female to male) or women (if male to female), and yet others who, with or without surgery, with or without hormones, identify as trans, as transmen or transwomen; each of these social practices carries distinct social burdens and promises.

Transgendered and transsexual people are subjected to pathologization and violence that is, once again, heightened in the case of trans persons from communities of color. The harassment suffered by those who are "read" as trans or discovered to be trans cannot be underestimated.

Although intersex and transsex sometimes seem to be movements at odds with one another, the first opposing unwanted surgery, the second sometimes

calling for elective surgery, it is most important to see that both challenge the principle that a natural dimorphism should be established or maintained at all costs. Intersex activists work to rectify the erroneous assumption that every body has an inborn “truth” of sex that medical professionals can discern and bring to light on their own.

К ПРОБЛЕМЕ О ТРАНСФОРМАЦИИ МАТЕРИНСТВА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕНДЕРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

*Макешина Ю.В., старший преподаватель, Днепронетровский
государственный институт физической культуры и спорта*

На сегодняшний момент гендер в его аспектах материнства лучше всего проанализирован в качестве социальной структуры. В таком случае гендер не редуцируется к одному уровню или одной институции, и гендерные отношения приобретают онтологическую глубину, что имеет особую важность в исследованиях феномена материнства [5].

Дискуссии вокруг дихотомии «пол-гендер», напрямую связанные с биологической основой материнства и/или его духовным наполнением, относятся, в основном, к тому периоду феминистской теории, в котором гендерное поведение рассматривалось как культурально сконструированное. Философы-феминисты 70–80-х годов отделили гендер от пола, который стал биологическим «фактом» того, что есть мужчина или женщина. Эмфаза на культуральном конструктивизме гендера была так важна для теоретиков-феминистов, потому что именно таким образом происходила денатурализация стереотипов маскулинного и фемининного поведения. Исследовательницы доказывали: гендерное поведение возникает в качестве эффекта не биологического пола, но культурального конструирования гендера. Однако они не бросили вызов концепту биологического пола как «*tabula rasa*», на которой затем пишется культурный текст [2, с. 27].

В последующем эта задача была успешно – на наш взгляд – решена многими философами-феминистами, прежде всего, Дж. Батлер. В 70–80-е годы именно французская феминистская теория совершила прорыв, определивший во многом развитие феминистской философии. Как правило, французская теория (Ю. Кристева, Л. Иригарэ, М. Виттиг, Э. Сиксу, С. Кофман) – это то направление феминистской философии, которое подвергает рефлексии теорию в терминах оппозиции «феминизм различий VS. феминизм равноправия» [2, 4]. Инструментарий, использованный французскими теоретиками, был предоставлен им атакой Ж. Деррида на логоцентризм, идеями М. Фуко о дисциплинарной власти и предельной маргинализацией женщин, представленной в теориях Ж. Лакана.

По мнению Э. Хансен, феминистская мысль, рассматривающая материнство, представляет собой «драму в 3-х актах». Первый акт – это

отречение от материнства (С. де Бовуар, С. Файерстоун, К. Миллет и Б. Фридан). Второй акт характеризуется «восстановлением» материнства (Э. Рич, Н. Чодороу, Д. Диннерстайн, С. Раддик – в США; Л. Иригарэ, Э. Сиксу, Ю. Кристева – во Франции). Третий акт, продолжающийся и сегодня, представляет собой как концептуальное расширение, так и вызов, брошенный предложенным ранее теориям. Теоретики «последнего акта» предлагают иной нарратив материнства; нарратив, включающий «переход» от эссенциалистского понимания материнства к постструктуралистскому осознанию материнской субъективности как разнообразной, многосторонней и изменчивой. Последнее привлекает внимание исследователей прежде всего к работам Дж. Батлер, которая понимает гендер как серию перформативных актов [1]. Рассматриваемое с точки зрения Батлер материнство является практикой, и материнская субъективность не есть статична, она всегда в процессе, она постоянно конструируется, она всегда «перформативна».

Как уже отмечалось, за последние десятилетия феминистский философский подход к материнству стал концептуально богаче и значительно сложнее. В своем развитии феминистская мысль претерпела ключевой «сдвиг» – от эссенциализма к постструктурализму. В то же время исследователи-феминисты осознают: гендер по своей природе есть конструкт. Именно это понимание поддерживает и подпитывает современные дебаты о материнстве. Сегодня ученые уже меньше говорят о «материнстве» (motherhood), но больше о «материнской заботе» (mothering), поскольку материнство не рассматривается более как зафиксированное статичное состояние, но скорее, как набор непостоянных идей, представлений и модусов поведения, рассматриваемых в определенном контексте. Анализировать «материнскую заботу» – значит высвечивать активную природу материнства. Последнее является важным изменением, поскольку традиционный взгляд на материнство в западной культуре всегда связывался с пассивностью и отсутствием власти. Именно такие подходы проложили путь пониманию материнского поведения как перформативного и потенциально разрушительного. Ученые подчеркивают, что понятие материнской перформативности является и продуктивным, и проблематичным, в любом случае – требующим акцента на этических вопросах [3].

Список литературы и источников

1. Butler J. Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity / Judith Butler. – New York: Routledge. 1990.
2. Deutscher P. Yielding Gender / Penelope Deutscher. – London and New York: Routledge, 2004. – 223 p.
3. Jeremiah E. Motherhood to Mothering and Beyond / Emily Jeremiah // Journal of the Association for Research on Mothering. – Vol. 8, Number 1–2, 2006. – P. 21–33.
4. Holland J. Emergence: From Chaos to Order / John H. Holland. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 274 p.
5. Risman Barbara J. Gender as a social structure: theory wrestling with activism / Barbara J. Risman // Gender & Society. – 18 (4), 2004. – P. 429–450.

GENDER ASPECTS OF THE PROFESSIONAL WOMAN

Moser-Vlasova L., Municipal Council, Dortmund, Germany

To see the future – of the workforce, the economy, and the culture – you need to spend some time at America’s colleges and professional schools, where a quiet revolution is underway. More than ever, college is the gateway to economic success, a necessary precondition for moving into the upper-middle class – and increasingly even into the middle class. It’s this broad, striving middle class that defines our society. And it’s largely because women dominate colleges that they are taking over the middle class.

Women earn almost 60 percent of all bachelor’s degrees – the minimum requirement, in most cases, for an affluent life. Between 1970 and 2008, the percentage of white men ages twenty-five to thirty-four getting college degrees rose only modestly, from 20 percent in 1970 to 26 percent in 2008. Among white women in the same age range, the rate tripled, from 12 to 34 percent. This means that every year tens of thousands more women than men graduate from college. In engineering and science, which taken together are the most common fields of study, women are beginning to crowd out men. Among college graduates sixty-five and over, women make up only 23 percent of those with degrees in science and engineering; among those twenty-five to thirty-nine years old, 45.9 percent are women. “One would think that if men were acting in a rational way, they would be getting the education they need to get along out there,” says Tom Mortenson, a senior scholar at the Pell Institute for the Study of Opportunity in Higher Education. “But they are just failing to adapt.”

The pattern is moving up into advanced degrees as well. Women now earn 60 percent of master’s degrees, about half of all law and medical degrees, and about 44 percent of all business degrees. In 2009, for the first time women earned more PhDs than men, and the rate was starting to accelerate even in male-dominated fields such as math and computer science.

The education gap is widening not just in the United States, but all over the world. Each year the Organization for Economic Cooperation and Development publishes data on college graduation rates in thirty-four industrial democracies. In twenty-seven of those countries, women have more college degrees than men. Norway has the largest difference, at about 18 percent. Australia and most of the European countries hover at about 10 percent. In all of these countries, a college degree is just as important as it is in the United States for getting ahead.

The same is true in less prosperous countries as well, according to a UNESCO report. In Latin America, the Caribbean, Central Asia, and the Arab States – nearly everywhere except Africa – women outnumber men in college. In some surprising countries – Bahrain, Qatar, and Guyana, for example – women make up nearly 70 percent of college graduates. And in several countries women outnumber men in the sciences as well as in the humanities. In Saudi Arabia, for

example, women's schooling at all levels was strictly controlled by the Department of Religious Guidance until 2002, when it was moved into the Ministry of Education. By 2006, a host of women's colleges and foreign universities open to Saudi women were established. Now women in Saudi Arabia make up more than half of undergraduates and PhDs.

A college degree is of course not a woman's ticket straight to the top. But the sudden existence of so many well-educated, well-qualified women itching to enter the workforce puts tremendous pressure on the ruling classes. In Asian countries, women who have gone through years of grueling exams and earned top spots at local and foreign universities are no longer content to aim for middle management. In Brazil, 80 percent of college-educated women say they aspire to "top jobs," and nearly 60 percent describe themselves as "very ambitious" – a far higher percentage than in the United States. Nearly a third of Brazilian women now make more money than their husbands.

In Islamic countries, this new cadre of educated women finds so few opportunities after earning degrees that they channel their frustration into protest. Middle East experts suspect that such women have helped to fuel the Arab Spring. In many conservative countries women are delaying marriage, because they are no longer content to shelve their degrees and revert to the old, traditional roles. Among economists, a consensus is forming that unless these developing economies begin to take advantage of the talents and training of all their citizens, their progress will stall.

ВАРИАТИВНОСТЬ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ ГЕНДЕРНОГО ДИСКУРСА

Тибайкина Т.Л., ст. преподаватель, Днепрпетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна.

Роль дискурса в гендерной идентификации личности трудно переоценить, поскольку он представляет собой динамическое единство языка и социальной роли определенного гендерного класса в конкретном сообществе. Наши мысли, чувства, идеи, верования и отношения вырабатываются в сотрудничестве с другими. Наши намерения являются частью коллективных намерений того сообщества людей, к которому мы относим себя. Наше мышление – это часть коллективного мышления, а общность мышления достигается самоидентификацией личности, ее отнесению к конкретному сообществу с учетом как гендерного, так и социального статуса.

Общеизвестно, что с демократизацией общества социальный статус женщины меняется, но насколько он в действительности изменился в андроцентричном обществе? Ответ на этот вопрос возможен лишь после детального анализа существующих дискурсивных практик. Поскольку

отношения доминирования и подчинения складываются в процессе коммуникации, то и результат такого взаимодействия должен определяться в конкретном контексте или «рамках», как утверждает Д. Таннен.

Выделяют ряд дискурсивных отличий в коммуникативном поведении мужчин и женщин. Так, по утверждению Робин Лакофф, для женской интонации характерна большая вариативность, наличие невербальных способов коммуникации (жестикаляция, интонация и т.д.), экспрессивных языковых норм (наличие прилагательных). Женщины чаще используют вопросительную интонацию, предложения условного типа. Одним из типичных признаков фемининного дискурса считают использование такого приема как хеджирование (от английского слова *hedging* – уклонение от прямого ответа). Сюда относят использование в речи вводных слов и фраз, а также модальных глаголов и конструкций для выражения пожелания, намерений, возможностей или обязанностей, что приводит к тому, что женщина либо сознательно, а, скорее, подсознательно нивелирует значение собственного высказывания. Для женского типа общения характерна ориентация на сотрудничество, а не на соперничество. Она снимает акцент с собственной роли в описываемых событиях. Как утверждает Джулия Вуд, для женщины общение есть суть отношений. Она использует речь для закрепления контактов, поддержки собеседника, выражает заинтересованность в беседе, активно слушает. Для мужчины доминантный статус реализуется в дискурсе через коммуникацию, направленную на контроль, сохранение независимости и закрепление статуса. Он использует речь для решения конкретных задач, говорит дольше женщины, чаще перебивает, меняет тему, избегает ссылок на личный опыт. Его речь изобилует фактами и статистическими данными. Она категорична и прямолинейна, более абстрактна, эмоционально нейтральна. Мужчины охотно подчеркивают собственную активную роль и влияние на других. Использование модальных конструкций мужчинами направлена на принуждение, необходимость, обязанность или запрет.

Наиболее ярко дискурс, связанный с гендерной идентичностью и доминированием, проявляется во взаимоотношениях между полами в деловом общении. При этом, было отмечено, что использование женщиной авторитарного мужского дискурса вызывает негативное отношение к ней, так как есть нетипичным для данного гендера и ошибочно воспринимается подчиненными как агрессивное поведение. Их считают более компетентными и знающими по сравнению с менее категоричными в высказываниях женщинами, при этом, они оказывают меньшее влияние на мужчин и не нравятся подчиненным. Используя этот же авторитарный дискурс мужчины воспринимаются окружающими как знающие, компетентные, влиятельные и вызывают симпатию у людей обоих полов, хотя такой дискурс направлен исключительно на использование стратегий для усиления и поддержания статусного различия с подчиненными. Поэтому,

женщины, которые выполняют исконно мужские роли в обществе, используют такие языковые стратегии, которые приуменьшают их власть и влияние, минимизируя, таким образом, различие в статусе с подчиненными. На основании вышеизложенного можно сделать вывод, что женщины-руководители стоят перед дилеммой – быть хорошим профессионалом или быть женственной. Обе эти функции выполнять с одинаковым успехом невозможно, поскольку, как утверждает Д. Таннен, само понятие власти по-прежнему ассоциируется исключительно с мужественностью.

РОЛЬ РЕКЛАМИ У ФОРМУВАННІ ЖІНОЧОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ

Колієва І.А., ст. викладач., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

У наш час роль реклами у повсякденному житті людини складно переоцінити. Засоби масової інформації є не тільки невід'ємною частиною соціального життя кожної людини, але й відіграють найбільш безпосередню роль у вираженні суспільної думки, оцінок життєвих реалій і, що більш важливо, формують певні стандарти світосприйняття і краси.

Слід відмітити, що торгові марки, націлені виключно на жіночу аудиторію, існували завжди, і на сьогоднішній день їх кількість невпинно зростає. Останній факт пов'язаний із збільшенням числа незалежних жінок, які добре заробляють та можуть дозволити собі самостійно розпоряджатися грошима. Нарівні з розширенням «жіночого» асортименту товарів, рекламна продукція набула більш відкритого сексуального характеру (реклама бюстгальтера зі слоганом «Мені наснилося, що в новому бюстгальтері я зупинила вуличний рух»). Безперечно, психоаналітична потреба творців реклами підкреслити гендерні відмінності статі сприяє акцентуванню у рекламних роликах уваги, головним чином, на жіночності, хоча частіше така «жіночність» виявляється або у гіперболізованому нарцисизмі (жінка у білизні, яка не може відірватися від свого зображення у дзеркалі), або у безпросвітній дурості (реклама, де бажання бути красивою рівнозначно потребі у пральному порошку). За даними соціальних досліджень, що проводилися за останній час, з-поміж загального об'єму телевізійної реклами, що націлена на жіночу аудиторію, 39 % припадає на ролики, які пропонують засоби догляду за собою, а решта 61 % реклами пропонують жінці засоби догляду за домом, дітьми та чоловіком. Серед реклами, яка пропонує жінці товари догляду за домом та сім'єю, 23 % товарів орієнтовані на жінку-маму і 38 % – на жінку-прачку та прибиральницю.

Чоловіки у таких роликах виступають або у ролі споживача, або їх взагалі не показують у домашніх умовах, зайнятими хатніми справами. Дикторські голоси у рекламі на 94 % чоловічі. Таким чином, можна припустити, що чоловіки більш переконливі, компетентні та викликають більше довіри. Коли

у роликах жінкам все ж таки дають слово, то їх слухачами майже завжди виступають діти та домашні тварини, тобто наймолодші члени родини. Дослідження показують, що у рекламі жінкам відводиться чотири основні ролі, а саме ролі матері, партнера, сексуального об'єкту чи (значно рідше) ділової жінки. Чоловікам відводиться набагато ширший діапазон ролей, вони частіше виявляються головними героями веселих та милих рекламних сюжетів. Відмінність реклами, розрахованої на українську цільову аудиторію, полягає у майже повній відсутності образів успішних жінок (жінку «Комет» та принцесу «Сіф» можна сміливо виключити зі списку). Мода останніх декількох років замінила ідеальних домогосподарок у рекламі побутової хімії на господарок цілком реальних з їх бажанням бути «а-ля натюрель» («Ви ще не в білому? Тоді ми йдемо до Вас!»).

На жаль доводиться констатувати, що жіночий світ з його потребами та пристрастями й досі існує у тіні чоловічого, який, в свою чергу, свідомо робить жінку нудною і примітивною. У дійсності ж все набагато складніше, адже жіночий світ – світ зовсім «інакший». Це «інший» світ, який сьогодні натрапив на дуже серйозну проблему – проблему невідповідності «ідеальної» жінки і жінки «реальної». За даними досліджень, більшість досить успішних у всіх відношеннях жінок, надивившись реклами, впадають у депресію, отримуючи не стільки інформацію про засоби покращання чи підтримки своєї природної краси, скільки безмежну кількість комплексів та стійке почуття своєї неповноцінності. Саме тому сьогодні найбільш передбачливі рекламні бренди переглядають свої рекламні стратегії і виставляють на ринок зовсім новий продукт (реклама жіночої білизни “Dove Firming”, у якій у ролі моделей виступають «недосконалі» жінки, форми яких далекі від прийнятого ідеалу).

Сприйняття жіночої сексуальності у рекламі, безумовно, ще й досі сильно стереотипізовано (засмагла блондинка, яка заклично посміхається та ледь прикриває довгим волоссям груди третього (а краще четвертого) розміру як ідеал жіночої сексуальності). Однак на сцену виходять і інші образи жінок. Особливої популярності зараз у всьому світі набувають так звані “Suicide Girls” – дівчата з яскравими зачісками та незвичним макіяжем, з татуюваннями та пірсінгом, тобто з альтернативною зовнішністю, які не відносять себе, тим не менш, до жодної субкультури і підкреслюють, що вони знаходяться поза мейнстримом.

Таким чином можна зробити висновок, що подібні перформанси виступають в якості спроб зруйнувати стереотипне уявлення про жінку як про сексуальний об'єкт і націлені на створення нового бачення жіночої сексуальності зі зміщенням акценту із зовнішності на внутрішній світ та потреби самої жінки.

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ ТА У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ

Булка М.М., Дирда Є.А., Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Українські експерти стверджують, що перехід до ринкової економіки приніс жінкам зниження їх представництва на посадах, пов'язаних з прийняттям рішень, високий рівень безробіття та повернення традиційних стереотипів стосовно гендерних маркерів професій.

Ціллю нашого дослідження було проаналізувати становище жінок в сучасному українському суспільстві у сфері праці та управління відносно радянського періоду та інших країн світу.

Понад 90 % жінок в СРСР працювали або навчалися, а в 1970-ті та 1980-ті роки частка жінок ринку праці перевищувала частку чоловіків. А у 2014р. в Україні на обліку 241,4 тис. безробітних жінок, що на 45 тис. більше, ніж чоловіків [1]. Тоді як кількість жінок, випускників середніх шкіл та університетів, є рівною або навіть перевищує відповідну кількість чоловіків. Однак на ринку праці їх становище суттєво гірше порівняно з чоловіками.

Гендерний розподіл за секторами та рівнем відповідальності є чітко окресленим. Більшість жінок сконцентровано в декількох, переважно низькооплачуваних галузях, таких, як охорона здоров'я, торгівля, громадське харчування, освіта та сільське господарство, а також в неформальному секторі. Чоловіки складають більшість зайнятих в транспортній, будівельній, фінансовій, інформаційно-технологічній, виробничій, науковій та науково-технічних індустріях. Заборгованості по заробітній платні найбільш характерні для галузей з високою долею працюючих жінок, в тому числі охорони здоров'я та освіти.

Кар'єрне зростання для жінок отримало назву «скляна стеля». Навіть в тих секторах, де жінки складають більшість, серед керівництва їх набагато менше, ніж чоловіків. Це є особливо гострим в державних адміністративних установах. Жінки становлять понад 73 % загальної кількості держслужбовців України, однак їх вкрай мало на керівних посадах. В п'яти вищих керівних категоріях жінки складають 37 %, а в трьох найвищих категоріях жінки займають всього 21 % керівних посад [2].

Україна займає 151-е місце в світі за кількістю жінок у парламенті, незважаючи на те, що жінки становлять 65 % серед виборців. Перше місце за кількістю жінок у парламенті займала Руанда – 56 %, за нею йде Андора, де з 2008-го по 2012-й представництво «слабкої статі» зросло з 25 до 50 %. У трійці лідерів і Куба, де налічується 45 % жінок-парламентаріїв [3].

Потім йдуть Швеція і Південна Африка, де представниці жіночої статі становлять відповідно 45 і 44,5 відсотка. Останні рядки займають деякі

арабські і тихоокеанські держави, де в парламентах жінки взагалі відсутні. Серед країн – членів Європейського Союзу перше місце (четверте в світовому рейтингу) займає Швеція – 45 %, решта провідні країни співтовариства знаходяться ближче до середини рейтингу: Німеччина – 26-е місце (з 33 %), Франція – 40-е (27 %), Польща – 59-е (24 %), Великобританія – 65-е (23 %), Італія – 73-е (21 %). Лідерами ж залишаються Скандинавські країни – компанію Швеції складають Фінляндія (43 %), Норвегія (40 %) і Данія (39 %) [4].

За даними статистики представництва ООН в Україні (ПРООН), близько 14 % жінок обіймають керівні менеджерські посади в Україні, але при цьому їх більшість серед фахівців – 79,9 %. Згідно ПРООН, жінки володіють 20-22 % малих і середніх підприємств. Що стосується великого бізнесу, він як і раніше залишається «чоловічим» – тільки 2 % українок є власницями великого бізнесу. І хоча загальна кількість працюючих в Україні людей за статеву ознаку розподіляється майже порівну, в економіці країни все ще існує розподіл на «жіночі» та «чоловічі» професії.

Ми проаналізували резюме фахівців, пошукачів роботи, які розміщені у базі даних рекрутингового порталу Superjob.ru. Всього вивчено 104 популярних професій, по кожній з яких був проведений аналіз резюме всіх претендентів, які мають відповідний досвід роботи.

Серед комерційних директорів сильна стать становить 81 %, серед супервайзерів – 80 %, серед регіональних представників – 79 %. Робота торгового представника та менеджера з продажу, пов'язана з великим числом роз'їздів, також частіше вибирається чоловіками (71 % і 57 % відповідно). Однак директорами магазинів і продавцями частіше стають жінки (72 % і 70 % відповідно) [5].

Завідувати інтернет-проектами віддають перевагу чоловіки (64 %), а наповнювати сайти контентом – жінки (59 %). Частина професій, пов'язаних з аналітичною роботою, воліє сильна стать: торгівлю на біржі (92 %), девелопмент (64 %), управління ризиками (61 %), бізнес-аналітику (60 %).

Жінки ж воліють вести оцінку нерухомості (63 %), фінансову аналітику і андеррайтинг (по 62 %), архітектурне проектування (61 %). В той час як керівництво роботами на будівельному майданчику як і раніше суто чоловічий доля (97 %).

Здавалося б, приготування їжі – споконвічно жіноче заняття, але серед фахівців – пошукачів роботи на посаду шеф-кухарів 82 % становлять чоловіки, а їх підлеглих – кухарів – чоловіків на ринку праці – 60 %. А ось ще, здавалося б, колеги по цеху – бармени та офіціанти. Але серед перших лідирують чоловіки (60 %), а серед других – жінки (67 %) [2].

Отже, зміна гендерних пропорцій в різних галузях на ринку праці може бути викликано безліччю факторів: зниженням зарплатних пропозицій, автоматизацією, браком фахівців і, зрештою, модою. Втім, у традиційно «жіночих» сферах діяльності можливий і зворотний процес: при надлишку

претендентів-жінок роботодавці починають віддавати перевагу чоловікам, стимулюючи їх приток.

Висновки: 1. В процесі дослідження підтвердилася гіпотеза, що на українському ринку праці дійсно існує гендерна та вікова дискримінація. Роботодавці (як чоловіки так і жінки) часто серед вимог до потенційного працівника виставляють гендерні та вікові рамки. Адже роботодавець керується свідомо або не свідомо при наймі працівника рядом переваг: чоловік чи жінка, якщо жінка, то впливає досвід роботи, освіта, сімейний стан, вік тощо.

2. Дискримінація призводить до виникнення нерівності можливостей на ринку праці і появи несправедливих гендерних переваг. Справедливий і чесний характер трудових відносин буде сприяти зміцненню почуття самоповаги та мотивації – це мета до якої Україні треба рухатись.

Джерела:

1. Уніан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/soc/940249-v-ukrajini-skorotilasya-kilkist-bezrobitnih.html>
2. Женщины осваивают мужские профессии. [Електронний ресурс].– Режим доступа: <http://www.superjob.ru/research/articles/111137/zhens/>
3. Сайт «Зеркало недели. Украина».– [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/POLITICS/ukraina-zanimaet-poslednee-mesto-sredi-postsovetskih-stran-pokolichestvu-zhenschin-v-parlamente-127566_.html
4. Сайт «Радио Азаттык». [Електронний ресурс].– Режим доступа: http://rus.azattyq.mobi/a/kazakhstan_woman_parliament_/2337079.html
5. Українські новини. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukranews.com/news/102939.---.ru>

ГЕНДЕРНЫЕ СТЕРЕОТИПЫ И ФЕНОМЕН СПРАВЕДЛИВОСТИ

*Решетнева Ю.Ю., аспирантка кафедры философии и социологии,
Днепропетровский национальный университет железнодорожного
транспорта имени академика В. Лазаряна.
Научный руководитель – д.филос.н., проф. Власова Т.И.*

Все большему числу людей становится понятной жизненная необходимость соблюдения гендерной справедливости. Поскольку без этого понятия мы оставляем за пределами гуманистических норм и моральных принципов половину населения земли. Согласно мнению, гендерная справедливость – это не просто еще одна разновидность равноправия и справедливости в человеческом обществе. Речь идет о фундаментальной системе ценностей, без которой немислимы права и достойное существование женщин. Мы видим, что борьба за соблюдение прав женщин, особенно в экономической сфере и области трудоустройства, более не может быть второстепенным пунктом предвыборных программ политических партий. Те лидеры и депутаты, которые полагают, что можно с пренебрежением отнестись к вопросу гендерной справедливости, как

правило, выборы проигрывают. В общественном сознании произошли кардинальные изменения в том, что касается понимания важности гендерной справедливости; становится ясно, что без этого не стоит ожидать социальной справедливости для остальных граждан. В то же время сложно определить, что же такое гендерная справедливость, одним словом, одной фразой. Но можно сказать, что если базовые потребности женщин в социально-экономической сфере, в вопросах занятости остаются без ответа, не получают достаточной поддержки, если пожилых женщин увольняют с работы из-за возраста, если арабские женщины не могут устроиться на работу, если матери не могут работать на полную ставку из-за выполнения своих домашних функций, обусловленных гендерными установками, если государственный бюджет и бюджеты правительственных министерств не учитывают гендерную специфику, если женщины, страдающие от разных видов насилия, не получают достаточную помощь и защиту со стороны государства, если женщины, находящиеся на географической и этнической периферии, страдают от дискриминации по половому или национальному признаку, если значительная часть профессий в частном секторе изначально определяется как «женские профессии», – это означает, что политикам следует начать немедленную борьбу с социальными болезнями, приведшими к вышеописанному положению.

По мнению Шведовой Н. А, условия жизни женщин и мужчин значительно отличаются друг от друга, в определенной степени в силу репродуктивной функции женщин. Вопрос не в наличие этих отличий, а в том, что они не должны негативно отражаться на условиях жизни женщин и мужчин, вести к дискриминации, но, напротив, соответствующим образом учитываться, что должно выражаться в справедливом распределении экономических, социальных и политических возможностей. Понятие принадлежности к тому или иному полу включает в себя иерархический элемент, в соответствии с которым мужчины считаются существами высшими по отношению к женщинам, и, соответственно, задачи, функции и ценности, принадлежащие мужчинам, выше по своему значению, чем те, которые относятся к женщинам. Это означает, что «норма», свойственная мужчинам, является нормой (стандартом) для всего общества, которое отражает ее в своих политических решениях и структурах. Вместе с тем очень важно осознавать, что не все женщины и не все мужчины одинаковы, что различия между группами женщин могут быть гораздо больше, чем различия между женщинами и мужчинами. Здесь существенна роль гендерных стереотипов. К примеру, таких как женщины – слабый пол; предназначение женщины – быть матерью и женой; женщины глупее мужчин (или даже «все бабы – дуры»); женщина не может быть руководителем; все женщины хотят одного – выйти замуж; умная женщина не может быть счастлива в личной жизни; мужчины – сильный пол; мужчины не плачут; мужчины умнее женщин; все мужья изменяют женам; мужчины должны

руководить; мужчины имеют право на то, на что не имеют права женщины. Бесспорно, устоявшийся порядок вещей меняется, что приводит к положительным результатам, но значительно медленнее, чем хотелось бы. Мы должны жить без войн, мужчины должны жить дольше; больше детей должно вырастать физически, психологически и духовно более гармоничными; женщины должны быть здоровее и счастливее и т.д. Все это означает достижение более высокой ступени человеческой эволюции и развитие более гармоничного социального общества.

«ВЕЧНАЯ ЖЕНСТВЕННОСТЬ» В КУЛЬТУРЕ ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКОГО РОМАНТИЗМА

*Зимарёва Ю.В., аспирантка кафедры философии и социологии,
Днепропетровский национальный университет железнодорожного
транспорта им. академика В.Лазаряна.
Научный руководитель – д.филос.н., проф. Власова Т.И.*

Как известно, основной характеристикой человека философы-романтики считали чувственность как умение переживать глубочайшие эмоции. Важнейшим проявлением чувственности в романтизме XIX века считалась любовь: это была не только сильнейшая эмоция, но и фундаментальная ценность, и способ познания другого человека. Как утверждает В. Шестаков, в романтизме воспевалась духовная, идеальная природа любви, но вместе с тем любовь вполне земная, имеющая место в реальной жизни. По мнению романтиков, в чувственной любви проявляется мировая любовь, а в мировой любви раскрывается действительный смысл любви к женщине. Тем самым чувственная любовь со всеми ее страстями и переживаниями реабилитировалась, а порой даже приобретала мистическое значение как разгадка тайны мироздания и смысла жизни [2].

Как утверждают исследователи, в романтической философии идеальными отношениями между мужчиной и женщиной становится дружба. Женщина здесь – не объект страсти или объект обожествления, но прежде всего «подруга». В романе «Люцинда» Ф. Шлегель описывает свое отношение к возлюбленной таким образом: «Я особенно в дружбе искал всего того, что мне не доставало и чего я не надеялся найти ни в одном женском существе... То, что привычкой или капризом определяется как женское, тебе абсолютно не свойственно. Помимо небольших особенностей, женственность твоей души состоит лишь в том, что для нее жить и любить означает одно и то же; все переживается тобою полноценно и безгранично, тебе неведом внутренний раскол, твое существо едино и нераздельно. ... И только в тебе наблюдал я подлинную гордость и подлинную женскую покорность» [3, с. 9]. В этом романе Ф. Шлегель отобразил

взаимоотношения со своей женой Каролиной, ставшей позднее, после их развода, женой Шеллинга.

По мнению Ф. Шлегеля, сущность женственности остается неразгаданной. Невозможно выделить ее общие черты, каждый раз она индивидуальна. Единственным критерием различия того, что является женственным, а что нет, по мнению Ф. Шлегеля, может служить только отношение к чувственности: «ценят ли они и чтят ли они чувства, природу, самих себя и мужественность; или они потеряли эту подлинную внутреннюю непорочность и каждое наслаждение окупают раскаянием вплоть до горького бесчувствия к внутреннему неодобрению» [3, с. 25]. По Ф. Шлегелю, предметом любви является не определенная конкретная женщина, но женственность как таковая.

Таким образом, чувственность в романтизме выступает как главная характеристика женственности. Это отразилось в изображениях женщин в искусстве. В исследовании женского мира XVIII – начала XIX веков Юрий Лотман обращает внимание не то, что бледность стала обязательным элементом женской привлекательности и знаком глубины сердечных чувств. «Женщина эпохи романтизма должна быть бледной, мечтательной, ей идет грусть. Мужчинам нравилось, чтобы в печальных, мечтательных голубых женских глазах блестели слезы и чтобы женщина, читая стихи, уносилась душой куда-то вдаль – в мир более идеальный, чем тот, который ее окружает» [1].

Впрочем, романтический идеал женщины-ангела имел и своего двойника – «дьявола». Таким образом, романтическое соединение «ангельского» и «дьявольского» также входит в норму женственности, обуславливая тем самым амбивалентность роли женщины в западноевропейском романтизме.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Лотман Ю. Беседы о русской культуре. Быт и традиции русского дворянства (XVIII – начало XIX века) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/History/Lotman/02.php>
2. Шестаков В. Эрос и культура: Философия любви и европейское искусство [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lit.lib.ru/s/shestakow_w_p/text_0010.shtml
3. Шлегель Ф. Люцинда // Немецкая романтическая повесть. 2 тома. – Москва-Ленинград: Academia, 1935. – Том. 1. – С. 3-106.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

*Охват І.М., Луцький національний технічний університет
Науковий керівник – к.істор.н., доц. Жук Оксана Миколаївна*

Гендерна рівність і розширення прав та можливостей жінок – це не просто питання дотримання прав людини, це обов’язкова умова забезпечення всебічного, справедливого та сталого розвитку. Участь жінок в політичному

житті є найважливішим фактором у досягненні цих цілей, а політичні партії – одні з найважливіших інституцій, які підтримують цю участь і сприяють їй. Жінки займають лише менш ніж 20 % місць у парламентах країн світу, тож очевидно, що політичним партіям слід працювати більше в напрямку розширення політичних прав та можливостей жінок і їм необхідно допомагати в цій роботі. У світовому масштабі, незважаючи на те, що сорок–п'ятдесят відсотків членів партій становлять жінки, вони посідають лише близько десяти відсотків керівних посад у цих партіях. Забезпечення рівної участі жінок у керівних органах партій є необхідною умовою для заохочення гендерної рівності в партіях і, як результат, у суспільстві загалом [1, с. 7].

Цілями Розвитку тисячоліття ООН у 2000 р. (Ціль 6 – Забезпечення гендерної рівності) передбачено до 2015 року забезпечити гендерне співвідношення на рівні від 30 до 70 % для будь-якої статі в представницьких органах влади та у вищих органах виконавчої влади, а також скорочення розриву у доходах жінок і чоловіків удвічі. Зараз Україна знаходиться позаду своїх країн-сусідів з Європи, оскільки у Верховній Раді України представлено 49 жінок, а це всього-на-всього 11 %. Політичні партії не сприяють просуванню жінок в політиці, що унеможлиблює їх доступ до механізмів прийняття рішень на паритетній основі з чоловіками.

Жінці, як і чоловікові, також місце в політиці. Звісно, багато хто і далі стереотипно вважатиме, що жінка створена лише для «kinder – kirche – küche», а хтось і далі ламатиме ці стереотипи та впевнено крокуватиме на політичній арені. Проте всім також добре відомий вислів: «Чоловік приходить в політику, щоб кимось стати, а жінка приходить для того, щоб щось зробити». Жінкам не довіряють, їх вважають не такими розумними як чоловіки. Проте хіба це так? Жінка здатна критично мислити, аналізувати, будувати логічну, чітку, виважену політику, побудовану на цінностях. Скажете, що жінка не може очолити державу, не може привести країну до економічного зростання? Звісно може, і яскравим прикладом цього є канцлер Німеччини Ангела Меркель, в результаті діяльності якої німецький бюджет щент переповнений. І в нашій країні є такі ж жінки.

Відомі слова Маргарет Тетчер: «Коли необхідно гарно сказати – шукайте чоловіка, коли треба гарно зробити – шукайте жінку», – добре ілюструють природу жінки. Вона є часто більш організованою і відповідальною по відношенню до роботи, аніж чоловік. Проте, коли справа стосується прийняття управлінських рішень, ставлення до представниць «слабкої» статі з боку «сильної» не є рівним.

Однак світовий досвід доводить, що громадяни тих країн, де державна політика формується за рівноправної участі жінок і чоловіків, мають більший рівень довіри до уряду та політичних процесів. Рівність та недопущення дискримінації мають ключове значення для української демократії та її майбутнього.

На жаль, дуже низьким є рівень представленості жінок у суспільному та політичному житті України. Як наслідок, жінки мають обмежені можливості впливати на прийняття рішень, що стосуються їхнього життя, життя їхніх громад та всієї країни. Крім того, суспільство має дуже мало позитивного досвіду, який можна було б використати для просування ідей гендерної рівності та розширення прав жінок. Пошуки шляхів розв'язання цієї проблеми були у центрі уваги Уряду, громадських та міжнародних організацій із часу приєднання до Пекінської декларації та Платформи дій у 1995 р., проте вжиті заходи поки що не є ефективними. Відповідне завдання було включене до державних програм забезпечення гендерної рівності.

Громадські та міжнародні організації проводять навчання жінок-лідерок та сприяють Уряду в підготовці законопроектів про введення позитивних дій для розширення представництва жінок у виборчих процесах, у складі Верховної Ради та місцевих рад, але жодний з таких законопроектів досі не був прийнятий.

Значною проблемою є стійкість стереотипів щодо розподілу ролей чоловіків і жінок у суспільстві та сім'ї. Ці стереотипи поширюються через два найпотужніших канали – систему освіти та ЗМІ. Слід також визнати деструктивну діяльність окремих антигендерних рухів, які розповсюджують недостовірну інформацію з питань гендерної політики та свідомо насаджують патріархальні стереотипи. Проблема поширеності гендерних стереотипів є основною, оскільки саме через неї в суспільстві майже не формується суспільний запит на гендерну політику. Спостерігається низький рівень розуміння взаємозв'язку між пріоритетами гендерної рівності та економічного розвитку [2, с. 8].

Основними завданнями на шляху подолання гендерної диспропорції в українському політикумі є:

- розробка гендерно-чутливого законодавства;
- підвищення гендерної обізнаності народних депутатів;
- створення інституційних механізмів впровадження гендерної політики;
- запровадження гендерної квоти щодо представництва жінок у політичних партіях та у владних структурах;
- сприяння доступу до законодавчого процесу організацій громадянського суспільства, які займаються питаннями забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок;
- просвітницька та тренерська діяльність громадських організацій, молодіжних осередків у політичних партіях.

Активною в цьому напрямку є діяльність Всеукраїнського молодіжного Громадського об'єднання (ВГМО) «Батьківщина Молода» та Національного Демократичного Інституту Міжнародних відносин в Україні (НДІ). Останній працює з політичними партіями над тим, щоб внутрішня партійна політика та практичні інструменти її втілення були більш

сприятливими для залучення, навчання та просування жінок. НДІ проводить консультації з лідерами партій щодо залучення жінок до партійної діяльності та включення питань гендерної політики до партійних платформ. Інститут проводить тренінги та навчальні семінари з жінками-кандидатками на виборні посади, жінками-депутатками та партійними активістками, спрямовані на розвиток лідерських якостей та підвищення професійного рівня жінок в політиці.

Один із таких заходів під назвою «Школа молодих жінок-політиків» був проведений 11-13 грудня 2014 р. у Києві для відібраних за конкурсом 27 представниць з усіх регіонів України і сприяв формуванню лідерських якостей у молодих жінок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Розширення прав та можливостей жінок з метою посилення політичних партій, посібник з передової практики щодо сприяння участі жінок у політичному житті / за ред. М. Поповічі. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 50 с.
2. Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні. Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної асамблеї ООН / Укладач: Михайло Корюкалов. – К, 2014.

ГЕНДЕР ТА ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

*Масур Г.С., Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна*

Сьогодні відтворення населення України характеризується як демографічна криза. Причини цієї кризи формувалися протягом багатьох років, але її поглибила економічна криза в Україні. І нині немає підстав для очікування швидкого зростання чисельності населення, адже дані Державної Служби Статистики України свідчать про перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених. Так, у 2014 році кількість народжених склала 465893 особи, що на 9 246 осіб менше, ніж за аналогічний період 2013 р., а кількість померлих збільшилася на 2 653 особи: з 630014 осіб у 2013 році до 632667 осіб у 2014 році.

Перспектива успішного становлення української нації пов'язана з пошуком оптимальних шляхів розв'язання проблеми збереження та зміцнення здоров'я населення, зокрема молоді. На жаль, на сучасному етапі питання збереження здоров'я молодого покоління залишається досить гострим, а показники й тенденції продовжують залишатися незадовільними.

До основних передумов здоров'я зараховують 8 чинників: мир, дах над головою, соціальна справедливість, освіта, харчування, прибуток, стабільна екосистема, сталі ресурси. У той же час, науковий аналіз факторів впливу на здоров'я людини свідчить про те, що якщо прийняти здоров'я

людини за 100 %, то на 20 % воно залежить від спадковості, на стільки ж від стану екології, ще на 10 % від якості системи охорони здоров'я, але найбільше – на 50 % – здоров'я людини визначають фактори, пов'язані з її способом життя.

Сьогодні вчені констатують відсутність мотивації позитивного ставлення молоді до свого здоров'я. Справа у тому, що в ієрархії потреб, що лежать в основі поведінки студента, здоров'я знаходиться далеко не на першому місці. У студентській молоді часто втрачається значимість мотивації самозбереження. Молодим людям здається, що ресурс їхнього особистісного здоров'я невичерпний.

Звернемося до статистики. За даними дослідження «Європейський опрос учащейся молодежи относительно употребления алкоголя и наркотиков» (ESPAD), 68 % українських підлітків регулярно вживають слабоалкогольні напої, а 61 % – пиво. В результаті, за даними ВОЗ, Україна посідає перше місце у світі за рівнем дитячого алкоголізму(<http://www.aif.ua/society/999935>).

Щодо паління, то згідно з даними групи компаній Research & Branding Group, 36 % українців починають курити з 17-18 років, 29 % – з 14-16 років, 22 % – після 20 років, 7 % – з 10-13 років, 3 % – з 7-10 років, а 1 % – розпочали курити до 7 років. Тим не менш в Україні намітилася тенденція до зменшення кількості курців, при чому тенденції до зменшення поширеності куріння є найбільш помітними серед людей молодше 30 років. Так, за даними загальнонаціонального опитування, проведеного Київським інститутом соціології (КМІС) у жовтні 2014 року, в порівнянні з таким опитуванням в лютому 2013 року, поширеність куріння зменшилась майже на 3 % (з 45 % до 42 %) серед чоловіків та на 2 % (з 11 % до 9%) серед жінок. При цьому рівень споживання цигарок на день (у жовтні 2014 в порівнянні з лютим 2013 року) майже не змінився у чоловіків (16,8 штук у 2013 році та 16,4 штук у 2014 році), але збільшився у жінок – з 10,5 цигарок на день до 11,9 (<http://health.unian.ua/country>)

Отже, статистика стверджує, що жінки в Україні палять більше, ніж чоловіки, що не може не відбитися на їхній репродуктивній функції, адже, як відомо, сім'я починається з дітей. Згідно з даними Інституту гігієни та медичної екології ім. О. Марзєєва НАМН України, 70 % дітей народжуються від хворих матерів, на тисячу здорових дітей – 23 дитини з вадами розвитку, майже 45 % дітей шкільного віку мають хронічні захворювання (<http://social-science.com.ua/article/1118>).

Однією з характерних структурних змін у народжуваності, які в Україні найбільш яскраво проявились вже в останнє десятиліття, є специфічне «постаріння» материнства, зумовлене поширенням феномену «відкладання» народження дітей до моменту здобуття професійної освіти, економічної незалежності. Наразі «модальним» віком дітонародження у нашій країні є вік 25 років (проти 21 року у 1999р. та 2001р. і 22 років у 2004р.). Водночас

модальний вік народження дитини у західно-та північноєвропейських державах становить 29-31 рік. З огляду на дедалі більше поширення західних візців дітородної поведінки, процес «постаріння» материнства в Україні має ще значні резерви для свого прогресування і, очевидно, триватиме й у майбутньому.

Серед значущих чинників структурних змін у народжуваності – «подорожчання» процесів утримання і виховання дітей, підвищення продуктивності жіночої зайнятості, соціальне визнання практик поєднання жінкою економічної діяльності з генеративною, зміни системи уявлень щодо гендерного розподілу соціальних і сімейних ролей тощо.

Віддаючи належне певним перевагам моделі «пізньої народжуваності» з точки зору формування економічного підґрунтя для народження і виховання дітей, становлення відповідального батьківства тощо, слід враховувати й певні несприятливі риси та ризики, породжувані нею: поглиблення ментально-психологічного розриву між поколіннями батьків та дітей, медико-генетичні ризики пізніх вагітностей та пологів, можливі ризики раннього сирітства тощо.

Отже, підсумовуючи наведене вище, можна стверджувати, що сьогодні завдання держави полягає у створенні таких соціальних умов, за яких молодь обере самостійно свій шлях до здорового способу життя через громадянську свідомість та позицію, самореалізацію, зайнятість, економічне благополуччя, створення родини тощо. Досягненню цих цілей, безумовно, покликана сприяти освіта, адаптована до всіх етапів життєвого циклу людини й спроможна дати останній знання для захисту та самозахисту її здоров'я.

СУСПІЛЬСТВО АМАЗОНОК ЯК ШЛЯХ ДО РАДИКАЛЬНОГО ФЕМІНІЗМУ

***Крюков С.С.,** Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені акад. В. Лазаряна
Науковий керівник – к.філос.н, доц. Купцова Т.А.*

Дослідники стверджують, що гендерне питання поставало перед людством впродовж всього його існування. Прикладом може слугувати суспільство амазонок (греч. amazon, от а отриц. част., и mazos грудь). Скіфи називали амазонок «еорпатами», що еллінською означало «мужевбивці». Вчені підкреслюють, що причина виникнення цього племені є суперечною, бо достовірні факти на сьогоднішній день не збереглися. Ще в добу Золотого віку Зевс почав велику боротьбу з титанами, що відобразилось й на людстві. Почалися війни й на землі. Через це багато жінок і доньки вбитих чоловіків чи покараних титанів почали шукати покровителя ниць серед богів. Вони переселились у храми і почали вести боговклонне й водночас войовниче життя, образившись на чоловіків, завдяки яким й почалися ці негаразди. Тож

за грецькими міфами, амазонки були войовничим народом. Зброя амазонок: подвійна сокира, спис, лук і щит у формі півмісяця. Вони походили від Ареса (бога війни) та Гармонії. Вони мешкали на території нинішньої Литви, либонь Скіфії (південних степах). Не слід виключати також версії появи даної легенди, згідно якої греки не раз воювали із сарматами, в яких, як нам відомо, навіть жінки були частіше воєводами. Наприклад, сліди контакту греків із войовничими жіночими колегіями зустрічаються в працях античного письменника Страбона, який стверджував, що на річці Луні існує острів, на якому живе виключно жіноче суспільство племені самітів. Вони уникають будь – якого контакту із чоловічою статтю та ведуть релігійне життя, вклоняючись Страбону Діонісію. Щорічно вони замінюють кривлю храму. Жінка, яка впустить бодай один лист кривлі, буде розірвана на шматки, в буквальному сенсі, та пронесена навколо храму. Таким чином, карали тих, хто порушував цілісність так званого відроджуваного космосу, який власне і символізував храм. А жертва та пронесення довкола будівлі храму були не виключними елементами повернення до цілісного так званого космосу. В даному випадку, сама жертва символізувала Діонісію, який ніби перетворювався на жінку, завдяки притаманним йому жіночим рисам, бо його щорічна смерть була своєрідним духовним живленням Богинь Матерів, й уособлювали навколишнє середовище й космос. Звертаючись до багатьох фактів-спогадів про амазонок, можна дійти висновку, що в суспільстві тих часів їх сприймали як войовничих хоробрих жінок, які віддавали перевагу кочовому стилю життя. Також через їхню жорстоку феміністичну позицію, в суспільстві існували й осудження, докори, які стверджували, що ненависті амазонок до чоловіків не було кінця і краю. Ця ненависть наводила на суперечки й жах у патріархальному суспільстві. Вчені стверджують, що вони викрадали молодиків з репродуктивною метою, після чого вони вбивали заручників, що схоже на поведінку самок павука «чорної вдови». Згадка про них знайдена у літописі «Повесть временных лет»: «...Амазонки же не имеют мужей, но, как бессловесный скот, единожды в году, близко к весенним дням, выходят из своей земли и сочетаются с окрестными мужчинами, считая то время как бы неким торжеством и великим праздником. Когда же зачнут от них в чреве, – снова разбегутся из тех мест. Когда же придет время родить и если родится мальчик, то убивают его, если же девочка, то вскормят ее и прилежно воспитают». Легенди також стверджують, що серед амазонок було прийнято вбивати усіх новонароджених хлопчиків, а дівчатам відтинали одну частину грудей для зручності у використанні лука. Однак зображували їх все ж з повноцінними грудьми, як і їхню богиню – мисливицю Артеміді. В одному з найперших спогадів про амазонок сказано, що одним із дванадцяти подвигів Геракла було повернення цариці амазонок її пояса. Під час троянської війни амазонки воювали на стороні троянців. Саме перемога хороброго грека Ахілла допомогла спростувати чутки про кохання між ним і царицею войовничого

жіночого суспільства – Пенфісилею. Статні воїни жінки спокушували не лише Аххіла. У битвах з амазонками приймали участь також Геракл та Тесеї, який свого часу вів їх царицю Антиопу, після чого одружився з нею що допомогло оминати вторгнення войовничих жінок до Аттики. В одному з літописів було зазначено наступне: одного разу амазонки незрозумілим чином опинились на берегах поруч із скіфами. Плем'я жінок швидко приручило табун диких коней, почало вести мародерський та розбійницький спосіб життя. Скіфи в свою чергу не дізнались, що з ними борються (ще й так вправно) жінки, замислили план по змішенню з цими вправними воїнами. Вони відрядили загін молодиків який мав розташуватись неподалік від амазонок. З часом, помітивши мирні наміри нових сусідів, амазонки стали зближуватись з ними і в решті – решт обидва курені об'єднались та перейшли на інший берег річки, де продовжили співіснування вже разом. На відміну від молодиків, амазонки з легкістю освоїли скіфську мову, і невдовзі розуміли своїх чоловіків. Чоловіки ж нажалі так і не зуміли освоїти мови чужого племені. Амазонки не могли увійти в життя скіфського народу, бо тамтешні жінки були абсолютно їм протилежні. На відміну від них, вони займалися виключно хатнім господарством та усіма можливими видами виключно жіночої діяльності, що за фактом суперечило традиціям та звичкам войовничих жінок, які на рівні з чоловіками їздили верхи, були вправними мисливцями та ще й воїнами. Асимілювавшись із сусідами, окремо від скіфів, нове плем'я породило нові звичаї. Жінки вели господарство на рівні з чоловіками, одягалися як і їхні чоловіки. Серед подружніх правил існувало таке – жінка мала вбити ворога задля отримання права вийти заміж. Саме через це, у новому суспільному племені іноді були жінки похилого віку, які так і не змогли виконати цей закон, через що й не були заміжніми. Археологи все частіше переконують нас, що за найфантастичнішим міфом може стояти історична достовірність. На території України, в стародавніх похованнях одного, порівняно недавнього періоду історії, знаходять багато останків жінок, похованих в повному бойовому спорядженні. Жіночі черепи із слідами рублених ударів, плечові кістки, що проколоті або з наконечниками стріл, що стирчать в них, - це явно останки воїнів. Легендарні амазонки, неначе воюють знову, тепер уже з могил, за своє місце в історії.

Таким чином, суспільство амазонок можна розглядати як шлях радикального фемінізму. Легко освоювали нові мови, та діалекти. Вони змінювали місце проживання також без труднощів як і бились з ворогами, які траплялись на їхньому шляху. Явні ознаки чоловічих ремесел у побуті цього племені доводять, що відсутність чоловіків у їх житті не відігравала особливої ролі, і вони були абсолютно самостійними в плані господарської діяльності. Однак у випадку сумісного життя з представниками чоловічої статі не змінювались, виконуючи рівно ті ж обов'язки, що й чоловіки. А військова майстерність була все ще значущою наукою серед цих жінок. З

точки зору соціологів, сучасні жінки країн СНД більш нагадують «сильну» половину. Загальновизнано, що вони куди краще за чоловіків, пристосовуються до обставин, які швидко змінюються, відповідальніші, легше навчаються, менш схильні до стресів. Успішні, енергійні бізнес-леді давно не є рідкістю, і якщо вже вони беруться за справу, то тоді – тримайся. Адже існує наукове припущення, що саме жінки історично старші за чоловіків на добрих чотириста тисяч років, і цьому шукають й знаходять все нові і нові наукові докази.

БІБЛІЙНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ ТА СУЧАСНА СІМ'Я

*Данилюк А.В., Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка Лазаряна
Науковий керівник – к.філос.н., доц. Купцова Т.А.*

Як відомо, ідеї емансипації жіночої особистості заперечується релігійними діячами, які стверджують, що нерівноправність між статями закладена «свыше». Інтерпретація в християнській філософії статі, та призначення чоловіка та жінки, призначення шлюбу та сім'ї відштовхується від біблійної трактовки виникнення людини на шостий день божого творіння: «І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою». Створення намісника Бога на землі, Його образу і подоби відбувалося у два етапи. На першому Бог створив тіло (матеріальну оболонку «із порошу земного», із глини, на другому тіло людини було одухотворене «І дихання життя вдихнув у ніздрі її».

Спираючись на вчення про створення людини, християнські богослови вирішують проблему статі першої людини. У християнських віроповчальних текстах щодо цього можна виділити два основних підходи. Традиційний, патріархальний, стверджує, що Бог, маючи чоловічу стать, за своїм образом і подобою першим створив чоловіка, а з його ребра згодом була створена жінка. В межах другого підходу, спираючись на книгу Буття, в якій сказано, що «І Бог на свій образ людину створив, на образ Божий її він створив, як чоловіка й жінку створив їх», і благословив першу людину після створення словами: «Плодіться й розмножуйтесь», богослови роблять висновок, що чоловік і жінка були створені одночасно, єдині плоттю та душею, тобто перша людина була двостатевою істотою – андрогіном. До того ж слово «Адам» як власне ім'я зустрічається лише тричі в Старому Заповіті, а в перекладі з давньоєврейської воно означає людину взагалі.

Поділ людей на статі Біблія пояснює самотністю людини у світі тварин, яких бог створив по парі. Істота, створена за образом і подобою божою, теж потребувала наділеної духом істоти, рівної собі. Постільки «Адамові помічі він не знайшов, щоб подібна до нього була», то «І вчинив Господь Бог, що на

Адама спав міцний сон, – і заснув він. І він узяв одне з ребер його, і тілом закрив його місце. І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв з Адама, на жінку, і привів її до Адама». Так Бог створив жінку, яка відрізняється від чоловіка й одночасно доповнює його. Створення жінки – це виокремлення, виділення функції виношування, народження нового життя і закріплення її за однією частиною людства.

Вторинність жінки визначається не лише тим, що вона була створена після Адама, призначалася йому у помічниці, але також і тим, що, за словами Біблії, Бог у процесі творення наділив душею першу людину, тобто душею був наділений чоловік. Чи творення жінки супроводжувалося наданням їй душі, чи душу Адама було поділено навпіл? Протягом століть ця проблема була дискусійною в християнстві, аж до спростування наявності душі у жіноцтва. Лише на Макаонському соборі у 480 році голосуванням Церква прийняла рішення, що в жінки є душа і що вона теж людина.

Другий важливий аспект біблійного відношення до сутності чоловічої та жіночої статей розкривається у оповіді про гріхопадіння. Після гріхопадіння, (яке часто і цілком хибно зводиться до статевого акту, здійсненого першими людьми), намагаючись виправдатись перед Всевишнім, чоловік в усьому звинуватив жінку, а жінка – змія. Однак, згрішили двоє, обох і було покарано.

Ще до гріхопадіння Бог привів жінку до чоловіка, таким чином було схвалено шлюб. Активна роль у шлюбних відносинах належить чоловікові. Заради наповнення землі людьми він зобов'язаний знайти собі пару, ініціювати шлюб і створити сім'ю. Жінка може спонукати чоловіка до шлюбу лише опосередковано (за допомогою одягу, прикрас, багатого приданого тощо). Дослідники підкреслюють, що з гріхопадінням пов'язане остаточне становлення особливостей статі, при цьому призначення і сенс життя жінки реалізується у шлюбі та сім'ї.

У відповідності з біблійним текстом жінка, яка перша згрішила, першою понесла покарання, яке реалізується через її головну відмінність від чоловіка – здатність народжувати дітей. Про інші жіночі покарання Старий Заповіт свідчить «Пмножуючи, помножу терпіння твої та болі» – це слова, які визначають сутність наступного покарання, що здійснюється через ставлення жінки до чоловіка – палке, пристрасне бажання. Хтивість та пристрасність жінки штовхає її в обійми чоловіків, тим самим вона сама помножує страждання, пов'язані з вагітністю та пологами. До цього додається біль через дітей, який супроводжуватиме її довіку. Покарання чоловіка лежить у сфері суспільних відносин. На противагу жінці, яка живе заради сім'ї, чоловік є блукальцем у цьому світі, і живе поза сім'єю. Сім'я для нього – голодні роти, яких потрібно годувати. Праця заради особистого виживання та виживання свого роду є призначенням чоловіка. Винагородою за виснажливу працю та нелегку долю стало для чоловіка пізнання жінки.

Яскравим виявленням стереотипних уявлень, які складаються на основі Біблійного тексту, є слова М. І. Балашова, з точки зору якого чоловік і жінка в рівній мірі є носіями образу Божого, потребують один одного, постільки є двома різними способами існування в єдиному людстві, але створені вони різними, по різному сприймають світ, у них різне покликання.

Місце жінки в світі за останні 2 тис. років анітрохи не змінилося. Все, чого навчає Святе Письмо, чому вчить Церква, як і раніше, життєво і актуально, і непорушним залишається те місце жінки в світі, яке було визначено їй Богом.

І сьогодні нав'язуються жінці старі стереотипи, що жінка все більше і більше забуває своє споконвічне місце в житті... і все більш і більш відчуває себе нещасною. Адже ні володіння високими постами, ні успішна кар'єра – нічого з цього ніколи не зможе замінити їй тихого сімейного щастя, щастя любити і мати опору в особі чоловіка, щастя любити і виховувати дітей.

Хоча реальність така, що чоловік у сучасній сім'ї перестає бути її головою. Роль ця переходить до жінки, що неминуче тягне за собою зміну психологічного образу самої жінки: ніжність, чутливість, м'якість, слухняність, терплячість і багато інших високих якостей «вічної жіночності», на думку багатьох, відходять у минуле. Про це говорять і зачіска сучасних жінок, і одяг, який часом майже не відрізняється від чоловічого, і виконання жінками важких видів чоловічої праці.

DOMESTIC VIOLENCE AS A GLOBAL SOCIAL PROBLEM

*Zakharchenko Yevgenia, Dnipropetrovsk National University of Railway
Transport named after Academician V. Lazaryan
Scientific supervisor – Assoc. Prof. N.I. Bilan*

Psychologists, psychiatrists, social workers and theorists state that domestic violence is a huge problem of our modern world. According to Anne L. Ganley, Ph.D. for the Family Violence Prevention Fund, about 4,000 women die each year due to domestic violence and one out every three women in the USA will be abused at some point in her life. A. Ganley's findings show that women are more likely to be killed by a male partner (or former partner) than any other person and that women of all races are equally vulnerable to violence by an intimate partner. The scientist has highlighted that, on average, a women will leave an abusive relationship seven times before she leaves for good.

One of the great tragedies of domestic violence is that children who grow up in homes where it occurs are far more likely than others to resort to violent behavior themselves, continuing the cycle of violence into the next generation. Nearly 90% of batterers saw violence in the household as kids, and many were victims of it themselves. A.L. Ganley states that 73 % of male abusers were abused as children.

Psychologist Steven Stosny, Ph.D., based in Germantown, Maryland, argues that battering also does terrible things to batterers themselves. S. Stosny claims that it is impossible to hurt someone you love and feel good about yourself.

S. Stosny considers that it's not that batterers want to harm the people they love and they don't do it because they're angry or because they have bad attitudes towards women. At bottom they do it because they have too little compassion, S. Stosny insists. The psychologist has developed a novel program called CompassionPower that helps batterers recognize that violence is a violation of their own deepest values.

S. Stosny has substantiated that one problem with abusers, regardless of how successful they are in life, is that they have a really fragile sense of self. They need lots of feedback from others to feel decent about themselves. Aggression eliminates self-doubt, and batterers resort to it whenever their sense of self feels threatened - unless someone teaches them a better way, such as compassion.

Professor Louise Howard from the Institute of Psychiatry at the learning institute argues that domestic violence can often lead to victims developing mental health problems and people with mental health problems are more likely to resort to domestic violence.

Dr Victoria Tischler, a Chartered Psychologist from the University of Nottingham echoes the above mentioned statements adding that mental health problems make individuals vulnerable to poor levels of social support and difficulties in social interactions therefore experiences of domestic violence and being subject to violence more widely are not uncommon.

This suggests an ongoing pattern of dysfunctional relationships in some vulnerable groups which requires urgent intervention. In particular we should provide additional support to those experiencing mental health problems and promote positive social relationships, for example through educational problems, befriending and mentoring, to enhance social inclusion and break the cycle of abuse.

КОНЦЕПЦИЯ ИДЕАЛЬНОГО ТЕЛА В СВЕТЕ ГЕНДЕРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

*Мичкарева Л.Л., Днепрпетровский национальный университет
железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна
Научный руководитель – к. филол. н., доц. Билан Н.И.*

В своей книге «Женщина-евнух» Жермен Гриер пишет, что когда женщины привыкают к стереотипному представлению о взрослой женственности, они начинают стыдиться своих собственных тел, теряя свою природную и политическую автономию. В результате – бессилие, изоляция, уменьшение сексуальности и отсутствие радости. Жермен Гриер считает, что

женщины должны узнать и принять свои собственные тела и отказаться от celibата и моногамности.

О выводе, к которому приходит Жермен Гриер можно спорить, однако все больше и больше людей включаются в процесс погони за идеальным телом. И это не случайно. Как отмечают многие исследователи, тело в современном обществе стало объектом пристального внимания. Для достижения идеала используются различные техники совершенствования тела – диета, косметология, пластическая хирургия, особую значимость приобретает спортивное тело. Оно становится обязательным компонентом успешности, социальной активности, а порой и статуса. При этом важно отметить, что эти изменения затронули не только женщин, но и мужчин. В течение последних лет интерес к мужским телам прошел от полной невидимости в культурной жизни к гипервидимости.

Для более глубокого раскрытия проблемы молодежной тенденции к идеальному телу на базе Института Гендерных Исследований (г. Санкт-Петербург, Россия) был проведен опрос 1500 респондентов больших и маленьких городов. Результаты исследования позволяют говорить об актуальности проблемы идеального тела. Таким образом, значительное количество респондентов (48 %) на вопрос довольны ли они своим телом, ответили, что не вполне довольны. Немного меньше (35 %) удовлетворены своим внешним видом. Оставшиеся респонденты равнодушно относятся к проблеме идеального тела (12 %) или испытывают недовольство, а иногда даже отвращение к своему телу (5 %). Значительное количество респондентов неудовлетворенных своим телом доказывает существование проблемы неудовлетворенности собственным телом.

В целом, гендерных различий в среде студенческой молодежи по данной проблематике не обнаружено. Молодые люди одинаково идентифицируют себя в обществе, имеют схожую самооценку, отрицательно относятся к вредным привычкам, ведут примерно одинаковый образ жизни, у них схожие ценности, отношение к учению и работе, они являются выходцами примерно из одной социальной среды. У них одинаковые точки зрения относительно своего состояния здоровья и причин, по которым необходимо его поддерживать.

Вместе с тем, корреляция между полом и отношением к телу позволила выяснить наличие гендерного неравенства по данному вопросу. Несмотря на то, что и мужчины, и женщины в большинстве своем не всегда удовлетворены своим телом (45,7 % и 49,8 %), одинаковое количество респондентов, вне зависимости от пола (34,8 % мужчин и 35,8 % женщин) довольны собой. Среди женщин в два раза меньше безразлично относящихся к своему телу, чем среди мужчин (таких женщин 7,2 %, а мужчин 15,8 %). Но в два раза больше женщин испытывают чувство недовольства, а иногда и отвращения к своему телу, нежели мужчины (7,2 % у женщин и 3,8 % у мужчин).

Стоит отметить, что среди активно занимающихся спортом или физической культурой девушек значительно меньше, чем юношей (28,9 % и 52,2 % соответственно). Получается, что молодые люди обладают необходимыми знаниями по данному вопросу и пытаются совершенствовать свое тело, по мере возможности и преодолевая свою лень. Тогда как девушки, не смотря на повышенный интерес к телесности (по данным опроса), мало что делают, для совершенствования телесных форм. Основной причиной этого респондентки называют лень или нехватку денег. Выявленная, в ходе исследования, гендерная асимметрия повторяет и сохраняет тенденции, характерные для европейской культуры в целом. Относительным новшеством можно считать повышение интереса к своей телесности среди мужчин.

ВЛИЯНИЕ МОДЫ НА МАСКУЛИННУЮ И ФЕМИНИННУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ

*Емельянова А.В., Днепрпетровский национальный университет
железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна
Научный руководитель – к. филол. н., доц. Билан Н.И.*

Целью данной работы является привлечение внимания к гендерному переосмыслению феномена моды, изучение особенностей мужской и женской моды; раскрытие влияния отношений между полами на моду и выявление современных тенденций мужской и женской моды. Мода, являясь важным фактором эволюции общества, выступает в качестве одного из регуляторов социальных отношений в обществе.

Наряду с обычаем и социальными институтами является формой социальной регуляции поведения. Согласно А.Б. Гофману, это специфическая регуляция, обуславливающая периодическую смену и циклический характер развития образцов массового поведения. Для более объективного понимания моды необходимо её рассмотрение в гендерном аспекте. Гендер в переводе с английского языка означает «пол». Справедливости ради заметим, что понятие пол в русском языке имеет биологическую направленность, имеющее отношение к физическим, телесным различиям между мужчиной и женщиной.

По мнению Мельника Т.М., гендер – это смоделированная обществом и поддерживаемая социальными институтами система ценностей, норм и характеристик мужского и женского поведения, стиля жизни и способа мышления, ролей и отношений мужчин и женщин, приобретенных ими как личностями в процессе социализации, которые определяются социальным, политическим, экономическим и культурным контекстом. Мода подчеркивает, а современная мода и экспериментирует различными характеристиками мужских и женских ролей. Это выражено в языке – различные названия предметов одежды, в психологии – различное отношение к моде, актуальности

конкретных её объектов для каждого пола. В данном случае под объектом понимается то, что вошло в моду.

Особый интерес в рамках данной проблематики представляет работа Ф. Ницше «Странник и его тень». Ф. Ницше выявил различия мужской и женской моды XVIII века в Европе. Мужская одежда по Ф. Ницше подчеркивает то, что:

- мужчина не хочет бросаться в глаза ни как индивидуальность, ни как представитель определенного народа или сословия «намеренно подавляя в себе такого рода тщеславие»;

- он деловой человек и «ему некогда тратить время на костюм и украшения, всякая роскошь мешает ему работать».

Женская мода на одежду, по Ф. Ницше, также имеет ряд особенностей:

- стремление выделяться, привлекать мужчин своей индивидуальностью, которую способна подчеркнуть мода;

- одежда женщин помогает им повысить не только самооценку, но и приближает её внешне к высокостатусным группам;

- в женской моде также действуют тенденции дифференциации по возрасту, однако женщины зачастую пренебрегают этой дифференциацией, желая обмануть не только возраст, но и мужчин.

Частным примером влияния гендерных отношений на моду является изменение моды, на какой либо объект, но не под влиянием утилитарности или ослабления традиций, а непосредственно под влиянием отношений между полами. Ярким примером сближения мужской и женской моды является ношение женщиной брюк. Но, как правильно отметил А.Б. Гофман, в Библии содержится запрет на такое сближение: «На женщине не должно быть мужской одежды, и мужчина не должен одеваться в женское платье, ибо мерзок пред Господом Богом твоим всякий делающий сие» (Второзаконие 22.5).

Сейчас женщина в брюках, это обыденное явление, сформировавшееся под влиянием таких тенденций в современной моде как утилитарность, желание подражать сильному полу, брать на себя его традиционные функции как добровольно, так и под влиянием социальных трансформаций. Именно последние, исключая утилитарность, тенденции в женской моде говорят о не второстепенной роли гендерных отношений в формирование моды.

В 70-80-е годы были временем противостояния полов и развития идей независимости и равноправия в Европе. Воинствующую сексуальность в отношениях вызывающе накрашенных «женщин-вамп» и «крутых» мужчин. Были чрезвычайно популярны духи «Poison» (Яд) Диора (1985). Но уже в конце 80-х с распространением СПИДа и экономическим упадком возникло переосмысление отношений в пользу постоянства, любви и нежности. Возникает «Tender Poison» (1994). А желание влюбленных все делить и быть вместе нашло отражение в духах «Eternity» и «Eternity for men». После этого появляются парные запахи – Versus от Versace, Action от Trussardi. Лишь

маркировки «for her, per donna» или «pour homme, for men, per uomo» различали практически идентичные по запаху духи. Появились и двуполые запахи «гермафродиты» или «бисексуалы» символизировавшие запах супругов, это был фактически один флакон духов для мужчин и для женщин «СК One». Был также и запах любовников Poison – Fahrenheit (Dior), Y-YSL (Yves Saint Laurent) Coco-Egoiste (Chanel).

Эти тенденции вылились в последние годы в стиль Unisex, особенность которого том, что женщины и мужчины могут носить одни и те же вещи без опасения быть неправильно понятыми. Особенно это очевидно в текстильной промышленности – повсеместное ношение джинс(ов) классической формы в 90-е годы.

Мода определяет отношения между полами, и сама определяется этими отношениями. Это дает возможность управления ключевыми установками связанными с взаимоотношением полов. Например, мода на комфортабельный и независимый образ жизни является одной из важнейших причин снижения репродуктивной активности в Европе и России. Продвигая моду на семейный образ жизни средствами СМИ, а также продукцию семейного назначения (мебель в детской комнате, автомобили для семейного отдыха) можно культивировать ценность семейного образа жизни, повысить комфортность и престижность семейного образа жизни; применительно к каждой конкретной моде на те или иные объекты потребления или образцы поведения данный подход дает возможность изучать её, с учетом гендерной специфики.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Шаповалова К.М., Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка Лазаряна
Науковий керівник – к.філ.н., доц. Білан Н.І.*

Питання, пов'язані з особливостями статі людини та її психологічними відмінностями, останнім часом входять в число найбільш обговорюваних у суспільстві. Роль чоловіка і жінки в суспільному середовищі сьогодні зазнає значних змін. Вивчення психології чоловіка і жінки і їхніх відмінностей одне від одного має безпосереднє відношення не тільки до людини як такої, але також до всього суспільства в цілому. Останнім часом у соціальній психології значно зріс інтерес до небезпек такого роду стереотипізації. Особливо гостро постає питання про здатність звільнення від загальноприйнятих правил, культурних програм, прищеплених нам громадськістю, і ступеня свободи – залежності від того, жінка ми або чоловік, а отже від тих соціально-психологічних особливостей своєї статі, які в ньому домінують.

Згідно Мельник Т.М., гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і

характеристик чоловічої та жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, культурним, політичним і економічним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі.

Передумовою конструювання гендеру та гендерної поведінки є гендерні стереотипи – уявлення про якості і норми поведінки чоловіків і жінок. Розуміння гендерного стереотипу надзвичайно важливо, оскільки кожна людина, незалежно від його гендерної приналежності, є індивідуальністю, зі своїм набором психологічних якостей і властивостей, співвідношенням маскулінності і фемінінності у психіці, дозволить кожній індивідуальності, і суспільству в цілому стати більш продуктивними і гармонійними в будь-якій сфері діяльності. Гендерні стереотипи формуються, як вважають дослідники, починаючи з раннього дитячого віку в процесі так званої соціалізації – засвоєння пануючих в даному культурному середовищі уявлення про правильну поведінку, розподіл здібностей і обов’язків тощо.

Суть і відмінності в стереотипному сприйнятті чоловіків і жінок очевидні. Попри радикальні соціально-політичні зміни й здобутки жіночого руху протягом останніх півтора століть, жінок й чоловіків досі сприймають як осіб з протилежними якостями, скажімо, незалежний – залежна, ініціативний – неспівчутливий тощо. Дослідник Берн Ш. стверджує, що гендерно-рисові стереотипи виникають на ґрунті різних статусів і ролей, що їх чоловіки і жінки набувають і відіграють у суспільстві.

Таким чином, гендерні стереотипи дуже сильні і приймаються навіть тими групами, щодо яких вони створені. Стереотипи мають тенденцію рано засвоюватися і змінюються вони з великою складністю. Підсумовуючи все вище сказане можна привести чотири приклади гендерних стереотипів:

- Відмінність між чоловіками й жінками мають суто біологічну природу, отже, є неподоланими й вічними. Як писав про це фундатор психоаналізу З. Фрейд, «Анатомія – це доля...».

- На відміну від чоловіків, жінки мають нижчі інтелектуальні здібності, нелогічне, ірраціональне мислення і, як наслідок, нижчу професійну компетентність. Звідси – поширене уявлення про жінок як гірших працівників на відповідальних посадах і в інтелектуальних професіях. Не тільки дослідження психологів, але й саме життя доводить хибність цього твердження. На сьогодні люди обох статей можуть на рівних демонструвати високі розумові й організаційні здібності.

- На відміну від жінок, чоловіки менш емоційні, нездатні до співчуття й співпереживання. Наприклад, українським чоловікам ці почуття вартують десь 12 років життя – саме такою є різниця в середній тривалості життя чоловіків і жінок. Хлопчика змалечку привчають

стримувати свої почуття, не плакати («Ти ж хлопець! Солдат!»). А як писав видатний хірург Н. И. Пирогов, «Невиплакані сльози змушують плакати внутрішні органи». То ж ранні інфаркти й інсульты в чоловіків – це прямий наслідок стереотипного уявлення про «чоловічу нечутливість»...

- Жінки від природи мають потребу у створенні сім'ї та народженні дітей, в той час як для чоловіків це зовсім не потрібно.

Ті чи інші потреби чоловіка й жінки обумовлені не природою, а суспільством. Багато жінок, обираючи між дітьми та кар'єрою, обирають кар'єру і завдяки цьому з кожним роком середній вік материнства збільшується. Зараз, чоловіки залишаються з дітьми в декретній відпустці, а жінки працюють. В таких сім'ях гендерні ролі змінилися.

Отже, в даний час стереотипи є невід'ємним елементом повсякденного життя. Соціальні стереотипи формуються відносно легко, оскільки соціалізація і культура породжують у нас ряд очікувань щодо поведінки та рис інших людей.

Проте дослідження сучасності доводять, що разюча стійкість гендерних стереотипів пояснюється не лише тісним зв'язком між соціальними ролями чоловіків і жінок та відповідно приписуваними їм рисами, а й особливостями процесу опрацювання інформації. Гендерні стереотипи діють як когнітивні гендерні схеми, які управляють процесами опрацювання надаваної інформації. Таким чином, що людина сприймає й інтерпретує її відповідно до сформованих у неї уявлення про маскулінне і фемінінне.

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНА ЕГАЛІТАРНА СІМ'Я: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

СІМЕЙНЕ ДОЗВІЛЛЯ ЯК ФАКТОР ПОЗИТИВНИХ ВІДНОСИН В РОДИНІ

*Богомаз К.Ю., д.істор.н., проф., Мачуліна І.І., к.соц.н., доц.
Дніпродзержинський державний технічний університет*

Останніми роками спостерігається певна увага суспільства до проблем сім'ї, родини. І це закономірно, адже сім'я відіграє важливу роль у зміцненні здоров'я і вихованні підростаючого покоління, забезпеченні економічного і суспільного прогресу суспільства, в покращанні демографічної ситуації. Тут формуються основи характеру людини, її моральні, культурні та духовні цінності, ставлення до праці.

Серйозні кризові явища, пов'язані з процесом глобалізації, ринкових відносин мають негативний, руйнівний вплив на життєдіяльність сім'ї. Значна частина родин не може адаптуватися до нових соціально-економічних умов, внаслідок чого в них накопичується психологічне напруження, роздратування й агресивність, збільшується кількість конфліктів. Саме тому виявлення негативних і підтримка позитивних тенденцій у сімейно-родинних відносинах набуває особливої гостроти.

Вчені вважають, що стабільність шлюбу, сім'ї значною мірою залежить від волі людини до досягнення щастя, успіху шлюбі, вироблення особистісної установки натерпимість до партнера, членів сім'ї. Важливу роль відіграє організація взаємодії у сім'ї, заснована на врахуванні реальних можливостей членів сім'ї. Вагомим чинником зміцнення шлюбних взаємин є спільна, значима для обох діяльність [1]. Особливе місце серед різних видів діяльності займає діяльність членів сім'ї у дозвіллевій сфері. Час дозвілля – це вільний від роботи або іншої обов'язкової діяльності час. У цей час людина вільно (але в рамках норм і правил людського співіснування) вибирає ті чи інші заняття, проводить час відповідно до своїх інтересів і схильностей, своїх духовних і фізіологічних потреб.

Н. Бабенко називає сімейне дозвілля важливим соціально-культурним феноменом, у якому синтезувались різноманітні аспекти життєдіяльності сім'ї: професійна зайнятість, святкові традиції, система виховання та спілкування, дозвіллеві пріоритети. Сімейне дозвілля – це система життєдіяльності членів сім'ї у вільний час, що носить рекреаційно-розвиваючий характер, відбувається у певному соціокультурному і географічному просторі і часі, співвіднесена із національними, етнорегіональними, сімейними традиціями та змістом життя, в якому реалізуються пізнавальні, естетичні, комунікативні, творчі, фізично-розвиваючі, гедоністичні та розважальні потреби і потенціали всіх членів

сім'ї. Сімейне дозвілля як психолого-педагогічна система забезпечує дозвілліві інтереси і потреби всіх членів сім'ї, реалізацію соціальних функцій дозвілля, формування позитивного сімейного мікроклімату та здорового способу життя. Організація сімейного дозвілля має відбуватися на основі принципів: гуманізації, доступності, добровільності, системності [2, с. 28].

Із зростанням рівня освіти, культури, розвитком джерел інформації, які має сучасна родина, розширюються можливості дозвілля. В наш час в організації культурного дозвілля велике місце займає телебачення, використання комп'ютера та можливостей мережі Інтернет. Але непомірне використання даних засобів інформації нерідко призводить до вкрай небажаних наслідків, до пасивно-споживацького використання вільного часу. Необхідно прагнути до того, щоб сімейне дозвілля було активним, різноманітним, сприяло духовному зростанню і батьків, і дітей.

Правильна спрямованість сімейного дозвілля – необхідна передумова нормального функціонування сім'ї. Приклад батьків, які вміють з користю для себе та домашніх заповнювати своє дозвілля, наслідується дітьми у майбутньому дорослому житті. Найкращою формою задоволення потреби у спілкуванні є здорова атмосфера в сім'ї, добрі стосунки з друзями. Прийом гостей та відвідування друзів, родичів як форми сімейного дозвілля, пов'язані з відпочинком, спілкуванням у колі близьких по духу людей.

Від того, чим насичуємо ми спілкування в сім'ї, наскільки повноцінно відпочиваємо, залежить відновлення наших фізичних і духовних сил, зміцнення здоров'я всіх членів родини. Аналіз педагогічної практики переконує, що в сім'ях, де батьки приділяють увагу спільному відпочинку з дітьми, розширенню їхнього кругозору, залученню до домашніх справ, спостерігається відсутність конфліктів, взаєморозуміння, створюється позитивний сімейний мікроклімат. Відомо, що головним засобом виховання завжди був, є і буде особистий приклад батьків, а тому ефективність зусиль останніх залежить, насамперед, від їхніх учинків, поведінки, всього способу життя.

Провідними видами сімейного дозвілля є:

- пізнавальна (ігри «Що? Де? Коли?», «Поле чудес», сімейні вікторини, обговорення прочитаних книг, формування домашньої бібліотеки, складання казок, оповідань, колекціонування);
- розважально-ігрова (ігри та тематичні сімейні розваги у дворі, на лоні природи, конкурси, квести тощо);
- творча (заняття флористикою, вишивкою, ліпленням, малюванням, виготовлення виробів із соломки, іграшок на ялинку, подарунків на свято, віршування, музикування, інсценізація казок);
- соціально-культурна (влаштування виставок творчих робіт, участь дітей у концертах в закладах культури);

- фізично-оздоровча (спортивне свято «Тато, мама і я – спортивна сім'я», спортивні змагання дітей, туристичні походи, рухливі ігри, відпочинок на природі всією родиною);

- святкова (відзначення свята сім'ї, днів народження, іменин, державних та релігійних свят);

- побутова (виращування квітів, шиття, в'язання, акваріумістика, збирання грибів, лікарських рослин, рибна ловля, праця на присадибній ділянці, колективне прибирання приміщення, догляд за домашніми тваринами) [3].

Отже, сімейне дозвілля виступає джерелом формування позитивного мікроклімату, емоційної сфери, виховання дітей на сімейних традиціях, засобом їх привчання до раціонального використання вільного часу та прилучення до національної культури.

Список літератури.

1. Вінчовська Г. Є. Вплив соціальної кризи на стабільність соціального інституту сім'ї в сучасній Україні / Г. Є. Вінчовська // [Вісник Львівського університету ім. Івана Франка](#). – 2010. – С. 254-259.

2. Бабенко Н. Б. Дозвілля сім'ї. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія / Н. Б. Бабенко. – К.: ДАККІМ, 2001. – 157 с.

3. Черніговець Т. І. Сімейне дозвілля як фактор оптимізації виховної роботи в дитячих будинках сімейного типу [Електронний ресурс] / Т. І. Черніговець // Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – 2012. – Режим доступу: <http://univerua.lv.ua/VNS1-2012/Chernigovec.pdf>.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї: ГЕНДЕРНО-РОЛЬОВИЙ АСПЕКТ

Чайкіна Н.О., к.психол.н., доц., доктор філософії, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Неузгодженість гендерно-рольових експектацій (очікування нормативних вимог до виконання соціальних ролей) у подружній парі є однією з причин незадоволеності шлюбом. Свої уявлення про гендерно-рольові дії подружжя формує внаслідок ідентифікації з діями у власній родині та в інших відомих їм сім'ях, у повсякденному побуті та спілкуванні. На природні диференціально-психологічні відмінності між статями накладаються *моделі чоловічої і жіночої ролі*, які існують у колективній свідомості, як *система поглядів на норми гендерно-рольової поведінки*. Суспільні моделі виступають як соціальні експектації (очікування), особливо коли реальна поведінка не співпадає з нормативною.

З гендерно-рольовими очікуваннями і уявленнями дуже тісно співіснують потреби, які люди хотіли б задовольнити у шлюбі. Але якщо ці уявлення різко не співпадають, то у взаємному неузгодженні знаходяться і потреби: партнер намагається задовольнити зовсім не ті потреби, які є актуальними для іншого, і водночас чекає від нього задоволення власних

потреб, які той як раз задовольняти і не збирається.

На психологічну сумісність найбільше впливає комплекс рис, близький до поняття «воля». У подружньому житті вольові якості часто проявляються у намаганні домінувати у всіх ситуаціях, непоступливості, принциповості у стосунках. Якщо інший партнер здатний частіше поступатися, чим намагатися приймати вольові рішення, злагода у родині можлива. Але якщо обидва «принципові», то може відбутися «несумісність характерів».

Нами було проведено емпіричне дослідження психологічних особливостей і специфіки гендерно-рольових очікувань у двадцяти подружніх парах, через дослідження рівня збігу комунікативних властивостей шлюбних партнерів, типу сімейного лідерства та відношення до сімейної ролі. Дослідження проводилось на виборці подружніх пар зі стажем сімейного життя від шести місяців до двадцяти років, максимальний вік опитуваних становив сорок три роки, а мінімальний – двадцять років.

Аналіз гендерно-рольових очікувань у подружній парі серед чоловіків і жінок свідчить, що більшість із них *співпадають*. Як жінки так і чоловіки вважають, що саме вони йдуть на компроміс у конфлікті (37,5 %). Для цих пар важливі «союзницькі», більш раціональні стосунки, які задовольняють усіх учасників спілкування, при цьому особистісна значущість перемоги у конфлікті трохи зменшується, емоційне забарвлення слабшає, на перший план виступають пошуки доцільності кожної дії. Хоч внаслідок цього у деяких парах виникає почуття незадоволеності щодо реалізації індивідуальних потреб, що може впливати на емоційну стабільність шлюбу.

Разом з тим, чоловіки і жінки поважають і позитивно емоційно сприймають один одного, надаючи психологічну підтримку і відчуття спорідненості настрою. У своїй поведінці більшість подружніх пар (65 %) намагаються прагнути до дружелюбного стилю у взаємодії. Вони орієнтовані на позитивне сприймання один одного та соціальне схвалення, також є ініціативними, комунікабельними і демократичними у стосунках. 80 % подружжя в цілому задоволені своїм шлюбом за рахунок спільних цінностей, оптимальному розподілу сфер лідерства, компліментарності індивідуально-типологічних властивостей, а первинний сімейний соціальний контроль дає можливість кожному для самореалізації. При цьому і у жінок і у чоловіків спостерігається послаблення емоційного піднесення, коли на перший план виступають деякі аспекти індивідуально-особистісного плану, спільність ціннісних орієнтацій, терплячість до несумісності у характерологічних проявах та розподілу ролей між партнерами. Як чоловіки, так і жінки у своїх стильових взаємостосунках прагнуть залишити психологічний простір для маневрування, що створює платформу для побудови більш гнучких стосунків, які можливо корегувати.

Відмінності спостерігаються лише у оцінці загальної сприятливості стосунків. Більшість чоловіків (22,5 %) характеризують її на низькому рівні, тоді як більшість жінок (22,5 %) – на середньому. Можливо це пояснюється

виникненню когнітивного дисонансу, коли партнери починають усвідомлювати, що їх чекання не зовсім співпадають з реальною дійсністю. Більшість подружніх партнерів мають: середню безпосередню задоволеність стосунками у парі (60 %), середню опосередковану задоволеність (75 %) та 40 % мають низький рівень позитивної сприйнятливості стосункам у родині. Це свідчить про те, що обрана сімейна роль часто, при виконанні, має обмежений репертуар, який проявляється у поведінковій ригідності. Проблема досягнення бажаної рольової поведінки розв'язується виключно на психологічному рівні: якщо обставини не дали можливість зробити своє «Я – реальне» тотожним тому ідеалу, про який мріялося, то можна перекласти провину на зовнішні обставини. Подружні взаємостосунки ускладнює послаблений самоконтроль, коли хтось не приховує роздратування, висуває до партнера завищені вимоги і якщо спілкування у сім'ї відбувається на тлі щоденних побутових турбот, то це нерідко знецінює його зміст і відображається на загальній позитивній сприйнятливості стосунків у парі.

Чоловіки характеризуються більш високою зовнішньою реактивністю при низькій інтрапсихічній активності, тому жінки і застосовують емоційні реакції ірраціонального порядку. У зв'язку з власною невисокою зовнішньою реактивністю, при високій інтрапсихічній активності, вони частіше примушують чоловіка змінюватись по тим стереотипам, які їх влаштовують. Це свідчить про те, що у питаннях, які прямо не стосуються сімейних взаємостосунків, але все ж таки мають на них вплив, наявна неузгодженість або незадоволеність ставленням до сімейних ролей. Прагнення відповідати зразкам маскулінності (сильний, хоробрий, компетентний, емоційно стриманий) є не стільки внутрішньою потребою, скільки суспільною нормою і невідповідність цьому зумовлює більш критичне ставлення до чоловіка.

Серед пар зі стажем сімейного життя більше десяти років (середні шлюби) спостерігається (27,5 %) більший відсоток збігу гендерно-рольових очікувань про благополучний шлюб, що пов'язано зі стабілізацією сімейних стосунків, шлюбною дружбою, взаємною підтримкою, яка зміцнилася з часом. Ці пари навчилися, адекватно ситуації, застосовувати свої сімейні ролі та не висувати завищених вимог до подружнього партнера.

Стосовно неблагополучних родин (20 %), слід відзначити, що 15 % партнерів схильні до суперництва у реагуванні на конфліктну ситуацію, 20 % є підозрілими у міжособистісних стосунках, 17,5 % притаманна низька безпосередня, а 25 % – низька опосередкована задоволеність стосунками. 40 % подружніх пар взагалі низько оцінюють загальну сприйнятливості стосунків у сім'ї, причому 12,5 % із них вважають свою родину неблагополучною, а 7,5 % перехідною по рівню задоволеності шлюбом. Це, можливо, пов'язано з тим, що ці шлюбні партнери є занадто критичними стосовно власних партнерів із-за невизначеності рольових експектацій: жінка чекає рицарського відношення в биті і рівності у професійній діяльності, що визиває у багатьох чоловіків відчуття психологічного дискомфорту і тривоги.

Для таких подружніх пар характерно порушення оптимальної стильової взаємодії у стосунках, можливе неспівпадіння ієрархії поглядів на життя, наявний значний внутрішній конфлікт з почуттям емоційної нестабільності. Вони не розуміють, що будь-яка стильова взаємодія, навіть між близькими людьми, є водночас процесом подолання розбіжностей. Наслідком цього непорозуміння може бути напруження у сімейних стосунках і невідповідність гендерних очікувань з рольовим поведінням, що відбувається внаслідок цих протиріч.

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА І СТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ ЕГАЛІТАРНОЇ СІМ'Ї

**Бондаренко З.П., к.пед.н., доцент, Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара**

Проблема батьківства є однією з важливих і недостатньо розроблених галузей психолого-педагогічної науки. Незважаючи на деякі наукові розвідки вивчення проблеми материнства (І. Братусь, Т. Говорун, В. Кравець, Р. Овчарова та ін.), становлення батьківської сфери (Т. Алексеєнко, О. Добриніна, І. Зверєва, І. Гребенніков, Г. Лактіонова, Н. Островська), проблема формування готовності студентської молоді до усвідомленого батьківства і створення егалітарної сім'ї вивчена ще не досить повно. З огляду на це виникає необхідність у теоретичному аналізі й організації емпіричного дослідження, спрямованого на вивчення цього питання і його впливу на формування готовності студентів до шлюбу і батьківства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що поняття батьківства й усвідомленого батьківства, егалітарної сім'ї все більше привертає увагу дослідників.

На необхідність сімейного виховання, ролі батьків у ньому вказували видатні педагоги-гуманісти П. Лесгафт, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький. Серед сучасних – Т. Алексеєнко, І. Братусь, Л. Буніна, Т. Веретенко, Ю. Гіппенрейтер, А. Добрович, Е. Ейдемільер, А. Захаров, А. Капська, В. Кравець, Г. Лактіонова, Р. Овчарова, О. Песоцька, Г. Радчук, А. Співаковська та інші. Формуванню усвідомленого батьківства присвячені дослідження О. Безпалько, Т. Веретенко, В. Гурова, І. Зверєвої, Г. Лактіонової та ін. Проблема виховання особистості сім'янина знайшла відображення у ряді дисертаційних і монографічних досліджень вітчизняних психологів і педагогів (І. Братусь, Л. Буніна, М. Вовчик-Блакитна, Т. Говорун, К. Журба, І. Кон, Г. Лактіонова, І. Мачуська, Н. Островська, Г. Радчук, Р. Федоренко та ін.). На наш погляд, у науковій літературі проблема підготовки молоді під час навчання у вищому навчальному закладі

до усвідомленого батьківства і створення егалітарної сім'ї ще недостатньо розроблена.

У Енциклопедії для фахівців соціальної сфери (І. Зверева, 2012) сім'я визначена як мала соціальна група, заснована на офіційному чи громадському шлюбі або кровному спорідненні, члени якої об'єднані сумісним проживанням і веденням домашнього господарства, виконанням сімейних функцій, емоційними зв'язками та взаємними юридичними і моральними зобов'язаннями по відношенню одне до одного, родинними традиціями. До цього визначення додамо, що сутність поняття егалітарної сім'ї визначається нині як сім'я рівноправних партнерів, у якій існує пропорційний розподіл обов'язків між її членами, спільне прийняття всіх рішень. Дослідники Т. Говорун, Т. Гурлева, О. Забужко, О. Кікінеджі, В. Кравець, О. Шарган підкреслюють, що такий тип сімейних стосунків характерний для української етнокультури, яка розкриває глибинні архетипічні уявлення про чуттєвість, зближення, сутність пошуку пари та продовження роду.

Усі ролі в егалітарній родині фактично розподіляються між партнерами незалежно від статі та стилю сімейного управління. Між традиційною та егалітарною сім'єю лежить ряд перехідних форм, де також є своя специфічна структура сімейних ролей. Значення тієї чи іншої рольової моделі для подружжя визначається узгодженістю їх рольової взаємодії, ідеалів, очікувань, шлюбно-сімейних домагань. Розходження рольових домагань призводить до збільшення психологічної напруженості в сім'ї, а подібність уявлень про рольову структуру сприяє згуртованості, уникненню багатьох міжособистісних конфліктів та підвищенню задоволеності партнерів шлюбом (О. Кляпець, 2005). Очевидно, що комплекс взаємостосунків у егалітарних сім'ях значно більше орієнтований на індивідуальність кожного партнера та дітей, конкретну ситуацію їх сімейного життя, ніж на певні задані взірці. Рольові домагання партнерів у таких сім'ях більш гнучкі: вони швидко реагують на зміну ситуації зміною рольової структури сімейної групи (О. Кляпець, 2005). Подружжя у такому шлюбі має більше внутрішньої свободи від суспільних стереотипів; воно спрямоване на особистісне зростання і самореалізацію кожного члена сім'ї в різних сферах: у сімейній, професійній, суспільній діяльності.

Підготовка студентської молоді до шлюбу і сім'ї є необхідним процесом, який у структурі навчально-педагогічної роботи у вищій школі посідає важливе місце.

Проведене опитування 119 студентів факультетів психології та суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара дало можливість проаналізувати характерні тенденції ставлення студентів до розуміння усвідомленого батьківства, готовності до створення егалітарної сім'ї.

За результатами емпіричного дослідження отримані такі дані: оптимальним періодом для створення сім'ї вважається вік 21–25 років, який охоплює період навчання. Зауважимо, що в останні роки нестандартних шлюбів, де чоловік молодший за дружину на 5–15 років, стає все більше, однак вони не є тривалими – розпадаються через 5–6 років. Досліджувані вважають, що шлюб між 23-річними людьми може бути досить перспективним. Студенти (63 %) не бачать різниці між батьківством і усвідомленим батьківством, лише 24 % досліджуваних змогли дати характеристику поняттю усвідомленого батьківства, а 13 % – мали свій варіант відповіді. Серед найважливіших якостей людини, яка готова до шлюбу, студенти виокремили такі: здатність матеріально забезпечити родину – 76 %, впевненість у своєму партнерові – 70 %, відповідальність – 56 %, моральна готовність – 34 %, самостійність – 10 %.

Щодо думки про обов'язковість підготовки молоді до сімейного життя за потрібне вважають – 46 % респондентів, не замислювалися над цим – 38 %, і 16 % вважають це непотрібним. Такі результати свідчать про низьке усвідомлення важливості дошлюбної підготовки молоді для створення здорової повноцінної родини. Але ті, хто вважає таку підготовку необхідною, гадають, що цим повинні займатися психологи (35 %), соціальні служби (21 %), сім'я (16 %), навчальні заклади (16 %), усі разом – 12 %. На думку досліджуваних, потрібно починати готувати молодь до створення власної родини: з 15 років – 46 % опитаних, з 18 років – 24 %, з 10 років – 12 %, свій варіант відповіді обрали 18 % чоловік. Як бачимо з відповідей, таку підготовку слід здійснювати у сім'ї у вигляді бесід, прикладів гідної поведінки батьків; у закладах освіти у вигляді впровадження навчальних дисциплін, виховних заходів.

Отже, можна зробити висновки та окреслити перспективи подальших досліджень: у 18–23 роки студенти лише наполовину свідомо готові до створення сім'ї та усвідомленого батьківства. Незначний відсоток студентів замислюється над необхідністю дошлюбної підготовки молоді, яка б у свою чергу, при широкому її застосуванні, значно вплинула на свідомість молодих людей щодо створення власної родини, підготовки до повноцінного усвідомленого батьківства, правильного розподілу та збереження сімейних цінностей, уникнення сімейних конфліктів, розуміння один одного, розподілу сімейних ролей, зниження рівня розлучень та появи неповних сімей тощо. З огляду на це, важливою є розробка програм з підготовки молоді до батьківства саме у вищих навчальних закладах. Належну роль у вирішенні цього питання мають зіграти викладачі психолого-педагогічних дисциплін і куратори академічних груп ВНЗ.

Отже, проведене емпіричне дослідження підтвердило гіпотезу про необхідність підготовки студентів до усвідомленого батьківства, егалітарної сім'ї завдяки певним умовам. Подальшого вивчення потребують питання

формування навичок усвідомленого батьківства студентської молоді засобами просвітницького тренінгу.

ЛИ КУАН Ю: ГЕНДЕРНЫЙ СИНГАПУР

Власова О.П., к филос.н., доц., Днепрпетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна.

Ли куан Ю в 1959 году стал первым в истории премьер-министром Сингапура после того, как республика получила независимость. Он находился у власти 31 год (с 1959 по 1990 годы). Под его руководством Сингапур из бедной станы без доступа к природным ресурсам превратился в процветающее государство, где население – одно из самых благополучных и образованных в мире. В ночь на 23 марта 2015 года его сын, действующий премьер-министр страны Ли Сянь Лун в официальном заявлении сообщил о смерти Ли Куан Ю.

Для многих людей этот известнейший политик и сегодня остается загадкой. Считается уместным привести несколько примеров. Вот один из дискриминационных по отношению к женщине методов, который был направлен на подъем уровня образованности среди населения. Чтобы сингапурцы становились «умнее», Ли Куан Ю принял меры к поощрению правильного выбора партнерш, например, мужчины, которые женятся на женщинах с высшим образованием, получают вознаграждение. Женщины без высшего образования, которые заводят себе второго ребенка, платят штраф. Малограмотным настоятельно рекомендуется стерилизоваться в обмен на значительную сумму денег. «Если мужчина с высшим образованием не хочет жениться на женщине с высшим образованием, то я могу сказать ему, что он глупец, дурак. Если ты женишься на женщине без высшего образования, то тебя ждут проблемы, одни дети будут умными, другие – не очень. Ты будешь рвать волосы на голове...» – говорил Ли Куан Ю.

Поскольку оптимальным считалось иметь два ребенка на семью, то по вечерам полицейские звонили в семьи, где уже есть двое детей, и напоминали о необходимости принять противозачаточную таблетку или использовать презерватив. В результате такая политика привела к тому, что сейчас в Сингапуре больше образованных женщин, но при этом наблюдается критический спад рождаемости и государство планирует восполнять потери населения за счет приезжих – эмигрантов. Неизвестно, то ли женщин с высшим образованием было недостаточно, то ли после получения образования выходить замуж они уже не планировали (возможны и другие варианты).

Следует заметить также, что сейчас брак в Сингапуре ассоциируется скорее с совестной покупкой жилья, а не как любовный союз с целью иметь семью и детей.

ОТ СЕМЬИ ФОРМАЛЬНОЙ К СЕМЬЕ НЕФОРМАЛЬНОЙ

*Багрова И. В., д.эконом.н., проф., Пилова Е. П., к.эконом. н., доц.,
Национальный горный университет*

В эпоху информационных технологий возрастает значение ускоренного развития личности. Это ставит перед социальными и экономическими науками задачу все более глубокого изучения различных аспектов развития общественных отношений в сфере не только воспроизводства материальных и нематериальных благ и услуг, но и воспроизводства самого человечества в лице новых поколений всё более совершенных людей. Последнее непосредственно связано с эффективностью демографической политики в государстве.

В последние десятилетия происходят существенные изменения в становлении и развитии такого социально-экономического института в обществе как семья. Изменяются взгляды молодежи на взаимоотношения и полов и институт брака в целом. Поэтому изучение социально-экономических аспектов развития семьи остается актуальным, а обоснование прогнозов её развития становится необходимым условием успешности подъема экономики.

Целью данной работы является выявление как прошлых, так и будущих тенденций развития семьи как важнейшего демографо-социального и экономического базиса общества. Это вызвало необходимость рассмотреть несколько аспектов проблемы: иерархию потребностей взрослого человека, функции семьи в воспроизводстве поколений, роль законодательно-правовых реалий в обозначении семьи.

Состав и иерархия потребностей достаточно глубоко разработаны философией, социологией и маркетингом, поэтому в аспекте нашего исследования необходимо выделить потребность в детях и потребность в сексе. Первую потребность можно отнести как к духовным, так и к экономическим (потребность обеспечения своей жизни в старости), вторая же является чисто физиологической, хотя и имеет большое влияние избирательности в духовно-психологическом и физическом проявлениях. И если реализация потребности в детях происходит в семье и, собственно, является одной из целей создания самой семьи, то для реализации потребности в сексе семья вовсе не нужна, а это часто приводит к ее разрушению.

Следует отметить, что семья всегда была официальной основой реализации потребности в сексе, и общество всеми религиозными, законодательными, социально-психологическими и моральными мерами оберегало создание и функционирование семьи как ячейку демо-воспроизводства (т. е. производства, воспитания и содержания детей) и

подвергало остракизму реализацию потребности в сексе вне семьи в первую очередь – женщинами.

Обсуждение сексуальных отношений в культурном образованном обществе всегда считалось плохим тоном, хотя всегда существовали разные формы удовлетворения потребностей в любви, половом влечении, сексе. Так, общепризнаны такие основные формы сексуальных взаимоотношений полов: формальный брак (формальная семья с детьми или без), сожителство (неформальная семья с детьми или без), адюльтер (регулярные встречи без совместного проживания, но, возможно, на определенных финансово-экономических условиях), проституция (оплачиваемое оказание сексуальных услуг одного лица другому без других обязательств).

В сложнейшем процессе жизнедеятельности семьи по обеспечению бытовых потребностей взрослых и воспроизводству поколений (рождение, воспитание, обслуживание детей) можно достаточно четко разграничить три важнейшие стороны: экономическую, связанную с обеспечением средств к жизни членов семьи; хозяйственную, связанную с организацией и обслуживанием процесса физического воспроизводства членов семьи, состоящую в основном в организации и осуществлении удовлетворения материальных потребностей в своевременном и качественном питании, жилище, одежде, обуви, медицинском и культурно-образовательном обслуживании, оздоровлении, отдыхе и т. п.); социальную, связанную с обслуживанием духовных потребностей взрослых и детей, интеллектуального развития и социализации в изменяющемся социуме в духе как традиционных, так и нетрадиционных, формальных и неформальных взглядов общества, в том числе на семью, деторождаемость, наследование, сексуально-эмоциональные отношения и др.

В связи с техническими, технологическими, природно-климатическими, социально-демографическими и другими изменениями в мире происходит и трансформация семьи. Всё меньшей становится продолжительность брака, увеличивается частота вступления людей в брак, все большее распространение получают незарегистрированные (неформальные) браки как основа неформальных семей.

Видоизменяются и функции семей. Так, она изживает себя как хозяйственная микроструктура общества, сориентированная на обслуживание бытовых потребностей членов семьи и на доведение исходных продуктов питания до конечного потребления в еде.

Претерпевает существенное изменение экономическая функция, так как обеспечением семьи средствами к жизни заняты не только два супруга (или супруг-одиночка), но в этом принимает участие и государство. И, несмотря на отсутствие формального статуса, матери в неполной семье получают дотации на ребенка больше, чем это имеет место в полной семье. Родители давно уже перестали рассматривать детей как материальную гарантию в

старости (как кормильцев), полностью полагаясь на лично заработанную государственную пенсию.

Определенные изменения происходят в социальной функции семьи. Практически отпала необходимость формализовывать семейное состояние через законодательное оформление брака. Женщина, самостоятельно воспитывающая внебрачных детей, уже не подвергается общественному ostracism вследствие наличия профессиональной деятельности, отпуска по уходу за ребенком, экономической самостоятельности. Женщина получает право решать не только когда, сколько и от кого родить ребенка, но вправе либо вообще избежать при сексуальных отношениях нежелательных детей, либо (при отсутствии личной физиологической возможности взять чужого ребенка на воспитание (удочерить, усыновить)).

Таким образом, в семье освобождается как от хозяйственной функции, так и от социального негативного контроля (ostracism, осуждения), ранее скрепляемой, как правило, на всю жизнь церковным браком, национальными традициями, обычаями, законодательными актами, объединяющими внутренними силами, все в большей мере становятся главными социально-психологические, эмоциональные, чувственные, физиологические мотивы. Они проявляются в стремлении к общению, взаимному доверию, симпатиям, взаимному влечению. Такая неформальная семья набирает все больше черт неформальной социально-психологической группы, несущей роль первичного социально-демографического элемента общества.

Процесс развития семьи не является однозначным, так как на него воздействуют и центробежные и центростремительные силы. Их знание создаст условия и возможность целенаправленного преобразования не только внешних проявлений материального мира, но и социальных отношений внутри общества.

Основные факторы, способствующие, по нашему мнению, сплочению семьи (воздействующие в первую очередь на центростремительное поведение мужчин, которые как правило, чувствуют себя более свободными по отношению к семейным обязательствам, чем женщины, поэтому и чаще «дезертируют» из семьи): когда заработок (доход) женщины равен или превосходит заработок мужчины, что позволяет ей вести себя независимо, а муж, как правило, больше дорожит женой, чем она им; наличие принадлежащей либо жене либо обоим супругам жилплощади; наличие совместных детей; совместное ведение домашнего хозяйства и воспитания детей; экономическая возможность семье пользоваться услугами бытового обслуживания, общепита, рекреации и т.п.; независимое профессиональное поведение женщины.

Основные факторы, способствующие, по нашему мнению, дезорганизации и распаду семьи: вскрывшиеся социальные, моральные и экономические противоречия между супругами в оценке ситуации; экономические проблемы и стремление к бегству от них; истощение

полового влечения, угасание любовного чувства; разочарование в личности супруга или супруги; вынужденное совместное проживание с родителями супругов; наличие в семье родственников, требующих ухода, расходов (обуза); профессиональная деятельность женщины, отвлекающая её внимание и время от семьи в больших объемах; недостаточное внимание одного из супругов бытовым проблемам; практическое отсутствие социального контроля и анонимность в городе; стремление женщины к ликвидации гендерного неравенства в семье.

На раскованность сексуально-демографического поведения подростков, по нашему мнению, особо сильное влияние оказывает доступность контрацепции разных типов («во время», «до», «после»), раннее (по сравнению с продолжительностью школьного образования) сексуальное созревание девочек, практическая анонимность жизни в городских населенных пунктах, ранний отъезд молодежи из семьи на учебу, на работу в другие города, в армию. Отставание социального созревания подростков, молодежи от физиологического.

Рассмотренные выше изменения социально-демографического поведения семейных пар следует учитывать при разработке стратегических направлений государственной демографической политики: увеличение числа неформальных семей, сокращение длительности браков, распространение вторых и третьих браков, ранний сексуальный опыт подростков и молодежи, утверждение женщин в профессионально-экономической деятельности и укрепление их экономической самостоятельности.

FAMILY LAW IN EGALITARIAN SOCIETY

Tiurenkov Volodymyr, M.Sc., Rotterdam, the Netherlands

Since April, 1, 2001 Dutch homosexual and heterosexual couples wanting to formalise a relationship can choose between three options: civil marriage, registered partnership or a cohabitation agreement. The last mentioned only has legal consequences for the parties who have signed it and only covers those issues, which the parties themselves want it to cover. The cohabitation agreement has to be legally drawn up by a notary. Apart from these formalised relationships more than 1.4 million couples are living together without any formalisation of their relationship. The law does not regulate these cohabitations and consequently there is enormous uncertainty about the rights and obligations of the partners especially if the cohabitation should end. Recently, it has been convincingly advocated that the Dutch legislator, like the situation in Sweden and New Zealand, should take action with regard to these relationships, which in relation to 7 million married couples are quite numerous and the numbers are even still increasing.

Marriage. The Act Opening Marriage to Same-Sex Couples of December, 21, 2000 entered into force on April, 1, 2001. It states in that two persons of the

opposite sex or two persons of the same sex may conclude a marriage. The world premiere of such a same-sex marriage took place in Amsterdam. Just after midnight the mayor, who in his former capacity as the State Secretary of Justice had been advocating the Act in Parliament, concluded the first four marriages between same-sex partners. In 2001, in total 2,387 same-sex marriages were concluded between 1,325 male couples and 1,062 female couples. In most cases, the same-sex couples had previously concluded a registered partnership, which was transformed into a marriage. In addition, it is worth mentioning that more than 82,000 heterosexual marriages were concluded in the same year. The first figures on same-sex marriages do not yet allow any far-reaching conclusions.

Which conditions need to be fulfilled to enter into a marriage? To begin with, it is worth stressing that in the Netherlands the principle of a monogamous marriage is still upheld. This means that no one in the Netherlands may marry more than one person at the same time and anyone wanting to marry may not already be married or be party to a registered partnership with a person other than the future spouse. In addition to the requirement of monogamy anyone wanting to marry must be 18 years of age or older and with regard to consanguinity a marriage is not allowed between parents and children, grandparents and grandchildren or brothers and sisters.

In case both partners are non-Dutch nationals and living abroad, they may not marry in the Netherlands. They are only allowed to do so if (1) at least one of them is resident in the Netherlands; (2) one of them is a Dutch national if both partners live outside the Netherlands or (3) if both partners live in the Netherlands when neither of them is a Dutch national.

Marriages may only be blessed in church after the civil ceremony has taken place. Religious marriages are not allowed to take place before a civil marriage. Civil registration is the only registration, which guarantees the certainty and consistency of the law. Therefore, also in the future no competence will be granted to religious institutions in this respect.

The consequences of marriage between two men or two women are much the same as those of a marriage between a man and a woman. There is no difference with regard to the law regulating the surname of the spouses, maintenance, general community of property, pensions, legal transactions, inheritance and relationship by marriage.

The major differences between a heterosexual and a homosexual marriage, however, relate to children.

Registered partnership. Three years before the Act Opening Marriage to Same-Sex Couples entered into force a new institution was introduced into Dutch family law. On January, 1, 1998, the Act on Registered Partnerships came into force. Since that date, two persons can enter into a registered partnership, their sex being irrelevant. To put it concisely, the registered partnership hardly differs from the marriage. The substantive conditions, the formalities, the conclusion, the ceremony, the annulment and the proof of a registered partnership are governed by

rules equivalent to those concerning marriage. In fact, a registered partnership has the same effect as a marriage. 'Effects of marriage' is to be understood in the strict sense, that is to say excluding divorce. In addition to this difference the registered partnership creates no relationship of filiation between the child of one partner and the other partner.

The registered partnership has considerably lost its attractiveness for same-sex partners whereas the number of registered partnerships between opposite-sex partners spectacularly increased. The remarkable reduction of the number of same-sex partnerships is certainly interrelated with the opening of marriage for these couples since April, 1, 2001. On the other hand, the increase in different-sex partnerships in 2001 is more difficult to explain. Why should persons of different sex wish to enter into a registered partnership? Why opt for this institution when it can more or less be considered akin to marriage? Apart from the fact that a sociological study is urgently needed, there are three possible explanations: Firstly, by now the registered partnership has become more known to those couples who think that marriage is the only possibility by which to formalise their relationship. In addition, the joint custody of children born within a registered partnership is probably a welcome prospect. Secondly, the cause may also be found in a degree of reticence towards the symbolic meaning of marriage and probably towards the effects of marriage as regards filiations. Thirdly, this reasoning is the most likely, the increase can be explained by the phenomenon of the so-called 'lightning-divorces' (flitsscheidingen). It was never the intention of the Government, however, to create a simplified divorce but since the entry into force of the Act Opening Marriage to Same-Sex Couples an uncomplicated procedure at the office of the civil status registrar to transform a marriage into a registered partnership and vice versa has been introduced.

СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ЦИВІЛЬНОГО ШЛЮБУ (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ ПДАБА)

*Чернова Л.Є., к.філос.н., доц., Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури*

Сімейна проблематика завжди цікавила студентську молодь й займала важливе місце в її планах на майбутнє. Тому не дивно, що при виборі теми соціологічного практикуму студенти часто обирали теми так чи інакше пов'язані зі шлюбом та родинними відносинами. За останні десятиріччя накопилось багато емпіричного матеріалу з гендерних уявлень та ставлення студентів до батьківства та шлюбу.

На тему «Цивільний шлюб: за та проти» були зроблені опитування студентів ПДАБА у 2003 та 2014 рр. за квотне – випадковою репрезентативною вибіркою. Перше опитування було пов'язане з узаконенням прав дитини з громадського шлюбу батьків у Сімейному

Кодексі України у 2002 р. Друге опитування ставило метою порівняти зміни у думках студентів відносно громадського шлюбу за 10 років.

У періоди соціальних криз та революцій цивільний шлюб набуває характеру неформальної соціальної норми з ідеологічним обґрунтуванням вільної любові й соціального визволення від пут та пригнічень шлюбу як жінок так й чоловіків (наприклад роботи Ф. Енгельса, К. Цеткін та Р. Люксембург). Масове розповсюдження незареєстрованих гендерних відносин спостерігалось у часи Французької революції 1789 р., Жовтневої революції 1917 р., але потім все знову входило у правові рамки. Молодіжні революції 60-70-х рр. XX ст., зміна ролі жінок у суспільстві та родині породило нові альтернативні форми сімейно-шлюбних відносин. Хоч в Україні цивільні шлюби не получили такого масового розповсюдження як в країнах Заходу, однак це явище наявне у суспільстві, має всі ознаки соціального феномену й потребує дослідження. Вважається, що молодь більш готова к новим формам шлюбу, ніж старше покоління. Чи це так? Перевіримо.

По-перше, треба зауважити суттєві зміни громадської думки студентів у ставленні до цивільного шлюбу. Якщо у 2003 р. позитивне ставлення до даної форми було лише у 26 % опитних (35 % хлопців та 18 % дівчат), а на практиці його бажали апробувати лише 16 % хлопців та 10 % дівчат, то у 2014 р. вже 68-70 % (86 % хлопців і 54 % дівчат) вважають таку форму стосунків можливою для себе якщо не зараз, то у майбутньому як цікавий досвід. Як же студенти розуміють таку форму шлюбу?

Гіпотезою було що більшість студентів трактують цивільний шлюб як просту форму спільного проживання, а не як шлюб без офіційної реєстрації у органах влади і розглядають його скоріше, як пробний період, свого роду «репетицію», що підтвердилось у опитуванні частково.

Вважають, що цивільний шлюб зовсім не відрізняється від законного, лише немає штампу у паспорті – 35,7 % респондентів; міркують, що це спільне життя з партнером – 22,6 % студентів; вважають цивільний шлюб пробним періодом перед вступом у законний шлюб – 17,4 % опитаних; ще 4,3 % вважають що це шлюб, який освячено таїнством вінчання (тут й далі дані останнього опитування 2014 р.).

68 % студентів нашої Академії вважають цивільний шлюб вдалою формою відносин саме для студентів тобто без обов'язків та розставання без проблем й розподілу майна. 32 % студентів ПДАБА вважають шлюб не своєчасним для студентів у будь-якій формі. 71,4 % респондентів хотіли б перевірити свої почуття та сумісність у цивільному шлюбі перед вступом у законний шлюб і лише 8,6 % респондентів не готові до таких відносин.

Третина студентів міркують, що у цивільному шлюбі можна знайти корисний життєвський досвід, навчитися краще розуміти один одного (23 %), засвоїти вміння знаходити компроміси та досвід співпраці (22,6 %), здобути

сексуальний досвід (11 %), навчитися поважати особистий простір партнера (7,5 %).

Майже 70 % респондентів вважають, що цивільний шлюб може перерости у законний, коли партнери впевнились у міцності своїх почуттів. 17,5 % опитуваних впевнені, що треба зареєструвати шлюб, коли партнери прийняли рішення про народження дітей, тобто діти повині народжуватися тільки у офіційному шлюбі. 11,3 % студентів думають, що таким стимулом стане кріпке матеріальне й соціальне положення. Тобто неофіційний шлюб – тимчасовий й пов'язаний з невпевненістю у партнері або матеріальної та соціальної базі. І лише 2,2 % респондентів вважають що цивільний шлюб ніколи не переросте у законний. Тобто більшість студентів розглядає дану форму шлюбу як тимчасову, пробну форму відносин.

У 2003 р. холостий (не замужем) були 89 % студентів, у шлюбі були – 2,4 % опитаних, ще 2,6 % відповіли, що живуть у цивільному шлюбі, а 6 % – живуть з партнером без шлюбу. У 2014 р. студентів ПДАБА позначили свої сімейний стан таким чином: холостий (не замужем) (85 %); живу з партнером (9 %); живу у цивільному шлюбі (3 %), офіційно одружені (замужем) (3 %). Тобто зміни не значні. Хоч вже є поодинокі заяви до деканату від студентів мешканців гуртожитку на дозвіл сумісного проживання пар без офіційного шлюбу, але це поки ще виняток, ніж правило. Тобто для українських студентів цивільний шлюб скоріше питання теорії, а не практики, вони не засуджують тих, хто обрав цю форму шлюбу, але якими би «сучасними» вони себе не вважали, експерименти з такими цінностями як сім'я і шлюб на думку молоді є тимчасовим явищем, досвідом дорослішання і перевірки стосунків, проміжним етапом до справжнього шлюбу.

Думається, що в такому ставленні велику роль грає приклад батьків і ментальні настанови української культури, достатньо консервативної в ставленні до шлюбу, родини та дітей. Наприклад, в українській мові неможлива ситуація дорослого чоловіка або жінки поза сімейним статусом, тому сімейні та гендерні ролі тотожні у термінах й не має інших слів для їх розрізнення, тоді як у російській мові слова, які позначають стать та гендер: «мужчина» й «женщина» відрізняються від слів, що позначають ролі подружжя: «муж» і «жена», хоч й похідні від перших. При написанні цієї роботи ми зіткнулися з проблемою перекладу та пошуком відповідного терміну в українській мові: «громадянській» або «цивільний» шлюб?

Ми обрали термін «цивільний», але тут є суперечність. Цивільний (світський) шлюб історично з'явився як антитеза церковному шлюбу при розповсюдженні атеїстичних поглядів у Франції наприкінці 18 сторіччя, у роки Якобінської революції але тоді це й був саме законний шлюб у сучасному розумінні, тобто офіційне зареєстрований не у церкві як було прийнято до того, а у органах місцевої влади. З'явилися нові традиції та обряди. З розповсюдженням атеїзму та переслідуванням віруючих у радянські часи офіційне єдиною законною формою був шлюб зареєстрований

владою із відповідними документами та печатями. Тоді як у сучасному суспільстві, особливо у пострадянських країнах, цивільний шлюб набув значення як альтернатива або тимчасова заміна законному офіційно зареєстрованому шлюбу наряду з церковним шлюбом, який також знову став популярним. Але більшість конфесій зараз вимагає довідку про укладання шлюбу офіційно щоб не було двоєженства. Тому цивільний шлюб має різні трактування у суспільній думки українців та у студентської молоді. Більшість студентів розглядає цивільний шлюб як тимчасову проміжну стадію у стосунках, яка передує законному офіційному шлюбу, а не як зростання автономії та свободи індивіда від суспільства, як у країнах Заходу. Чітке розмежування цивільного шлюбу через наявність прав та обов'язків подружжя від простого спільного життя пари деякий час разом у свідомості студентів не завжди можна знайти.

Наші дослідження зафіксували сучасні тренди змін ставлення до шлюбу та його різних форм і виявили деякі розходження настанов та трактувань цивільного шлюбу у свідомості українських студентів (Закон культурного лага теорії модернізації Осборну) але в цілому, шлюб і родина входить до головних життєвих пріоритетів молоді.

ВПЛИВ СІМ'Ї НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ

Василькевич Я.З., к.псих.н., доц., ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Сім'я є найважливішою цінністю в житті сучасної людини. Сім'я для дитини – первинний і основний компонент середовища, в якому безпосередньо складаються умови її фізичного, психічного, емоційного та інтелектуального розвитку. Саме сім'я залишається для дитини найбільш істотною частиною середовища як у плані проведеного часу, так і близькості емоційних стосунків.

У контексті досліджень впливу сімейного середовища на розвиток здібностей дітей безсумнівний інтерес представляє виховна функція сім'ї. Виховний вплив сімейного середовища пов'язаний з формуванням особистості дитини, розвитком її здібностей та інтересів, з передачею дітям дорослими членами сім'ї соціального досвіду.

Загалом внесок середовища в розвиток інтелектуальних і творчих здібностей безсумнівний. Соціальне середовище може або перешкоджати, або сприяти розвитку інтелекту та креативності. Виявлено, що креативність, як загальна творча здібність, більшою мірою залежить від сімейного середовища, ніж загальний інтелект. Рівень розвитку вербальної та невербальної креативності залежить від ширини кола спілкування та наявності в сім'ї демократичного стилю виховання.

Виділено чинники зовнішнього середовища, які здійснюють позитивний або негативний вплив на розвиток творчих здібностей. Для розвитку креативності необхідне нерегламентоване середовище з демократичними стосунками та наслідування дитиною творчої особистості. Більший спектр припустимих поведінкових проявів (у тому числі – емоційних), менша однозначність вимог не сприяє ранньому утворенню жорстких соціальних стереотипів і сприяє розвитку креативності. Вимога досягнення успіхів через слухняність не сприяє розвитку незалежності та, як наслідок, креативності [1].

Отримані результати дослідження впливу сімейного мікросередовища на здібності: емоційні стосунки та способи взаємодії членів сім'ї здійснюють суттєвий вплив на розвиток інтелекту і креативності дітей (В. М. Дружинін; Н. В. Хазратова; Д. В. Ушаков; Т. М. Тихомирова; К. А. Хеллер, А. Зіглер та ін.). Зарубіжні дослідження впливу сім'ї на креативність дитини в основному зосереджені на вивченні типів структурування сімейного середовища та стилів батьківського виховання. Результати, отримані в цих дослідженнях, по-різному трактують умови, що сприяють розвитку креативності.

Т. Любарт [2] виділяє дві концепції впливу сімейного середовища на розвиток творчих здібностей. Вони по-різному трактують умови, що сприяють розвитку креативності. Перше припущення полягає в тому, що сімейне середовище стимулює креативність, якщо воно містить перешкоди для дитини. Стверджується, що обмеження середовища необхідні для розвитку креативності; дитина повинна навчитися долати труднощі і бути незалежною. Деякі дослідження дійсно показують, що люди з високою креативністю часто походять із неблагополучних сімей або з сімей із недостатньою емоційною підтримкою.

Протилежна точка зору належить К. Роджерсу [5]. Він припускав, що сімейне середовище повинне надавати дитині психологічну підтримку, сприяти її розвитку та не проявляти до неї надмірної критичності. На думку автора, створення умов психологічної захищеності та свободи максимально збільшує ймовірність прояву творчості.

Зарубіжні дослідження впливу сім'ї на креативність дитини в основному зосереджені на вивченні типів структурування сімейного середовища та стилів батьківського виховання. Результати, отримані в цих дослідженнях, по-різному трактують умови, що сприяють розвитку креативності. Зокрема, у дослідженнях впливу стилів батьківського виховання використовуються два виміри: один пов'язаний зі ступенем авторитарності батьків (рівень вимог, використання покарань), а другий – з тим, наскільки високо цінується особистість дитини (прийняття її думки, індивідуальності та автономії). Дж. Лотрі [4] виділив три типи сімейного структурування (батьківські правила, які організовують повсякденне життя): 1) середовище із жорсткими правилами; 2) середовище із гнучкими правилами; 3) середовище із слабкими правилами або зовсім без правил.

Встановлено, що середовище з великою кількістю обмежень або зі вседозволеністю не сприяє когнітивному розвитку. Найбільш стимулюючим виявляється середовище, в якому діють регулярні правила (тобто обмеження) і водночас допускаються порушення, які надають гнучкість життєвим правилам і звичкам.

У дослідженнях впливу сімейного середовища на креативність дитини виділялись різні аспекти: кількість дітей, порядок їх народження, статус батьків (у шлюбі, розлучені або такі, що розійшлися), типи сімейного структурування, стилі батьківського виховання та емоційне ставлення батьків. Т. Амабайл [3] вивчала такі соціальні чинники, що впливають на креативність діяльності, як особливості виховання, стосунки в сім'ї і т.д. Виявлено, що найбільш сприятливими для виникнення креативності у дітей є відсутність авторитарних стосунків у сім'ї, виховання у дитини почуття незалежності, а також наявність деякої інтерперсональної дистанції між дітьми та батьками.

У контексті вивчення механізмів соціальної детермінації найбільший інтерес представляє дослідження стилів виховання в якості незалежної змінної при вивченні впливу на здібності дітей. Безумовно, при дослідженні впливу окремих стилів виховання на здібності дітей виникають деякі труднощі, пов'язані з тим, що сімей з яскраво вираженим певним стилем виховання не існує. Однак припустимо говорити про тенденції у виборі батьками того чи іншого стилю виховання.

Більшість дослідників впливу сімейного оточення, зокрема особливостей сімейного виховання, на здібності дітей сходяться на думці, що сім'ї, в яких батьки виявляють увагу та інтерес до розвитку дитини, де заохочується нестандартна поведінка без жорсткого контролю з боку батьків, найбільш сприяють розвитку інтелектуальних і креативних здібностей дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дружинин В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2005. – 176 с.
2. Любарт Т. Психология креативности / Любарт Т., Муширу К., Торджман С., Зенасни Ф.; пер. с фр. – М.: «Когито-Центр», 2009. – 215 с.
3. Amabile T. M. The social psychology of creativity. – Berlin–Heidelberg–New York–Tokio: Springer Verlag, 1983. – 245 p.
4. Lubart T.L. & Lautrey J. Family environment and creativity. Paper presented at the XV Biennial meetings of the international society for the study of behavioral development, Berne, Suisse, 1998.
5. Rogers C. R. Toward a theory of creativity. ETC: A Review of General Semantics, 1954, No.11, p. 249-260.

ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ, СІМ'Ї ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА У НІМЕЧЧИНІ

Гречин І. М., Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

Національна стратегія навчання та виховання підростаючого покоління в Україні потребує впровадження нової освітньої парадигми, мета якої полягає у всебічній підготовці молодого покоління до життя в полікультурному та швидкоплинному світі. Особливої значущості в умовах сьогодення набувають питання культурогенези родинного виховання, гендерної соціалізації дітей, що зумовлює інтерес педагогічної науки до вивчення найкращих виховних практик з підготовки молодого покоління до відповідального виконання у майбутньому батьківських функцій. Затребуваність педагогічною практикою цих проблем зумовлює інтерес соціально-педагогічної науки до вивчення кращих виховних практик зарубіжного досвіду з батьківства, зокрема Федеративної Республіки Німеччини, яка наприкінці ХХ ст. визначила проблеми фамілієцентризму та дитиноцентризму пріоритетними та важливими для подальшого розвитку суспільства.

Упродовж останніх десятиріч активізувалися науково-педагогічні дослідження гендерного та статевого виховання учнівської молоді, складовою яких є формування в школярів відповідального ставлення до виконання в майбутньому батьківських ролей. Проблеми батьківства/материнства присвячені праці М. Алексеевої, І. Братусь, Т. Говорун, Н. Гусак, Т. Демченко, І. Зверєвої, О. Кізь, О. Кікінежді, І. Кона, В. Костіва, В. Кравця, Д. Луцика, Р. Овчарової, В. Постового, Т. Титаренко, Г. Філіппової та ін. Значних результатів у дослідженні феномена батьківства/материнства досягли німецькі вчені: Г. Віганд (G. Wiegand), А. Гопф (A. Hopf), К. Еченберг (K. Etschenberg), Б. Каліцкі (B. Kalicki), Н. Клюге (N. Kluge), П. Мільгоффер (P. Milhoffer), М. Р. Текстор (Martin R. Textor), В. Е. Фтенакіс (Wassilios E. Fthenakis). Явище батьківства вчені визначають як сукупність ціннісних орієнтацій особистості, батьківських почуттів, батьківських позицій і ставлень, батьківської відповідальності та стилів сімейного виховання.

Управління освітою у ФРН має децентралізований характер. Згідно з Конституцією (1949 р.), держава має право загального контролю над системою освіти у країні. У кожній землі існує міністерство культури та освіти, що відає всіма питаннями освіти, видає відповідні циркуляри та розпорядження, розробляє навчальні плани та програми. Федеральне міністерство з питань сім'ї, літніх людей, жінок та молоді сприяє розвитку сім'ї, батьківства, ініціює різноманітні заходи, пов'язані з вихованням дитини в родині, постійно проводить моніторинг програм, що мають на меті

підвищення виховної компетентності батьків та підготовки учнів до майбутнього батьківства, надає всебічну підтримку дорослим у вихованні дітей.

Слід зазначити, що модернізація німецької шкільної системи підготовки до батьківства відбувається відповідно до стратегічних напрямків державної політики з соціального захисту материнства та дитинства, поваги до християнсько-демократичних цінностей, дотримання основних прав і свобод людини, принципів гендерної рівності, в контексті мультикультуралізму та гуманізму. Для Німеччини характерною є тенденція до «приватизації» турботи», що передбачає розширену соціальну інфраструктуру, а саме: діяльність волонтерських організацій, народних університетів, благодійних фондів, релігійних громад та молодіжних організацій, Центрів соціальних служб для молоді, Центрів створення сім'ї, перинатальних, консультаційних та медико-санітарних центрів, які за фінансової підтримки забезпечують надання послуг для дітей-інвалідів, самотніх матерів та людей похилого віку.

Сьогодні у Німеччині проводиться комплексна діяльність шкіл та благодійних центрів у контексті статевого виховання, підготовки до батьківства та дошлюбної підготовки учнівської молоді, співпраця з соціальними службами для молоді, а також надається консультативна та соціальна допомога молоді із груп ризику (наприклад, у випадку ранньої вагітності). Позакласна та позашкільна робота у громадських установах, молодіжних організаціях характеризується впровадженням варіативних курсів («ЕФЕКТ – навчання вихованню у сім'ї», «Діти в період статевого дозрівання – батьки в період кризи?!») та інтегрованих курсів («Празька програма для батьків та дітей» (PEKiP)). Також проводяться тренінги, профілактична робота з догляду за немовлятами, використовується методика «м'якої адаптації» новонароджених до нових умов існування, здійснюється орієнтація на грудне вигодовування, загартування дитини, формування конструктивних навичок міжстатевого спілкування.

У структурі підготовки учнівської молоді до майбутнього відповідального батьківства важливе місце займає партнерська взаємодія школи із батьківською сім'єю. Зміст просвітницької роботи школи з батьками полягає у передачі знань, умінь та навичок; інформаційній підтримці засобами масової інформації; відвідуванні лекцій, тренінгів, участі у семінарах, конференціях, круглих столах, інших формах соціально корисної діяльності; консультуванні батьків психологами, медичними працівниками, юристами щодо формування в учнівської молоді батьківських обов'язків та компетенцій.

Враховуючи надбання з підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків, розроблені німецькими вченими (Г. Айхгофф, І. Дексль, Л. Кляйншмідт, М. Текстор, В. Фтенакіс та ін.), доцільно виокремити її основні ідеї та положення, що можуть бути реалізовані в процесі побудови національної системи підготовки. Це – формування

морально-психологічної готовності юнацтва до виконання батьківських функцій (програми «Стати дорослим – Lions-Quest», «Сильні батьки – сильні діти», «Сила» тощо); ознайомлення з основами перинатальної педагогіки та психології (програми «Час на роздуми про дітей», «Празька програма для батьків та дітей»); партнерська взаємодія та інформаційна підтримка школи і сім'ї, активізація участі батьків до занять з курсу батьківства; роль ЗМІ у формуванні особистості майбутнього батька чи матері (навчальні телепрограми «Абетка батьківства», «Школа батьківства», «Наші діти», «Суперняня», «Діти напрокат»); статевопросвітницька робота у дошкільних навчальних закладах як складова підготовки до майбутнього батьківства (медіа-технологія «Відкрити, бачити, відчувати!»); створення мережі навчальних центрів для підготовки та перепідготовки вчителів на курсах підвищення кваліфікації в межах неперервної освіти дорослих, їх сертифікація та ліцензування; тренінгове навчіння (ознайомлення з новітніми інтерактивними методами викладання спецкурсів з батьківства, новинками наукових досліджень з перинатальної педагогіки і психології, обговорення проблемних питань та табуйованих тем); розширення соціальної мережі інтегрованих освітніх програм з підготовки учнівської молоді до батьківств.

Серед інноваційних форм роботи з батьками необхідно виокремити запрошення на заняття батьків учнів – підприємців малого та середнього бізнесу, які знайомлять підлітків з особистим реальним досвідом складання раціонального бюджету сім'ї, здорового харчування, оформлення кредитів на житло, що сприяє взаємному зближенню, кращій адаптації молодих людей до життя.

Отже, партнерство сім'ї, школи та різноманітних соціальних інституцій (народні університети, церковні громади, Центри соціальних служб для молоді, Центри створення сім'ї, благодійні фонди, громадські, молодіжні організації, консультаційні центри при пологових будинках, консультаційні центри з питань вагітності, виховання дітей), у системі підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у ФРН дасть змогу творчого використання досвіду німецьких педагогів на національному ґрунті як важливого чинника зміцнення інституту української сім'ї, його виховного потенціалу, підвищення інтересу суспільства до етики батьківської культури.

ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ ОСОБИСТОСТІ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СТУДЕНТСЬКОЇ СІМ'Ї

*Антонян-Шевчук Б. Л., магістр соціальної педагогіки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

В українському суспільстві присутнє явище сімейної ідеології, певних усталених уявлень щодо того, якою має бути сім'я. Сімейна ідеологія сформувалася з часом з різноманітних поглядів різних поколінь та під

впливом нав'язування образу ідеальної сім'ї засобами масової інформації. Дані погляди ґрунтуються на особливостях культури, релігійних традиціях та обумовлені соціально-історичними аспектами. У зв'язку із цим сучасні сім'ї стикаються із кризовими явищами свого буття, адже виникають суперечності між очікуваннями та реальністю, традиційними уявленнями про сімейні стосунки та новими формами поведінки. Внаслідок цього не всі сім'ї здатні виконувати функції, що покладені в основу їх життєдіяльності. Особливо це помітно в молодих сім'ях, які тільки починають освоювати основи сімейного буття.

У сім'ї знаходять відображення всі соціальні проблеми, що характерні для сучасного суспільства. На сьогодні дослідники педагогічного аспекту проблем молодшої сім'ї займаються розробкою та вдосконаленням форм, методів, напрямів та технологій роботи з ними. Психологічна література розкриває питання, що пов'язані із готовністю молоді до створення сім'ї та народження дітей, проблемами подружньої адаптації, психологічної сумісності, вирішення подружніх конфліктів, поєднання навчання, роботи та сімейних обов'язків. Соціологічні джерела розкривають сутність проблем у молодих сім'ях, їх причини, вказують на ціннісні орієнтації молодих людей.

Проблемні ситуації у сім'ї та конфлікти між членами подружжя, дітьми, іншими родичами виникають як наслідок незадоволення або неналежного задоволення потреб кожного члена сім'ї, що призводить до порушення її функціонування.

В Академічному тлумачному словнику української мови наводиться такий зміст поняття «потреба» – це необхідність у кому-, чому-небудь, що вимагає задоволення; потрібність; умови, які змушують до чогось, спричиняють щось; необхідність або бажання робити щось, діяти певним чином; те, без чого не можна обійтись; вимоги, які необхідно задовольнити; умови, необхідні для когось, чогось. Отже, задоволення потреб кожного із членів сім'ї відіграє ключову роль у її благополуччі.

Абрахам Гарольд Маслоу у своїй праці «Мотивація і особистість» зазначає, що потреби, які зазвичай слугують відправною точкою у теорії мотивації, являють собою так звані фізіологічні потяги або схильності людини до чого-небудь. Укласти будь-який перелік фундаментальних потреб людини є марною справою, оскільки таких потреб можна нарахувати безліч, в залежності від рівня конкретизації їх описання. У ситуації, коли основні фізіологічні потреби будуть задоволені, у людини одразу виникають інші, більш високі потреби, і вже вони займають центральне місце у людській свідомості. Варто задовольнити ці потреби, як на їх місці виникають нові, ще вищі. Це може продовжуватись до нескінченності. Саме такий принцип лежить в основі ієрархічності людських потреб.

Задоволення фізіологічних потреб відкриває шлях для потреб соціального рівня. А задоволена потреба перестає бути потребою. Соціальні потреби – це сукупність суспільно необхідних життєвих потреб та інтересів

особистості. Як бачимо, існує пряма залежність між потребами (їх задоволенням чи незадоволенням) та виникаючими проблемними явищами, з якими стикаються члени сімей.

На перших етапах становлення молодії сім'ї, з'являються різного роду сімейні проблеми, які є досить поширеними. Самі студенти, які вже протягом певного часу мають власну сім'ю, називають такі найтипівіші для них проблеми у порядку значимості: для чоловіків – це подружні конфлікти, сімейне лідерство, житлова проблема, взаємовідносини молодії сім'ї з батьками, розподіл домашньої праці, планування бюджету, економічні проблеми; для жінок – житлова проблема, подружні конфлікти, взаємовідносини молодії сім'ї з батьками, розподіл домашньої праці, економічні проблеми, шлюбно-сімейна адаптація та проблема подружнього спілкування.

Проблеми, пов'язані із сучасною сім'єю, можна класифікувати наступним чином:

- соціально-економічні (пов'язані з рівнем життя сім'ї, її бюджетом);
- соціально-побутові (пов'язані із забезпеченням сім'ї житлом і з умовами проживання);
- соціально-психологічні (пов'язані зі знайомством, вибором шлюбного партнера, шлюбно-сімейною адаптацією, проблеми подружньої сумісності, сімейних конфліктів, мікроклімату сім'ї);
- соціально-педагогічні (стан сімейного виховання, типи сімей за критерієм виховання, батьківські ролі, становище дитини в сім'ї, умови ефективності сімейного виховання);
- соціально-демографічні (динаміка сімейних розлучень, їх соціально-типологічні й регіональні аспекти, причини розлучень, цінності шлюбу, задоволеність шлюбом);
- проблеми сімей групи ризику (пов'язані із залежностями, шкідливими звичками, проявами девіантної поведінки, насильством у сім'ї).

Соціально-економічні порушення, проблеми стабільності сучасної сім'ї, призвели до деформацій в структурі задоволення матеріальних та духовних потреб людей, негативно вплинули на життєдіяльність сім'ї.

Одним із можливих шляхів задоволення потреб студентських сімей і, як наслідок цього, розв'язання проблемної ситуації, є соціально-педагогічний супровід. Під час здійснення супроводу виконується процедура оцінки потреб – процес систематичного збору та аналізу інформації від осіб або сімей в цілому про їхні потреби або про невідповідності між їх поточною життєвою ситуацією та очікуваннями чи побажаннями. У Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (в редакції від 09.12.2012 р.) оцінка потреб визначається як «процес збору, узагальнення та аналізу соціальними працівниками інформації щодо стану та життєвих обставин об'єкта соціальних послуг з метою визначення видів та обсягів послуг, їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин»

http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1 - cite note-2.

Оцінювання є важливим компонентом стандартів надання соціальних послуг, а його здійснення має бути систематичним і базуватися на комплексному підході. Наступним етапом роботи із сім'єю після оцінки потреб є надання соціальних послуг або прийняття рішення щодо здійснення соціального супроводу.

Фахівці наголошують, що сім'я, як соціальний інститут знаходиться у стані гострої кризи. Саме тому сімейна політика на державному рівні повинна бути орієнтована на надання соціальної, педагогічної та психологічної допомоги та підтримки сім'ям, особливо молодим (студентським).

SOCIAL CONSTRUCTION OF GENDER IN YOUTH SURROUNDINGS: NEOTRADITIONALISM OR EGALITARIANISM?

Kikinezhdi O.M., Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Ukrainian youth decides on its future in the world where family and public spheres are no longer ruled by the ideals of Soviet patriarchal system, masked by the slogan of equality of men and women. Gender is a basic characteristic of a person that determines his or her psychological and social functioning. Gender relations characterize the degree of democracy in a society, as they determine the division of roles in the political, socio-economic and professional lives.

The goal of this research is to determine gender perceptions of student youth, specifically gender ideals in the self-concept, beliefs about traditional and egalitarian gender roles, and construction of the real and ideal self.

The task of the research:

1. To establish peculiarities of gender identification and its influence on life choices in young adulthood;
2. To illuminate the determining factors and conditions of the self-determination of young men and women.

The methods for determining gender orientations in the self-concept included the following surveys: ego-identification (D. Marcia), masculine-feminine behavior (S. Bem), goal determination and goal pursuit (M. Rokeach), interpersonal attraction (T. Leary), and narratives "Me in 20 years", "Who Am I" (M. Kun, McPartland). Participants were 400 students of pedagogical universities in Ternopil; men comprised 38 % of the sample.

Our hypothesis was that student youth is heavily influenced by both the traditional and egalitarian gender orientations in deciding on their private and public roles.

The most influential in the value system and perceptions of the future for both men and women are family roles; such roles are also dominant in the self-

concept descriptions. Men view the ideal image of a woman in more traditional terms than do women themselves – women portray an ideal female as more intellectual and socially advanced. The findings show that while there are many similarities in self-views of young men and women, men is more oriented on traditional male values, whereas women maintain values of both traditional and egalitarian nature.

In the ratings of meaningfulness of different spheres of self-determination, the sphere of professional self-realization takes the leading place. In the image “I am today” the meaningfulness of professional sphere for young men is lower in comparison with the image “I am in future”. At the same time in the image of the future I for young women the leading place is taken by the emotionally expressive sphere. These findings are confirmed through the analysis of descriptive self-characteristics presented by young men and women in narratives “I in 20 years”. The qualities which are marked by young men as necessary for a woman have truly feminine character, for example, “faithful”, “beautiful”, “tidy”, “thoughtful”, “tolerant”, “tactful”, “complaisant”. The responses for young women include unique feminine qualities, for example: tenderness, meekness, love, and children. The antiideal qualities are completely opposite to afore-named ones, as, for example, “negative”, “fickle”, “bad hostess”, “has bad habits related to alcohol and smoking”. It is not surprising that 94 per cent of young people think that the image of an ideal woman has to have traditional nature, and 95 per cent consider that the image of a real man must be of traditional nature, too.

The present research shows that young women are more oriented on the egalitarian relations whereas young men tend to endorse traditional gender orientations. Gender identity in both samples has perceptibly stereotypical nature, although less so among females.

The development of gender identity at the age of a young adult occurs on the basis of both conscious self-determination in continuum of masculine-feminine behaviour and choice of individual meanings of gender roles (a considerable percent of young men and young women reached the highest degree of individual identity in G. Marcia’s test and the androgenic models of gender role behaviour in accordance to S. Bem’s questionnaire as well). Number of students that “lag behind” at the level of diffusive identity (most of them are males), which demonstrate the sex-determined behaviour, or show complete confusion in relation to the gender role.

Although the majority of respondents of both sexes showed traditional orientations, the comparative analysis of their structure (from the point of view of the cognitive emotional and behaviour constituents of gender self-determination in M. Jenkins and S. Bem’s questionnaires show the signs of destruction of bipolar gender orientations of student youth. The proof of it appears in the similarity of repertoire of social roles in the self-determination of “I am a man/woman” and also in the context of narratives “Who Am I” (today). The gender roles selected by young men and women do not fit the “Procrustean bed” of their patriarchal division, as they contain quite a lot of egalitarian constructions of self-determination in professional

occupations, identification, and communications. The future of students in their gender scenarios of life can also be described from the point of view of the ambivalent.

Inheriting old stereotypes and accepting new, own values, modern students remain on the cross-roads of gender self-determination. Girls are more oriented to the egalitarian relations, than boys, in whom traditional gender orientations prevail. Reference gender identity in both selections has perceptibly stereotyped nature. Thus, life self-determination of youths is more conservative, stereotyping: "masculine" one is the activity in social, political economic spheres, and everything "feminine" continues to be associated with a family, home duties, education of children. Girl-students show liberal options more often, they support the equal division of roles in a family, they want equal rights and possibilities for personal self-realization. These tendencies allow to state the growth of subject feminine potential, outline the psychological prospects of future life creativity of girls-students as the challenge for the traditional stereotypes.

Exactly through them an individual equates himself with proper psychological sex, creating his own personal life strategy under the influence of socio-cultural surroundings (including meaningful others, mass media, youth subculture, educational professional establishments). Differences in the structure of gender identification in the context of the subject development are predefined by the influencing of socially psychological factors at the micro-, mezzo -, macro- and exo-levels of the socialization.

Contradictions of gender space of the modern society, in the basis foundation of which what lie traditionally patriarchal constructions and practices of representation of new egalitarian type, influence on the process of gender self-determination of young people. The personal individual future of students in their gender scenarios of life can also be described from the point of view of the ambivalent self-determination in which what the traditional nature of sexual role behaviour of women forewoman is connected with ties marriage-domestic sphere to a larger extent, and but that of men is connected with the public-professional one. So, the range of egalitarian sexual role identification of young women wife and men husband covers embrace achievements in education formation, career, interpersonal relations individual. The traditional gender identification of young women wife is displayed mostly in the spheres of their life activities connected with reproductive and educational rear functions, and as for young men husband, it is displayed in the execution the functions of a bread-winner, defender. Both sexes reason are less lesser come under the influence of sexual stereotypes in the field of the development of interpersonal individual contacts, complementarity of roles in cognitive interests, leisure, public activity etc.

This research shows the necessity of creating and implementing the gender policies based on the psychological principles of parity and androgyny of sexes, and on self-development and full vital realization of an individual. Development of gender competencies among young Ukrainians will enable to form a fair attitude

towards the capabilities and status of a person regardless of his/her sex and create the possibility for maximum self-realization in mastering some sphere of life activities.

СІМЕЙНІ ТРАДИЦІЙ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ

*Сорокіна Л.М., к.соц.н., доц., Пододня О.О., магістр фінансів і
кредиту, Дніпродзержинський державний технічний університет*

Виховання духовної культури в сім'ї – не тільки система педагогічного впливу батьків на дітей, а й в першу чергу формування стилю життя родини, створення сприятливих умов для розвитку особистісних духовних якостей членів сім'ї, їхніх світоглядних позицій, ставлення до життя, вироблення керівних принципів, переконань, ідеалів на ґрунті здобутих знань, творчої діяльності, спільної праці і власного досвіду.

Повноцінний перехід до статусу дорослої людини можливий лише тоді, коли спілкування з дорослими у сім'ї є для дітей школою підготовки до життя. Важливою передумовою успішного міжособистісного спілкування дітей і дорослих у даному випадку виступає емоційна спільність членів сім'ї, об'єднаних загальними інтересами, запитами, ціннісними орієнтаціями і творчою діяльністю. Сімейна злагода як форма батьківського впливу, що складається з єдності вимог до дитини, взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємодопомоги, доброзичливості у міжособистісних стосунках, а також піклування про психічний комфорт і захист кожного члена сім'ї, необхідний педагогічний фон у виховному процесі.

Важливу роль у формуванні соціально-культурних цінностей сімейного дозвілля відіграють сімейні традиції, які підтримуються не юридичними актами, а силою суспільної думки. Багато з них, удосконалюючись, стають правилами, нормами, важливими прискорювачами суспільного процесу. Добрі традиції згуртовують сім'ю, допомагають зберегти ті зерна розумного, доброго, вічного, завдяки яким життя стає цікавіше і корисніше.

У світі немає жодного народу, який не мав би своїх традицій і звичаїв, що передають новим поколінням його досвід, знання й досягнення. Традиції, звичаї й обряди відіграють важливу роль у відтворенні культури і всіх сфер духовного життя. Вони забезпечують наступність нового і старого, сприяють гармонійному розвитку суспільства й особистості, їх існування підтримується народними масами в усіх сферах громадського життя: трудовій, соціально-політичній, сімейно-побутовій, соціально-культурній. Відповідно до особливостей різних форм і видів суспільних відносин виділяються традиції національні, інтернаціональні, патріотичні, релігійні, соціально-культурні, сімейно-побутові. Існують особливі традиції в

шкільному, студентському, науковому, творчому у сільському і міському середовищі.

Традиції і звичаї, включені в моральну систему, а також у систему суспільної психології, виконують функцію суспільного регулятора. Засвоєння традицій і звичаїв сприяє формуванню в людей соціально-необхідних якостей, звичок і навичок суспільної діяльності і поведінки. Традиції і звичаї виконують також пізнавальну і виховну функції. Без виконання цих функцій вони значною мірою позбавилися б суспільного змісту. Традиції і звичаї зближуються, тому що виконують подібні за своєю суспільною спрямованістю функції. Однак це ще не свідчить про їхню абсолютну подібність. Саме їхнє розходження виявляється в тому, що свої функції вони виконують у суспільстві різними шляхами і в різній формі.

Традиції виступають важливими компонентами організаційних форм сімейного дозвілля. Саме тому в процесі суспільного впливу на систему цінностей сімейного дозвілля необхідно застосовувати форми роботи, засновані на народних традиціях. Цьому процесу передують вивчення громадської думки членів сімей, їх відношення до родинних традицій, звичаїв, сімейних обрядів та свят методами опитувань, спостережень та бесід.

Відчуття приналежності до своєї родини, зв'язок поколінь, освоєння і збереження духовних основ роду, а також формування суспільної і родинної моралі забезпечується в першу чергу родинними традиціями, тобто такими історично обумовленими формами людської діяльності і поведінки із супутніми їм звичаями, правилами, уявленнями, цінностями, що передаються з покоління в покоління і формуються на основі видів діяльності і людського досвіду, які неодноразово доводили свою суспільну значущість і особистісну цінність як у житті всього українського народу, так і окремої родини. Традиції слугують важливим фактором регуляції життєдіяльності людей і є основою виховання.

На сьогоднішній день найпоширенішою сімейною традицією стало святкування особистих дат членів сім'ї, а також таких свят які збирають за святковим столом усю родину. Проведений нами соціологічний аналіз спрямований на вивчення сімейних традицій дав нам змогу виявити свята на які збирається вся родина.

Завдяки нашому аналізу ми виявили чотири найбільш святкових та родинних свят коли вся родина обов'язково зустрінеється: Різдво 21 %, Пасха 20 %, Новий Рік 20 % та День Народження 19 %. Вибір таких свят пояснюється тим, що сучасне суспільство дуже слабо підкріплене до релігії, хоча релігія виступає важливою інтеграційною основою давньої української родинно-сімейної культури. Існування цікавих обрядів які супроводжують Пасху, коли всі члени родини відвідують церкву та святять Пасхи і крашанки виховують у людей відчуття доброти та спільності з всіма оточуючими. Такі

добрі традиції згуртовують сім'ю, дають змогу зберегти ті зерна розумного, доброго, вічного, завдяки яким життя стає цікавішим і кориснішим.

Як бачимо, традиції, звичаї та обряди – це та висока поезія, без якої душа людини не може повноцінно сформуватися, розкритися, дати багаті плоди доброти, людинолюбства, розуміння складних проблем людського суспільства.

За останні десятиріччя в житті української родини одне з провідних місць посідають релігійні, громадські та національні традиції - хрестини, причастя, вінчання, Різдво, Водохрещення, Великдень, Трійця тощо; святкування державних свят – Незалежності України, Дня Конституції, Дня Матері, Дня Сім'ї, Дня захисту дітей.

Родинні традиції, спільні святкові переживання, турбота про іншого, радість за близьких дають всім заряд позитивних емоцій, залучають до творчої праці, створюють неповторну атмосферу сімейного вогнища, близькості і довіри, сприяють духовній єдності членів сім'ї.

Таким чином, організаційна форма культурно-дозвілдової діяльності виступає важливим компонентом технологій сімейного дозвілля. Творча взаємодія дорослих і дітей у клубній діяльності, а також уся система виховної роботи здатні впливати на формування позитивного досвіду сімейного спілкування, а насичений і глибокий зміст організаційних форм, урахування інтересів кожного члена сім'ї поглиблюють знання учасників діяльності у культурно-освітній і духовній сферах, розширюють їхній світогляд, залучають до культурно-дозвілдової діяльності, створюють позитивну емоційну дисципліну, виховують та коригують духовні якості у дітей та дорослих.

Велику роль у вихованні системи ціннісних орієнтацій кожного члена сім'ї в сфері сімейного дозвілля відіграє спосіб життя родини, сімейні традиції (особисті, комунікативні, творчі, культурні, рекреативно-спортивні, релігійні, національні, соціальні, народні, реліктові, мовні, суто індивідуальні), які втілюються в різноманітні організаційні форми. Отже виявлення соціального оточення з яким відвідують заклади організації дозвілля, було однією з завдань нашого дослідження. Нажаль результати дослідження показують, що більшість опитаних взагалі не відвідують бібліотеки, музеї, виставки та культурно-спортивні комплекси, що свідчить про низьку культуру нашого суспільства. Культурологічна практика та інноваційні методики виховання, спрямовуючи свою увагу на кожного члена сім'ї в умовах сімейного дозвілля, дають можливість говорити про раціональне використання вільного часу як про реальний педагогічний процес, який впливає на мотивацію поведінки, внутрішнє життя і формування особистих культурних цінностей кожного індивіда.

Тож, національна традиція, її трансформація в сьогоденні і майбутньому стає важливим чинником сучасного суспільства. Людство прямує до зближення інтересів, до взаємодії в розвитку й виживанні, і

водночас жоден народ не бажає втратити найліпших якостей і прикмет своєї самобутності, неповторності.

FAMILY LIFE AND LIFESTYLE IN THE NETHERLANDS

*Tiurenkova V.Ya., Dnipropetrovsk National University of Railway
Transport named after academician V. Lazaryan*

In essence, the family structure in the Netherlands is based on the same structure as in the most European countries: a married couple with children. The adults see to it that the children are raised in safe surroundings and are provided with everything children need in the course of becoming an adult. Although the majority of the Dutch prefer a family life, many people do not live in this way.

total inhabitants 16,300

total households 7,052

one-person households 2,424

multi-person households 4,628

average size of households 2.28 x 1000

To understand family relations in the Netherlands, it is essential to note that the Dutch language uses two expressions for the word family. This is unusual compared to many European countries, which have just one expression with a similar meaning of the word.

It is therefore relevant to focus some attention on the words “GEZIN” and “FAMILIE”. “Gezin” can be expressed as a narrow meaning of family. It refers to the nuclear family, comprising the people who belong to one’s household; in a traditional family the husband, the wife and the children. Of course other constellations are possible as well in modern society. “Familie” refers to the extended family, including all those related to one another biologically and legally (e.g. by marriage). The fact that this is an essential distinction in Dutch society can be concluded from the fact that this distinction was made in Dutch law as early as the 15th century. The distinction is based on the looser relationship the members of a “gezin” have with the rest of the “familie” compared to most of the other European societies. Ties between the members of a “gezin” are close. The ties people have with members of the “familie” are not as close as they are in general in other European societies.

Even when a member of the “gezin” leaves to start his or her own family, ties loosen further and faster than in other European societies. This has its origins in the historical course of Dutch society. In the Netherlands, the “gezin” has economically been a very independent group, while the economic bond within the “familie” in other societies was closer and more important to the members.

As a result, politicians in the 20th century worked to create a society in which the “gezin” was considered the cornerstone of society. This meant that an extra

emphasis was placed on the “gezin” as a socially desirable institution, in addition to the already existing financial aspects.

As the “gezin” is the central point of the family life, it is within that nuclear family that the routines of daily life unfold. Problems are discussed and solved together and a home is provided for all by all. Economic ties are restricted to this group. Children are raised exclusively by the parents; other members of the family are not involved. Nowadays a discussion is going on in the society whether and to what extent schools should be involved in bringing up children, in addition to their educational task. Tasks in the household are divided among the members of the family, depending on the age of the children, the number of children and the economic obligations the adults have outside the household. Although it is preferred to have breakfast, lunch and dinner together, obligations of work, school and sports often interrupt this pattern. A special role in family life is reserved for the pets; especially if the pet is a cat or dog. The Dutch consider their pet a full member of the “gezin” rather than an animal “just for fun”. This can even go so far that the pet is beloved and cared for “as a child” and is emotionally closer to a member of family than a relative outside the “gezin”. When a family is broken by divorce, in general both parents try to provide a home for the children in a separate household. Appointments on when the children are with whom are made either on a voluntary basis or in court.

As the society can be characterized as individualistic, many prefer to run a one-person household. The number of children per couple is low.

all multi-person households 4,628

2 people 2,305

3 people 906

4 people 968

5 or more people 449 x 1000

A5.2 Households’ size as of spring 2005

The place of children in the family and society.

Within the “gezin” or nuclear family, child-rearing is a major activity. Children can therefore be considered “the centre of all activities”. Their daily routine determines the activities and routines of all. The ages and number of children are of course very important factors in this. Parents not only try to raise their children properly, but also want them to have a good education. Many parents also want their children to be active in sports. This means that parents not only spend a lot of time on their children, but a lot of money as well.

In most families, both parents have a job. This means that it often occurs that small children spend several days a week in a day nursery. These nurseries are quite expensive. Grandparents that take over the role of the parents in bringing up the little ones in situations like this, which is quite a common thing in many European countries, are more of an exception in the Netherlands. The same goes for other members of the extended family.

Many employers contribute up to a certain percentage toward the costs for nurseries, and there is also some tax relief for the parents. Both contributions in costs are proportionate to the income of the parents.

Besides these two measures helping individuals to develop their participation in society, the government pays a general child allowance to parents which is not income-based; it ends at when the child reaches the age of 18. This allowance covers just a fraction of the costs of bringing up children and does not arise from the political intention to encourage couples to have more children

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗГЛЯДУ СІМ'Ї ЯК ДОЗВІЛЛЄВОГО ПРОСТОРУ

*Глушкова Л.В., к.істор.н., доц., Гевель К.М., магістр соціології,
Дніпродзержинський державний технічний університет*

Сім'я являє собою невід'ємну складову життєдіяльності суспільства й відтворення населення. Це один із найдавніших соціальних інститутів, який, змінюючи свої форми, зберігався в умовах усіх відомих цивілізацій і культур. Сімейний спосіб життя людство виробило протягом всього періоду свого існування й історичний досвід різних культур довів необхідність захищати та цінувати інститут сім'ї. Разом з тим наразі важко відшукати той соціальний феномен, про кризовий стан якого за останні півстоліття було б написано більше, ніж про кризу інституту сім'ї й якому б так часто пророчили неминуче відмирання.

Сучасна сім'я являє собою інститут, який насправді увесь час перебуває під тиском соціально-економічних обставин і невпинно змінюється. Особливо відчутних і неоднозначних змін інститут сім'ї зазнав в європейських країнах у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. На пострадянському просторі ці зміни мають свою специфіку, адже вони зумовлені як загальноцивілізаційними тенденціями розвитку шлюбно-сімейної сфери, так і впливом чинників, пов'язаних із системною кризою, а отже – несуть на собі особливо значний тягар невирішених соціальних, економічних, морально-етичних проблем. У свою чергу сім'я, що традиційно належить до базових цінностей у вітчизняній культурі, містить у собі могутній потенціал впливу на процеси суспільного розвитку. Як свідчить історичний досвід, потреби функціонування інституту сім'ї завжди були і є одним із значущих факторів соціальних змін, а її роль як важливого буфера між індивідами і соціальними змінами зростає саме у кризові періоди.

Сучасна ситуація як в Україні, так і у всьому світі (економічна криза, нагнітання соціальної і політичної напруженості, міжетнічні конфлікти, матеріальна і соціальна поляризація суспільства, що росте, і інше) загострила проблеми сім'ї. У значної частини сімей різко погіршали умови реалізації соціальних функцій, основними з яких є такі:

генеративна (репродуктивна) функція обумовлена необхідністю продовження людського роду;

виховна функція, яка забезпечує соціалізацію молодого покоління та підтримку культурної безперервності суспільства, задоволення потреб у батьківстві;

економічна і господарсько-побутова функція, суть якої в економічній підтримці непрацездатних членів сім'ї та в одержанні господарсько-побутових та матеріальних засобів одними членами сім'ї від інших;

сексуальна функція пов'язана з наявністю у людини біологічної статеві потреби;

емоційна і психотерапевтична функція сім'ї, яка пояснюється тим, що сім'я забезпечує емоційну стабілізацію індивідів, емоційну підтримку та їхню психотерапію;

дозвілєва функція, яка забезпечує організацію раціонального дозвілля та задоволення потреб у спільному проведенні дозвілля, взаємозбагачення інтересів.

Система функцій сучасної сім'ї дозволяє говорити про неї як про складне соціально-психологічне явище. Тому хочемо звернути увагу на те, що в теперішній час помітно зростає функція сім'ї по організації дозвілля та відпочинку, так як вільний час – одна з найважливіших соціальних цінностей, незамінний засіб відновлення фізичних і духовних сил людини, всестороннього розвитку особистості.

Сімейне дозвілля виступає джерелом формування позитивного мікроклімату, емоційної сфери, виховання дітей на сімейних традиціях, засобом їх привчання до раціонального використання вільного часу та прилучення до національної культури. Н. Бабенко називає сімейне дозвілля важливим соціально-культурним феноменом, у якому синтезувались професійна зайнятість, святкові традиції, система виховання та спілкування, дозвілєві пріоритети.

Крім цього, сімейне дозвілля сприяє адаптації дітей до умов суспільного життя. Критеріями успішності цього процесу є: усвідомлення, прийняття і виконання норм колективного життя; узгодженість особистісного та сімейного (колективного) у системі життєдіяльності; самоконтроль поведінки, протистояння негативному впливу; адекватне ставлення до педагогічної дії; гармонізація взаємин дорослих і дітей; активна участь у житті дитячого колективу; задоволення своїм соціальним статусом.

Родинне дозвілля є сферою зняття психологічної напруги, переключення на спілкування з рідними і близькими людьми, духовної релаксації. Воно виконує специфічні функції, сприяє зміцненню сімейного колективу:

ефективна функція сімейного дозвілля – формування позитивних емоцій та емоційної спільності членів сім'ї;

культурно-дозвіллева функція – формування, розвиток, збереження і передача моральних, культурних цінностей, норм і зразків поведінки в сім'ї, що має велике значення для вдосконалення способу життя її членів, задоволеності шлюбом, а відповідно, і стабільності сім'ї;

комунікативна функція – сприяє духовному спілкуванню та позитивному психічному і психологічному розвитку кожного індивіда;

релаксаційна функція – задовольняє потреби у відновленні фізіологічних сил для продуктивної праці;

рекреаційна функція – задоволення духовних потреб індивідів;

розвиваюча функція – розвиток особистості;

соціальна функція – передача життєвого досвіду через сімейні традиції, звичаї та обряди.

Таким чином сімейне дозвілля – це система життєдіяльності членів сім'ї у вільний час, що носить рекреаційно-розвиваючий характер, відбувається у певному соціокультурному і географічному просторі і часі, співвіднесена із національними, етнорегіональними, сімейними традиціями та змістом життя, в якому реалізуються пізнавальні, естетичні, комунікативні, творчі, фізично-розвиваючі, гедоністичні та розважальні потреби і потенціали всіх членів сім'ї. Сімейне дозвілля як психолого-педагогічна система забезпечує дозвіллеві інтереси і потреб всіх членів сім'ї, реалізацію соціальних функцій дозвілля, формування позитивного сімейного мікроклімату та здорового способу життя.

МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї У ПРОГРАМАХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Познанська К.В., к. істор. н., доц.,

*Шеломовська О.М., кандидат наук з державного управління, ст. викл.,
Дніпродзержинський державний технічний університет*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства великого значення набуває процес реформування усіх сторін соціуму з метою підвищення рівня життя, налагодження конструктивних взаємовідносин між державою і суспільством, забезпечення розвитку України як провідної європейської держави. Значний потенціал у формуванні гармонійно розвинутої, патріотично налаштованої та вихованої особистості, від якої залежатиме подальше становлення України, як незалежної правової соціальної держави має сім'я, у межах якої відбувається соціалізація індивіда з раннього віку. Водночас, майбутнє українських сімей визначається державною сімейною політикою як комплексною діяльністю держави, метою якої є створення сприятливих умов для сім'ї, її виникнення, правильного функціонування і здійснення нею всіх важливих суспільних ролей. Оскільки, відповідно до Конституції України засади внутрішньої політики в державі

визначаються Верховною Радою України, то доцільно проаналізувати програми політичних партій на предмет відображення у них шляхів розвитку українських сімей у демографічному, соціальному, гендерному та екзистенціальному аспектах, зміни рівня інтервенції держави у життя сім'ї, посилення фінансової підтримки родин тощо. Актуальність такого дослідження обумовлюється тим, що на основі цих програм політичні партії, які увійшли до складу парламенту, мають визначати напрямки сімейної політики, як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях.

За результатами позачергових виборів народних депутатів України 26 жовтня 2014 р. до складу парламенту увійшли шість політичних сил, програми яких ми і проаналізували. Встановлено, що політична партія «Народний фронт» у своїй передвиборній програмі зосередила увагу на питаннях безпеки української держави, а головним інструментом побудови сильної України визначила системні реформи. Проте, у цій програмі про сімейну політику йдеться лише одного разу, коли проголошується, що держава візьме на себе відповідальність за забезпечення житлом і надання соціальних гарантій родинам тих, хто загинув у боях за Україну. Схожі ситуація спостерігається і з передвиборними програмами партії «Блок Петра Порошенка» та політичної партії «Об'єднання «Самопоміч», де містяться гасла, які наголошують відповідно на об'єднанні усіх українців для спільного захисту кожного села і міста, кожної родини від агресії ворога та прозорому та адресному забезпеченні осіб, які захищали свободу українців та територіальну цілісність України, а також їхніх сімей. Проте, значним недоліком передвиборних програм означених партій є те, що у них зовсім не йдеться про стимулювання народжуваності, боротьбу з бідністю в родині, досягнення гендерної рівності у сімейній сфері та професійній зайнятості, допомогу родинам у здійсненні догляду за вразливими і недієздатними категоріями – дітьми, людьми похилого віку, інвалідами.

Більше уваги проблемам сімей та шляхам їх вирішення було присвячено у програмі партії «Опозиційний блок», яка не лише наголошує на необхідності підвищення соціального захисту військовослужбовців та їхніх сімей, правоохоронців, членів сімей загиблих і поранених учасників АТО, а й ставить за мету забезпечити житлом сім'ї, члени яких загинули або отримали поранення у результатів воєнних дій, надати їм повноцінну матеріальну компенсацію від держави. Поряд із цим, партія виступає за запровадження пільгового кредитування молодих сімей для придбання житла.

Радикальна партія О. Ляшка, виступаючи за забезпечення соціального захисту державою поранених та їх сімей, зосередилася в тому числі і на демографічному вимірі сімейної політики. Зокрема наголошується, що сім'ї, в яких двоє дітей, визнають багатодітними і вони будуть отримувати відповідну допомогу.

Оскільки, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» у передвиборній програмі не розкрила своїх думок щодо майбутнього українських сімей, то маємо звернутися безпосередньо до програми її діяльності загалом. В ній зазначається, що найважливішими соціальними пріоритетами в діяльності партії на нинішньому етапі є вирішення таких основних завдань, як забезпечення розширення житлових пільгових кредитів для відповідних категорій населення, особливо для молодих і багатодітних сімей, а також соціальний захист багатодітних сімей.

Загальний аналіз передвиборних програм дозволив встановити, що парламентські партії декларують набір загальновизнаних принципів, які відображають найболючіші проблеми української держави. Проте в жодній з проаналізованих програм не приділено належної уваги заходам, що якісно змінювали б умови існування українських сімей на кращі. Адже саме у сім'ї відбуваються найголовніші соціальні процеси з соціалізації дітей, становленні людини, як громадянина та особистості. Тому провладні політичні сили, повинні розуміти таку роль сім'ї в державі і зосереджувати чи не основну увагу на підтримці саме цього соціального інституту українського суспільства.

Порівнюючи передвиборні програми політичних партій на виборах народних депутатів у 2014 та 2012 р., ми виявили, що у попередні роки у програмних питаннях, політичні сили набагато більше уваги приділяли актуальним проблемам та інтересам українських сімей, розробляли плани і передбачали роботу над їх реалізацією владними інститутами в умовах використання реального бюджету. Лідери перегонів на виборах до Верховної Ради України у 2012 у програмах навіть виділяли окремі розділи на означення своїх дій у галузі сімейної політики. Вони пропонували створити державну іпотеку для отримання молодими сім'ями доступного житла за рахунок соціальних контрактів із роботодавцями, збільшити допомогу при народженні дитини майже вдвічі до 2017 р., відкрити у кожній області пренатальні центри, переоснастити пологові будинки (Партія регіонів); позбавити Уряд права самочинно зменшувати розмір пільг і соціальних виплат, відновити дію соціальних законів, скасувати пенсійну реформу (ВО «Батьківщина»); виплачувати соціальну допомогу на виховання дітей у малозабезпечених сім'ях до досягнення ними 15 років, забезпечити реальну рівність доходів, можливостей працевлаштування і кар'єри для жінок і чоловіків, гарантувати доступність житла для молодих сімей, запровадити адресність як основний принцип призначення соціальної допомоги («Удар»); встановити, що видатки на комунальні послуги не повинні перевищувати 10% доходів сім'ї, збереження та розширення соціальних пільг, скасування підвищення пенсійного віку, збільшення державних витрат на поліпшення умов життя людей з обмеженими можливостями (КПУ); відмінити несправедливу пенсійну реформу, узалежнити пенсійний вік від середньої тривалості життя (ВО «Свобода»).

Таким чином, в часи, коли в Україні існує нагальна необхідність зміцнення ролі сім'ї і забезпечення державою умов для виконання сім'ями своїх безпосередніх функцій, пов'язаних із народженням і вихованням дітей, утриманням недієздатних членів родини і доглядом за ними, турботою про вразливих членів суспільства тощо, політичні партії у своїх передвиборних програмах наразі не приділяють належної уваги щодо урегулювання цих питань. Можливо, навіть, простежити тенденцію зниження зацікавленості політичних сил розробляти і здійснювати заходи з підтримки і вирішення проблем українських сімей з року в рік. Водночас, необхідно відзначити соціальний популізм і певну декларативність передвиборних документів, які містять положення, що вже закріплені Конституцією та діючим законодавством, як то соціальна підтримка багатодітних і малозабезпечених сімей, надання їм соціальних пільг. Основним недоліком передвиборних програм є визначення цілей без зазначення засобів, якими передбачається їх досягти, невизначеність термінів вирішення проблем, а також відсутність відповідальності та підзвітності перед суспільством за невиконання обіцянок. Підсумовуючі вищезазначене, слід вказати на важливість реальної роботи по досягненню однієї загальнодержавної мети, до якої повинні прагнути всі політичні партії – створення в Україні конкурентоспроможної моделі державної сімейної політики, яка забезпечить гарне майбутнє для усіх українських сімей і стимулюватиме молодь до їх створення.

МАТЕРИ-ОДИНОЧКИ КАК ФЕНОМЕН СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНСКОЙ СЕМЬИ. СТЕРЕОТИПЫ, СТАТИСТИКА И ХАРАКТЕРИСТИКА

*Личковаха Е.М., Днепропетровский национальный университет
железнодорожного транспорта им. ак. В.А.Лазаряна
Научный руководитель – ст.преп. Колиева И.А.*

Современная украинская семья – это, без сомнения, часть самой Украины, залог ее благополучия и достатка. Неполные или же, так-называемые, неполноценные семьи – это проблема всемирного масштаба, требующая незамедлительного рассмотрения, поскольку счастливое общество состоит из счастливых семей. Все счастливые семьи счастливы одинаково, а каждая несчастная семья несчастна по-своему [Л. Толстой]. К матерям, воспитывающих детей самостоятельно, всегда было довольно предвзятое отношение, сказывались стереотипы ненужной, брошенной и одинокой женщины. В 21 веке проблема воспитания детей одними матерями актуальна как никогда.

После проведенных исследований украинских социологов печальная статистика показала, что каждая пятая семья в Украине не полная. Оказывается, даже ребенок не является сдерживающим стимулом при

разводе. Почти 50 процентов всех бракоразводных процессов в Украине приходится на семьи, имеющие одного или двух детей. Согласно статистике, каждый год неполных семей становится все больше, а в семи из десяти неполных семей детей воспитывают матери-одиночки. Несмотря на горькую статистику, общее количество разводов в Украине за 2011 и 2012 годы сократилось на 16 процентов. А в целом, в каждом из регионов количество браков превышает количество разводов в 1,5 – 2 раза.

Институт демографии и социальных исследований не так давно опубликовал данные, что среди украинцев возрастом старше 50 лет в официальном браке пребывают почти 80 процентов, а среди молодежи до 30 лет только 50 процентов. Сегодня в Украине средний брачный возраст мужчины 30 лет, а средний возраст женщины 27 лет. При этом 15 процентов пар вообще отказываются регистрировать отношения, большинство из браков приходится на молодежь до 35 лет.

Неполная семья представляет собой группу ближайших родственников, которая состоит из одного родителя с одним или несколькими детьми несовершеннолетнего возраста. На сегодняшний день распад семьи является, как было сказано ранее, острой проблемой современного общества. Статистические данные показывают, что в последнее время численность детей дошкольного возраста, воспитываемых в неполных семьях, где воспитателем является мать, резко увеличилась. Практика показывает, что жизнь и условия воспитания ребенка в неполной семье существенно отличаются от жизни ребенка в полной семье. Помимо материальных трудностей, которые постоянно присутствуют в неполных семьях, одинокие матери не в состоянии одновременно реализовать материнскую и отцовскую позиции. Такие условия жизни ребенка влияют на личностное его развитие.

Неполные семьи образуются по нескольким причинам:

- рождения ребенка вне брака;
- смерть одного из родителей;
- расторжение брака;
- раздельное проживание родителей.

Как мы видим, женщины становятся матерями-одиночками по различным причинам, но ключевым в данном словосочетании остается слово «мать». По мнению Ушакина Сергея Александровича, историка и антрополога, женщина с ребенком – уже не является одиноким человеком по своей сути, поэтому данное словосочетание является, на мой взгляд, неуместным. Стереотипы загоняют женщин в так-называемый угол, заставляя чувствовать себя неполноценными и ущербными. У женщин с такой самооценкой и дети вырастают с мыслью о том, что родились в «ущербной» семье, хотя это далеко не так. Подобные мысли у детей могут повлечь в дальнейшем серьезные психические нарушения.

Мать-одиночка в современном мире вполне способна вырастить ребенка самостоятельно, и при этом он ни в чем не будет обделен. Уж в том,

что касается материнской любви, ему точно отказа не будет. И он имеет все шансы вырасти более уверенным и адекватным, чем ребенок из семьи, где, к примеру, между родителями существуют серьезные разногласия. Разумеется, существует ряд сложностей в воспитании ребенка одной только матерью, к примеру, отсутствие отца в семье способствует развитию женских черт у мальчиков, поскольку у него перед глазами нет модели мужского поведения. У девочек отсутствие отца влияет на выбор партнера в дальнейшем и на неспособность строить отношения с противоположным полом. Статистические данные показывают, что дети, воспитуемые в неполных семьях, значительно отстают по школьной программе, также они более склонны к невротическим нарушениям. Однако следует учитывать тот факт, что дети, растущие в проблемной семье, где родители постоянно скандалят, также склонны к депрессиям, неврозам и суициду [согласно украинским исследователям семьи и брака].

Разумеется, актуальность данной проблемы очевидна, поскольку неполные семьи, к сожалению, отнюдь не редкое явление среди украинских семей, однако такие семьи тоже имеют право на существование и на поддержку социума.

В подтверждение всего вышесказанного можно сказать следующее: семья – это, прежде всего, гармония [Александр Смит] и, если данная гармония присутствует в неполной семье, то такая семья, безусловно, будет счастливой, а дети в ней – развитыми и здоровыми. Касаемо матерей, которые растят своих детей самостоятельно, можно сказать следующее: женщину, которая хочет рожать детей и которая в состоянии их достойно воспитать, нужно уважать и оберегать, а также избавляться от стереотипов, которые мешают им полноценно существовать.

ПОВЕДЕНИЕ МУЖЧИН ПОСЛЕ РАЗВОДА

***Волкова В.,** Днепропетровский национальный университет
железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна
Научный руководитель – к.фил.н., доц. Билан Н.И.*

Принято считать, что распад благополучной семьи – это серьезная психологическая травма прежде всего для женщины. Разрыв длительной эмоциональной привязанности у большинства представительниц прекрасного пола влечет за собой острое кризисное состояние, которое со временем переходит в хроническую подавленность. Но в последнее время с жалобами на послеразводную депрессию к психотерапевтам все больше обращаются именно мужчины.

Статистика киевского психолога Виктора Пешкова говорит о следующем: 65 % разведенных мужчин повторно женятся в течение ближайших пяти лет. При этом подавляющее большинство из них о разводе

не жалеют, но в глубине души убеждены, что первая жена была лучше. Еще четверть женятся по прошествии пяти-десяти лет после развода. Оставшиеся 20 %, которые создают новую семью только через двадцать и более лет, тем самым проводят без постоянной привязанности лучшие десятилетия своей жизни примерно с 27 до 47 лет. Большинство мужчин не могут адаптироваться к холостяцкой жизни. Их наиболее частые проблемы: подавленность, чувство одиночества, растерянность, переедание, злоупотребление алкоголем, снижение интереса к сексуальной активности и профессиональной деятельности.

Разводясь, многие думают, что оказавшись «на свободе», они встретят женщину своей мечты – красивую, сексуальную, заботливую и, конечно же, более молодую. Но, увы, эти грезы реализуются лишь частично при более тесных знакомствах с новыми женщинами зачастую мужчин подстерегают не только радости, но и разочарования. Вот тогда у искателей идеальной спутницы и начинается депрессия. Параллельно происходит и более четкая, спокойная оценка пережитого, в памяти всплывают самые радостные и светлые эпизоды супружеской жизни. В это время больше половины разведенных подумывают о возвращении в бывшую семью. К этому периоду накапливается и психическая усталость от самостоятельной, холостяцкой жизни. Расставаясь с женой, бывший муж мечтает сбросить с себя груз домашних забот. Но спустя несколько недель опьянения свободой, начинает понимать, что жить одному вовсе не так уж сладко. По утверждению харьковского психолога Шарыгиной А. Б., проблема в том, что у большинства мужчин есть множество внутренних «разрушительных» импульсов, желание выпить «за пределами разумного», чрезмерно поесть, с головой отдаться развлечениям. У женщин таких желаний меньше, и, будучи от природы более организованными, они гораздо лучше их подавляют. В супружеской паре именно жены несут социальное, организующие начало, помогая мужу направить свою энергию в нужное русло.

Что же касается ответственности за семью, которая так угнетает многих мужей, и от которой они бегут, то на смену ей приходит резко возросшая ответственность за самого себя не с кем посоветоваться, некому поддержать в трудную минуту. Важнейшая функция семьи – психотерапевтическая. И любовница, пусть даже самая доброжелательная, эту функцию взять на себя не может – отношения с ней недостаточно эмпатичны. По данным некоторых специалистов, две трети разведенных через три года после развода считают свою бывшую супругу более достойным человеком, чем новая жена или постоянная подруга.

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ЖІНКИ В СІМ'Ї У СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Сокол І. В., Дніпропетровський національний університет залізничного
транспорту ім. академіка В. Лазаряна
Науковий керівник – к.філос.н., доц. Купцова Т.А.*

Коли мова заходить про жінку, одразу спрацьовує культурологічний стереотип: берегиня домашнього вогнища, мати, продовжувачка роду. Це святі ролі жінки, вони були такими протягом тисячоліть та чи залишилися вони до нині? Це питання я намагатимусь розглянути та проаналізувати у своїй доповіді.

Тож тема моєї роботи присвячена ролі жінки в українській родині. Основною моєю метою є аналіз основних гендерних ролей в українській родині та дослідження трансформації ролі жінки у сучасних умовах.

У нашій країні дуже міцно закріпилася стара, патріархальна думка щодо розподілу сімейних обов'язків. Значна кількість людей піддається стереотипному мисленню на користь того, що місце жінки – будинок, сім'я, а основним призначенням є народження та виховання дітей. Звернімося до історичних джерел, які, напевно, і стали головним чинником появи подібних стереотипів.

Сімейна тематика є досить актуальною і неодноразово розглядалось не лише науковцями, а й художниками, письменниками, режисерами. Українська література, як і література зарубіжних країн, багата творами про родинний побут. Значне місце серед таких творів посідають романи М.Стельмаха «Велика рідня», І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», драма І.Франка «Украдене щастя» тощо. Погортавши сторінки цих книжок, можна зробити певне уявлення про жіночий образ тих часів.

Слід відмітити, що перш за все, модель родини залишилася патріархальною, тому жінка увесь час підпорядковувалася чоловікові. Сімейні обов'язки розподілялися між подружжям наступним чином: чоловік забезпечує матеріальний достаток, жінка займається господарством та забезпечує психологічну й емоційну підтримку. Тоді жінка була наче напівповноправною особою, що весь час перебувала під чиєюсь опікою: доки не вийде заміж – нею опікувалися батьки, чи, якщо вони помирали, найближчі родичі, а коли дівчина виходила заміж, переходила під опіку свого чоловіка. Згідно зі спеціальними настановами Литовського статуту, які застерігали, що дівчина, яка посміє вийти заміж «без волі отцовської і матчиної», а дівчина-сирота – без волі родичів-опікунів, позбавлялася права на одержання приданого і втрачала спадкове майно.

Як відомо, на сьогоднішній день деякі з цих правил функціонують і досі, особливо у тих родинах, члени яких дотримуються старих українських

традицій. Але зазвичай, таких радикальних методів щодо одруження зараз немає.

В той же час, гендерна роль жінки в сучасному українському суспільстві зазнала значних змін. З часом розподіл функцій в сім'ї стає більш лояльним, виходячи зі здібностей і інтересів подружжя. Дослідники підкреслюють, що сучасне розуміння ролі батька включає в себе не тільки матеріальну сторону, а й надання емоційної і психологічної підтримки дітям. В наш час чоловіки не соромляться бути лагідними, а деколи і повністю брати на себе функцію догляду за дітьми. Жінка ж у свою чергу бере на свої плечі один з обов'язків чоловіка, а саме приносить додатковий прибуток. Можливо, цей факт пов'язаний зі зміною життєвих пріоритетів жінки. Вони прагнуть реалізувати свої здібності, знання, зробити кар'єру, зайнятися громадською діяльністю. По-новому оцінюють чоловіка як свого партнера, висувають йому свої вимоги, намагаються досягти рівноправ'я в сім'ї, що означає справедливий розподіл роботи по будинку, догляду за дітьми. Дуже часто жінки претендують на роль «голови» сім'ї, займають домінуючі місця в таких гуманітарних галузях суспільства, як культура, освіта, медицина, щоправда, більше не як керівники.

Ще одним чинником, який впливає на сучасну зміну гендерної ролі жінки є нестабільна ситуація у країні. В умовах кризи загострюється конфлікт соціальними ролями жінок. Відмова жінки від роботи на користь сім'ї чи безробіття істотно знижують сукупний сімейний дохід. У той же час її зайнятість у виробництві стає однією з основних причин сімейних конфліктів. Жінки виконують більше 2/3, а чоловіки менше 1/3 неоплачуваної домашньої роботи, і діяльності, пов'язаної з вихованням дітей і по догляду за ними. У більшості сімей турбота про членів сім'ї та робота по домашньому господарству є прерогативою жінок. У жінок прання білизни, прасування, миття підлоги, приготування їжі, чищення одягу забирає біля двох годин щодня. Дослідження показують, що незважаючи на прохання жінок, поради журналів, посібників по сімейним відносинам, чоловіки не бажають брати участь у вихованні дітей та виконувати хатні обов'язки. Тому й не дивно, що в сім'ях, де жінки працюють, складається стресова ситуація. Перенавантаження, постійна втома нерідко призводять до погіршення, а потім і до розриву сімейних відносин.

Сім'я має величезний вплив на формування людини, будучи транслятором соціальних норм і традицій. У ній закладаються основні гендерні стереотипи. На прикладі батьків діти навчаються ролям, характеру і статусу, відповідним їхній статі. Та які б не були тяжкі умови сьогодення, тільки духовними інтересами, духовним спілкуванням, дружбою можна створити нормальну атмосферу для збереження сім'ї та виховання дітей. Правильно організоване дозвілля – це гармонія в сім'ї та між її членами, проведення свят, вечорів відпочинку, походів, читання художньої та наукової літератури, перегляд телепередач, відвідування театрів, музеїв все це сприяє

моральному зміцненню сім'ї. На жаль, цій функції мало приділяють уваги батьки. Більшою мірою це усвідомлює жінка. Пробудити любов до природи, чуйне ставлення до неї, вміння бачити красу – надзвичайно важливий момент у виховній діяльності сім'ї. Жінка – це перш за все вихователь майбутнього покоління, тому і вимоги до неї вищі, ніж до чоловіка, більша частина життя котрого проходить в роботі поза домом. Саме жінка, на відміну від чоловіка, передає дітям в процесі виховання не тільки вміння, навички, досвід, традиції, а й емоційний досвід. Вона готує дитину до самотійного життя, формує соціальні орієнтації. Від неї залежить, на що буде спрямоване підростаюче покоління, а отже, і суспільство в цілому. Діти вчаться тому, що робить мати, а не тому, що говорить, тож приклад матері має дуже важливе значення для того, якими будуть діти. Саме мати здатна на ранньому етапі розвитку дитини закласти і сформуваність спрямованість особистості дитини в такому напрямку, де б інші люди займали центральне місце в системі її цінностей.

Можна зробити висновок про те, що гендерна роль жінки є досить складною. У ході років кількість її домашніх обов'язків збільшувалася. В основному вони включали в себе хатні справи та догляд за дітьми. Але зараз ситуація трохи змінилась, і жінка почала приносити дохід у сімейний бюджет на рівні з чоловіком. Якщо раніше модель родини була патріархальною, то у сучасному світі жінка починає претендувати на роль голови сімейства. Також згідно з практикою різних світових культур жінка самотійно виконує чимало справ по господарству та рідко отримує допомогу з боку чоловіка. Тож для збереження гармонійних сімейних відносин краще розділити сімейні обов'язки, що позитивним чином вплине не тільки на батьків, а й на підростаюче покоління.

ПЕРЕЖИВАНИЕ ДЕТЬМИ СИТУАЦИИ РАЗВОДА РОДИТЕЛЕЙ

*Чернявская Е., Днепропетровский национальный университет
железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна
Научный руководитель – доц. Билан Н.И.*

Развод, как считают психологи, это стрессовая ситуация, угрожающая душевному равновесию одного или обоих партнеров и особенно детей. Ситуация развода в семье наносит большой вред психическому здоровью ребенка. Особенно болезненно реагируют на развод 5-7-летние дети, и прежде всего мальчики. Девочки же особенно остро переживают разлуку с отцом в возрасте от 2 до 5 лет.

По данным исследований Захарова А.И., последствия развода родителей могут отрицательно сказаться на всей последующей жизни ребенка. «Битва» родителей в доразводный и послеразводный период приводит к тому, что у 37,7 % детей снижается успеваемость, у 19,6 %

страдает дисциплина дома, 17,4 % требуют особого внимания, 8,7 % убегают из дома, 6,5 % конфликтуют с друзьями. Как утверждают медики, каждый пятый больной неврозом ребенок пережил в детстве разлуку с отцом. И как отмечает А. Г. Харчев, в семьях после развода создается специфическая система отношений между матерью и ребенком, формируются образцы поведения, представляющие собой в некоторых отношениях альтернативу нормам и ценностям, на которых основывается институт брака.

Существуют научные данные, подтверждающие предположение о том, что опыт детских переживаний может оказывать влияние на выполнение супружеской и родительской роли в будущем. Кроме того, лица, выросшие в семьях, разбитых в результате развода родителей, более подвержены нестабильности в собственном браке.

Не менее тяжело переживают распад семьи и дети дошкольного возраста. Исследования зарубежных психологов показали, что для ребенка-дошкольника развод родителей – это ломка устойчивой семейной структуры, привычных отношений с родителями, конфликт между привязанностью к отцу и к матери. Дж. Мак Дермот и Дж. Валлерштейн специально изучали реакции детей дошкольного возраста на распад семьи в предразводный период, в период развода и через несколько месяцев после развода. Их интересовали изменения поведения детей в игре, их отношения к сверстникам, эмоциональные проявления, характер и степень осознания переживаемых ими конфликтов.

Дети 2,5–3,5 лет реагировали на распад семьи плачем, расстройством сна, повышенной пугливостью, снижением познавательных процессов, регрессом в опрятности, пристрастием к собственным вещам и игрушкам. Они с большим трудом расставались с матерью. В игре создавали вымышленный мир, населенный голодными, агрессивными животными. У наиболее уязвимых детей через год оставались депрессивные реакции и задержки развития.

Дети 3,5–4,5 лет обнаруживали повышенную гневливость, агрессивность, переживание чувства утраты, тревожность. Для детей этой группы было характерно проявление чувства вины за распад семьи: одна девочка наказывала куклу за то, что та капризничала, и из-за этого ушел папа. У других развивалось устойчивое самообвинение. Эмоционально чувствительные дети отличались бедностью фантазии, резким снижением самооценки, депрессивными состояниями.

По наблюдениям Дж. Мак Дермота, мальчики этого возраста распад семьи переживают более драматично и остро, чем девочки. Подобное он объясняет тем, что у мальчиков происходит срыв идентификации с отцом в период, когда начинается интенсивное усвоение стереотипов мужского ролевого поведения. У девочек идентификация в период развода меняется в зависимости от характера переживаний матери. Нередко девочки идентифицируются с патологическими чертами личности матери.

Важность данной проблемы заключается в том, что чем старше ребенок, тем сильнее проявляются в нем признаки пола и тем серьезнее могут быть нарушения поведения, которые становятся заметными не только в семье, но и вне ее. Это может быть выражение агрессии в школе, на улице, неожиданные слезы, конфликты, рассеянность внимания и др. Но чаще всего средствами проработки семейных стрессов для девочек выступают нарушения здоровья, а для мальчиков – асоциальные формы поведения.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
Міжнародної науково-практичної конференції
СУЧАСНА СІМ'Я: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(07.04.2015)

Українською, російською та англійською мовами

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерна верстка Г.С. Масур,

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. **5,06**. Обл.-вид. арк. **5,12**.

Тираж 35 пр. Зам. № _____.

Видавництво Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК № 1315 від 31.03.2003
Адреса видавництва та дільниці оперативної поліграфії:
вул. Лазаряна, 2; Дніпропетровськ, 49010